תלמוד בבלי · ראשונים · ר״ן · סדר נזיקין

חידושי הרן על עבודה זרה

רבנו נסים [הר"ן] גירונדי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי הרן על עבודה זרה

רבנו נסים [הר"ן] גירונדי

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-הרן-על-עבודה-זרה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א - לפני אידיהן 4
דף ב. 4
דף ה. 4
דף ה: 4
דף ו. 5
דף ז. 6
דף יא: 10
דף יב: 11
דף יג. 12
דף יד: 12
דף טו: 12
דף טז. 13
דף כא. 13
דף כא: 14
דף כב. 15
פרק ב - אין מעמידין 15
דף כג. 15
דף כה: 15
דף כו: 16
דף כח. 17
דף כח: 17
דף לב: 18
פרק ג - כל הצלמים 18
דף מג: 18
דף מה: 19
דף מו. 19
דף מו: 20
דף מז. 20
דף מח. 20
דף מט: 21
פרק ד - רבי ישמעאל 24
דף נ: 24
דף נא. 25
דף נא: 26
דף נב. 27
דף נב: 29
דף נג: 29
דף נד. 31
דף נד: 32
דף נה: 32
דף נו. 33
דף נז. 33
דף נט: 34
דף ס. 37
דף ס: 40
פרק ה - השוכר 41
דף סב. 41
דף סג. 42
דף סד. 43
דף סה: 43
דף סה: 43
דף סו: 43
דף סז: 46
דף סח: 48
דף סט. 49
דף סט: 49
דף עא. 50
דף עא: 52
דף עב. 53
דף עג. 55

פרק א - לפני אידיהן

דף ב.

מתני' לשאת ולתת עמהן. פירש"י ז"ל משום דאזיל ומודה לע"ז ביום אידם. ואע"ג דבעיינן בגמ' האי לשאת ולתת אי משום הרוחה הוא. כלומר ואזיל ומודה, או משום לפני עור לא תתן מכשול ולא אפשיטא. נקיט לי. רש"י ז"ל לטעמא דאזיל ומודה משום דסוגין בגמ' הכי וכמו שנפרש והזקיקו לרש"י ז"ל לפרש משום דאזיל ומודה ביום אידם. ולא פי' דאזיל ומודה מהשתא. שאם אתה אומר כן שכל מה שהוא מרויח ג' ימים קודם לאידו מיד הוא מודה לע"ז שלו א"כ למה אמרו בברייתא דתני רב זביד בדבי ר' אושעיא דבר שאין מתקיים מוכרין להם. הא אזיל ומודה סמוך למקחן. אלא ע"כ לא חיישינן דאזיל ומודה עד יום אידו. ולפיכך כל שאין אותו דבר בעינו ביום אידו אינו מודה עליו:

דף ה.

גמ' ומי בעינן כולי האי. פירש"י ז"ל דניחוש דזבין לה עכו"ם האי בהמה לצורך יום אידם ג' ימים קודם. והזקיקו לפרש [כן] מדאמרי' בסוגין הכא דלהקרבה בעינן תלתא יומי דאלמא איסורא משום דחיישינן דלצורך יום אידו זבין לבהמה הוא. וקשה לי דא"כ כל הך סוגיין רהטא דטעמא דאסור לשאת ולתת עמהם משום טעמא דלפני עור ל"ת מכשול הוא וכספיקא דבעיין בסמוך. ואי אפשר. דהא סוגי' דלקמן רהטא דמשום הרוחה הוא וכמו שאני עתיד לפרש לפנינו. והרי אתה רואה שרש"י ז"ל כתב במשנתינו שאסור לשאת ולתת עמהם משום דאזיל ומודה לע"ז. ולההוא טעמא מאי מקשה הכא ומי בעי' כולי האי. אלא ה"פ ומי בעי' כולי האי כלו' ודאי גבול שנתנו חכמים בג' ימים דחישינן בהו דילמא אזיל ומודה. הוא מפני שכל זמן זה הוא מתעסק בצרכי ע"ז שלו וכל ריוח שבא לו בזמן הזה תולה אותו בעבורה ואזיל ומודה. ולהכי פרכינן ומי בעי' כולי האי כלו' ומי מתעסקי לצרכי ע"ז ג' ימים והא תנן דביום א' סגי. ומתרצי' התם דלא מיעסקי אלא באכילה סגי בחד יומא. אבל הכא דמיעסקי בצרכי הקרבה בעי' יומי. וכל מה שהם מרויחים בזמן הזה אזלי ומודו עלי' לע"ז:

דף ה:

ודילמא נח גופי' טריפה הוה. ואע"ג דחי בתר הכי טובא אפשר דלמ"ד טריפה חי' קא פריך ואפ"ה סבירא לן למעוטי מכל החי, דחי משמע בריא וזה אינו כן, ועוד דרובן אינן חיות א"נ י"ל דאפשר דבאדם איכא טריפות שהוא חי בו שכנגדו בבהמה אינה חי'. וקשה להאי תירוצא ההיא דאמרי' בריש פ' אלו טריפות (ד' מ"ג) דאמרו לי' חברי' לר'

יוסי ב"ר יהודא ישפוך לארץ מרירתי ועדיין איוב קיים. ואם כדבריו מאי קושיא (דאיכא) [הא איכא] טרפיות באדם שהוא חי שכנגדו בבהמה אינה חי':

דף ו.

אבעיא להו אסור לשאת ולתת עמהן משום הרוחה הוא דאסור וכו' פירש בלהשאילן ולהלותן פשיטא לן דמשום דאזיל ומודה הוא שהרי הן נהנין בדבר ואינן חסירין כלום. אבל במקח וממכר מבעיא לן מי אמרי' אזיל ומודה אין כאן לפי שכמו שבא לידו חפץ יוצאין מתחת ידו מעות א"נ איפכא הילכך ליכא בה משום אזיל ומודה. אלא משום לפני עור. או דילמא כיון שבא לידו מה שהי' רוצה אזיל ומודה. ואמרי' למאי נ"מ דאית לי' בהמה לדידי'. וא"ת אמאי לא אמרי' נ"מ לזבוני לי' מידי דלא חזי לתקרובת. ותרצו דאין ה"נ אלא דאתא לאשמעי' רבותא דכי אית לי' בהמה לדידי' לית בי' משום לפני עור ולא אפשיט בעיין. וכיון דהאי אסורא מדרבנן הוא כ' הרמב"ן ז"ל דנקטינן לקולא. וכן כ' הר"ר אהרן הלוי תלמידו זצ"ל ולפ"ז מותר למכור להם כל דבר שאינו של תקרובת. ואי אית לי' בהמה לדידי' אפי' דברים שראוים להקרבה. ואיני רואה שיהי' זה דעת הגאונים ז"ל. שהרב אלפסי השמיט בעיא זו וכ' משנתינו בסתם משמע דס"ל דכולא בחד גונא היא משום דאזיל ומודה. וכן ראיתי לר"מ במז"ל שכ' בפ"ט מה' ע"ז שלשה ימים לפני אידיהן של עכו"ם אסור ליקח מהם ולמכור להן דבר המתקיים. שאסר הכל ולא חילק בין דברים הראוים לתקרובת לשאינן ראוים. ובין אית לי' בהמה לדידי' ללות ל' וכדבריהם נ"ל דאע"ג דבעיין הכא אפשיט סוגיין משום אזיל ומודה הוא. שהרי אם נפרש לשאת ולתת עמהם ליקח ולמכור כמו שאתה סובר מד' הר"מ במז"ל שהוא מפרש אותם כן. אם אתה אומר דטעמא משום לפני עור הוא ולא משום דאזיל ומודה. ע"כ ליקח מהם אינו אסור אלא משום גזירה דלמכור. וא"כ כי בעינן בסמוך בשלמא להשאילן דקא מרווח אלא לשאול מהם מעוטי קא ממעט להו. ואמר אביי גזירה לשאול מהם אטו להשאילן. ה"נ הוה לן למבעיא במקח וממכר בשלמא למכור להן משום ולפני עור. אלא ליקח מהן אמאי. והוה צריכין לשנוי דמשום גזירה הוא. ועוד דלרבא דלית לי' גזירה בכולה מתני' הי' צריך לפרש יותר דרישא בלוקח משום גזירה הוא. א"ו משמע לי' לתלמודא דלשאת ולתת משום אזיל ומודה הוא. ולהכי לא בעי לה דבין ליקח בין למכור מדינא אסור ואפי' לדברי מי שמפרש דלשאת ולתת הכא אין משמעו למכור להם. ולפ"ז הפי' אין בידינו הכרע מזו שאמרנו. אעפ"כ יש להכריע כד' הגאונים ז"ל מדאמרי' בסמוך וצריכא דאי תנא לשאת ולתת משום דקא מרווח להו אבל לשאול מהם דמעוטי קא ממעט להו אימא שפיר דמי אלמא טעמא דלשאת ולתת משום הרוחה הוא וכדאמרי' בהדיא משום דקא

מרוח להו. שאם אתה אומר דלשאת ולתת משום ולפני עור וכו' הוא אין שום דמיון בינה ובין לשאול מהם כדי שנעשה בהן צריכותא. דהאי טעמא לחוד. והאי טעמא לחוד כנ"ל:
הלכך פסקן של דברים דבדבר המתקיים אסור בין למכור להם ובין ליקח מהם אבל דבר שאין מתקיים מוכרין להם אבל לא לוקחים מהם. וכפשטא דברייתא דתניא כשאמרו אסור לשאת ולתת עמהן כלו' בין ליקח בין למכור. לא אמרו אלא בדבר המתקיים אבל בדבר שאין מתקיים מותר. כלו' יש בו צד היתר דהיינו למכור להן אבל לא ליקח. והיינו דאייתי תלמודא סמו' להך ברייתא אידך ברייתא דתני ר' זביד בדבי ר' אושעיא דבר שאין מתקיים מוכרין להן אבל לא לוקחין מהן. וכי קאמר אבל לא לוקחין מהם גבי דבר שאין מתקיים לאו למימרא שיהא מותר בדבר המתקיים אלא כלפי שהברייתא האחרת אמרה סתם אבל בדבר שאין מתקיים מותר תני ר' זביד דלאו מותר לגמרי קאמר אלא במכירה אבל ליקח אסור בין בדבר המתקיים בין בדבר שאינו מתקיים. זו היא שיטת הגאונים ז"ל. אבל יש כאן דעה אחרת לרש"י ז"ל וכו' עד וכן דעת הר"מ במז"ל בפ"ט מה' ע"ז. (ככתוב בפי' הר"ן להרי"ף ז"ל עיין שם:

דף ז.
הנשאל לחכם וטימא. לא ישאל לחכם ויטהר. לחכם ואסר וכו'. כ' הראב"ד ז"ל בפי' ס"ז שלו דלאו משום כבודו של ראשון נגעו בה אלא משום דכיון דאסרה ראשון שויא חתיכה דאיסורא ושוב אין לה היתר דאפי' התירה שני אינה מותרת והיינו דתניא בפ' אלו טריפות חכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר. אסר אין חבירו רשאי להתיר. כלו' אינו רשאי דאפי' התירו אינו מותר ואפי' הי' גדול ממנו בחכמה ובמנין דמדקאמר ואם היו שנים א' אוסר ואחד מתיר אם א' מהם גדול בחכמה ובמנין הלך אחריו מכלל דהיכא דלא היו שנים בבת א' אלא שהא' אסר בפני עצמו אין חבירו רשאי להתיר אפי' גדול [ממנו] בחכמה ובמנין. והני מילי בדבר שאין בו מחלוקת אלא משקול הדעת. אבל אם טעה בדבר משנה חוזר ומטהר ומתיר כדתנן בבכורות בפ' עד כמה וכו' ככתוב בפי' הר"ן להרי"ף עיי"ש:
שם ואם היו שנים וכו'. אמרו בשם רבינו יצחק ז"ל דכל איכא דאמרי שבתלמוד הכי דייניגן לי' כשני ת"ח שקולים דבשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המיקל. אבל הרב ר' יצחק אבן גיאת ז"ל כתב דלעולם קיי"ל כלישנא בתרא בין בשל תורה בין בשל סופרים בין להחמיר בין להקל שלכך סדרו בעלי התלמוד הלשון ההוא אחרון לומר שהוא עיקר. אבל בחי' הרשב"א ז"ל במס' ר"ה ראיתי שהרב אלפסי ז"ל ומקצת הגאונים סוברים דבשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים או בדיני ממונות

הלך אחר לשון האחרון ואיני יודע מה נשתנו דיני ממונות משל תורה אבל קבלה היא נקבל

ד"ח. ור"א סבר לא ילפינן ממשה שאני משה דרב גוברי'. וא"ת א"כ לר"א למה תקנו ג' ראשונות שהן שבחו של מקום קודם לשאלת צרכים. איכא למימר צרכי צבור נינהו וצבור נמי רב גוברי' הלכך גמרי' ממשה:

אם יש לו חולה בתוך ביתו אומרה בברכת החולים. פי' אינו רשאי שימתין עד שומע תפלה וזהו מה שחידש רב חייא בר אשי על רב יהודא ברי' דר"ש בר שילת. מיהו אם לא הזכיר עד שומע תפלה מזכיר:

ד"ט. הגרש"י ז"ל האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע נחשוב כללי ביובל ופרטי בשבוע ולשקול מכל מאה תרתי ונשדי אפרטי ונוספי חדא שתא. ופי' הרב ז"ל דבית שני עמד ת"כ שנה עם שנה שנחרב בו ואותה שנה מוצאי שביעית היתה ולפי שיצאת רובה בבנין היא נמנה מכלל שנה הבנין ומשו"ה אמרי' נטפי חדא שתא והאי דאמרינן נשקול מכל מאה תרתי משום דסבירא לן כרבי יהודה דאמר שנת נ' עולה לכאן ולכאן. ואם תשאל למה הוצרך הרב ז"ל להעמידה כר' יהודה משום דאמר נשקול מכל מאה תרתי. אפי' כרבנן הוה מצי לאוקמי דהא משמע בפ' בתרא דערכין [ד' ל"ב] דמשגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו היובלות מפני שלא היו כל יושביה עלי' וכ"ש בבית שני ואצ"ל לאחר החורבן וכיון שכן אפי' לרבנן נמי נשקול מכל מאה תרתי לא תקשי לך דהא אמרי' התם דבבית שני אע"פ שבטלו היובלות מונין היו אותן ולא לעצמן שהרי בטלו אלא כדי שיתקדשו השמיטין בזמנם הלכך אפילו לאחר חורבן מנינן יובלות לקדש שמיטין ולא מצינן למשקל מכל מאה תרתי:

וכתב עוד רש"י ז"ל דבמס' ערכין פרכי' ולר' יהודה חורבן בית שני במוצאי שביעית מי משכח"ל מכדי בית שני כמה, קם ת"כ פיישי לי' ח' שנים לד' מאות שדינהו אל כ' הרי כ"ח אשתכח דבשנת השמיטה חרב. ומשנינן הך שית שנין דעד דסליק עזרא ומקדש לא קא חשיב. זה כתב הרב ז"ל. ואין ספק דאגב שטפא לא עיין בה שסוגיית ערכין מפורשת הפך מדבריו ז"ל דמקמי דפריק רב אשי התם דשית שנין דעזרא לא קא חשיב קיימא שפיר לר' יהודא. דהכי אי' התם בשני במוצאי שביעית מי משכח"ל מכדי בית שני כמה קם ד' מאה וכו' ד' מאה תמניא יובלי. ארבסרי תרי שבוע. פשו להו שית הוה לי' בשיתא בשבוע הא מני ר' יהודה היא דאמר שנת חמישים הוא לכאן ולכאן אייתי תמניא מתמניא יובלי והני שית הוי להו ארביסר אשתכח דבמוצאי שביעית חרב. אלמא לר' יהודה בלאו פרוקא דהנך שית שנין סליק שפיר. וההוא פרוקא רב אשי הוא דפריק

לי' התם אליבא דרבנן ועוד קשה לגירסתו של רש"י ז"ל דגריס ונטפי חדא שתא דכיון שלא פירש מהיכן יתחיל מנינו היכי קאמר טפי חדא שתא. ואמאי לטפי.

לפיכך נראה עקרן של דברים כגי' רבינו חננאל ז"ל וכך הוא גורס האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע לשיילי' לספרא כמה כתב ונבצר מניהו תרתי שני או נטפי עלי' חמש שני וליפקינון בשבוע וידע כמה שני בשבוע. וסימנך כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים. והכי פי' בית שני עמדו ת"כ שנים שלמים מלבד שנת החורבן שהי' שנת תכ"א והיא מוצאי שביעית לר"י כי כי שקלת מכל מאה תרתי והיא נמנית בכלל שני חורבן. ולהכי לא גרסי' לטפי חדא שתא. ומאן דלא ידע כמה שני בשבוע לשיילי' לספרא שהוא מונה למלכות יונים והוא מתחיל למנותן ארבעים שנה לאחר שנבנה הבית. נמצא שכשהתחיל סופר זה למנות היו ה' שנים בתוך השמיטה. שהרי ארבעים ושתים הן שש שמיטות. לפיכך הרוצה לעמוד על שנת השמיטה יגרע שתי שנים ממנינו של סופר או יוסף עליו ה' שנים ואחר כך ימנה ז' ז' ואתנח סימנא אקרא דכתיב כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים. כלומר שחשבונו תלוי בשנתים וחמש שנים. זה לתוספת וזה לגרעון ויש שמוסיפין בגי' זו ולחשוב כללי ביובל ופרטי בשבועי ונשקול מכל ק' ב' ונשדי אפרטי ונבצר מני' שתי שנים והכל עולה לענין א' אלא שהאריכו בגי' זו יותר ללמד סדר החשבון ועוד ללמד דכר' יהודה עבדינן דאמר שנת נ' עולה לכאן ולכאן. ולפ"ז כי אמרי' התם בפ' אין נערכים אשתכח דשיתא בשבועי הוא על שנת ת"כ שהוא בסוף שני בנין ולא על שנת תכ"א שהיא שנת חורבן והיינו דאמרי' בתר הכי לר"י אשתכח דבמוצאי שביעית חרב ולפי פי' זה לית לי' לר"י הא דשני רב אשי התם אליבא דרבנן הנך שית שנין עד דסליק עזרא ומקדש לא קא חשיב דאי אית לי' לא משכחת חורבנו במוצאי שביעית אלא בשני' בשבוע אלא ודאי דההיא דלרבנן אתמר דבין לר"י ובין לרבנן ס"ל דבמוצאי שביעית חרב. אלא דרבנן לא חשבי הנך שית שנין ור"י קא חשיב להו וסליק לכל חד שפיר. וא"ת בשלמא לשמיטת קרקעות שהיא תלוי' בארץ דין הוא שנמנה מתחילת ב"ש שהרי ביאתן בימי עזרא בחדוש כל הדברים הללו היתה כלומר שהתחילו למנות שמיטין ויובלות כדאי' בפ' בתרא דערכין מפני שקדושה ראשו' קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא אלא שמיטת כספים שאינה תלויה בארץ נמנה אותם מהר סיני שהרי משם התחילה מצוה זו. תי' הרמב"ן ז"ל שאע"פ שנהגה מצות ה' השמטת כספים קודם לכן כשהתחילו למנות יובלות ושמיטין לאחר כבוש וחלוק חזרו ומנו עמהן לשמיטת כספים. וכן כשבאו בימי עזרא שלא היו להם שני שמיטין ושני חשבונות מעולם.

ולפי פי' זה שאמרנו ששנת תכ"א הי' מוצאי שביעית. שנה זו שהיא שנת חמשת אלפים ק"ט היא שנת השמיטה. שהרי קע"ב שנה אחר חורבן הבית נשלמו ד' אלפים. וקע"ב ואלף ק"ט הם (ש"נ) [קפ"ג] שביעיות. ולפמ"ש רש"י ז"ל בהלכה זו ששנת ת"ך הי' מתחיל שביעית שנה ק"ח היתה שמיטה. אבל אין לסמוך על דבריו של רש"י ז"ל בכאן שהרי הוא עצמו פי' במס' ערכין ששנת תכ"א הי' מוצאי שביעית ובה חרב הבית ולחשבון זה הסכים הר"מ במז"ל בשם הגאונים הלכה למעשה בפ"י מה' שמיטה. אע"פ שהוא יש לו דרך אחרת בשמועה זו שהוא מעלה אותה כד' חכמים דלית להו שנת חמשים עולה לכאן ולכאן. אעפ"כ הוא מעלה אותה לחשבון זה משום דרבנן ס"ל דהנך שית שנין דעד דסליק עזרא ומקדש לא קא חשיב וכמו שכתבנו למעלה נמצא ששנת תכ"א הי' מוצאי שביעית ובתר חורבן שקלינן נמי לרבנן מכל מאה תרתי. שכן כ' הר' ז"ל שכך היא קבלת הגאונים איש מפי איש לפי שהגאונים סוברים שאחר החורבן לא מנו יובלות לקדש שמיטין. ונראה שהם גורסין כמ"ש במקצת נוסחאות נשיילי' לתנא דסדר עולם כמה חשיב ולחשיב כללי ביובלי וכו' ולשקול מכל מאה תרתי. ולפי גי' זו נאמר שתופס מסדר עולם לחשבון החורבן. ושקיל מכל מאה שאחר החורבן תרתי. שא"א לגרום כפי דרכם כגי' רבי חננאל ז"ל שאם כך היאך יאמר בסתם לשקול מכל מאה תרתי והרי חשבון זה משני בנין מתחיל ובשני בנין הרי הגאונים הללו סבורין דלא שקלי מכל מאה תרתי דכרבנן קיי"ל וכך נראה לי בטעמא דהא אמרי' בסוף ערכין מנו יובלות לקדש שמיטין היינו לרבנן דלית להו הך הקישא דר' דמקיש שמיטה ליובל וכדאי' בפ' השולח [ד' ל"ו] ובשאר דוכתי וזה דבר השמיטה שמוט בב' שמיטות הכ' מדבר אחת שמיטת קרקעות וא' שמיטת כספים דהיינו שביעית בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים כלו' כשהיובל נוהג אתה משמט כספים כלומר שהשביעית נוהגת. אבל בזמן שאין אתה משמט קרקע כלו' שאין היובל נוהג אי אתה משמט כספים כלומר שאין השביעית נוהגת. אבל רבנן סבירא להו דלא תליא שמיטה ביובל כלל. הלכך בבית שני אעפ"י שלא נהג יובל כלל מן התורה כדאי' בפ' בתרא דערכין. שמיטה הי' נוהגת מן התורה. ולפי' לרבנן מנו יובלות כדי שיתקדשו השמיטין בזמן הראוין להם מן התורה ואף ביובלות הי' נוהגין מדבריהם כדמוכח בערכין שהתקין הלל במוכר בית בבתי ערי חומה שיהא חולש מעותיו ללשכה. וכיון שהי' בית בבתי ערי חומה נוהג ע"כ היה היובל נוהג שהרי אין בית בבתי ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. הלכך שניהם יובל ובית בבתי ערי חומה היו נוהגין מדבריהם. ואף לאחר חורבן ג"כ שלא מצינו שנהגו יובל כלל אפי' מדבריהם מנו יובלות לקדש שמיטין בזמנם הראוי מן התורה. אבל (לר' יהודה) [לרבי]

דאמר שמיטה ויובל תלוים זה בזה. כל ימי בית שני מנו יובלות ושמיטין. לא שנאמר מנו יובלות לשמיטין שאין לשמיטין עיקר יותר מן היובל אלא מנו אותו וקדשו שניהם מדבריהם. אבל אחר שנחרב הבית שהדבר נראה שלא נהגו יובל כלל וכ"כ הרמב"ן ז"ל במס' גיטין לפי שבטלה עיקר מצותו של יובל שהרי נחלתינו היתה לזרים. לא מנו אלא שמיטין שהן נוהגות היום מדבריהם והגאונים הללו פוסקים כר' דשמיטה בזמן הזה דרבנן דהכי מכרעי סוגי' דבפ' השולח דאזלי לקולא בכל דיני פרוזבול וכן פסק הרמב"ם ז"ל כר' בפ' זה. הלכך כיון שהיובלות לאחר חורבן נתבטלו לגמרי ואף השמיטין לא נהגו אלא מדבריהם לא מנו יובלות כלל אלא קדשו שמיטין שבעה שבעה הכל כטעמן של הגאונים והר"מ במז"ל שהסכים לדבריהם. ולפ"ז ג"כ שנה זו שהיא ש' ה' אלפים ק"ט היא שנת שמ"ח) שמיטה:

דף יא:

לא חשו להם חכמים משום בשר נבלה פי' רש"י ז"ל לא חיישינן דילמא אדמהדר אפיה ישראל שקל עכו"ם נבלה מקדירה שלו ושם בקדירת ישראל. ובלישנא דרבא פי' האי לא חשו לאו לבשר נבלה קאמר דנילף מינה דכוותה דלא ניחוש לדמי ע"ז דהא לא דמו דהתם לית לי' הנאה לעכו"ם דנישדי נבילה ומסתפי דאי חזי לי' ישראל תבע לי' בדינא. אבל הכא עכו"ם מתכוין לעשות רצון חבירו. הלכך לדמי ע"ז ודאי חיישינן אם לא שראינו שמתוך תיבתו לקחן ואין פי' מחוור דהיכי טעי אביי לדמויי הך חששא דנבלה לדמי ע"ז ביד עכו"ם דודאי לנבלה ליכא למיחש כלל דלעולם לא חיישינן שיחליף העכו"ם או יערב אלא כשיש לו תועלת בדבר. אבל כשאין לו תועלת בדבר לא חיישינן שיחליף או יערב כדי להעביר הישראל והראי' מדאמרי' לקמן בפרק אין מעמידין [ד' ל"ד] קסטא דמוריתא בלומא קסטא דחמרא בארבע לומי וכי תימא חיישינן שמא יחליף כחושה בשמינה, הא אסיקנא בפ"ק דחולין [ד' ד'] דבין ליין בין לשאר איסורי סגי ביוצא ונכנס. ואפי' לאביי דאמר התם יוצא ונכנס לכתחי' לא. מ"מ בעומד על גביו סגי והכא הרי שניהם שם וכל אחד משמר את שלו:

והנכון בשמועה זו מה שפי' בה הרב ר' יונה ז"ל דהכי קאמר לא חשו משום בשר נבלה כלו' לא חיישינן שמא מתוך שהקדירות סמוכות כל כך יטעה העכו"ם שיהי' סבור לתת נבלה לתוך קדירתו ונותנה לקדירה של ישראל. ואע"פ שמתוך סמיכותן דבר זה קרוב. והי' ראוי לחוש עליו ואם היינו חוששין בזה לא היינו מתירים מפני שישראל יוצא ונכנס או עומד על גביו. (ולא) [דלא] שרי כה"ג (אבל) [אלא] במידי דעכו"ם מירתת אבל במה שעושה שלא מדעת לא. ואפ"ה לא חיישינן דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ה"נ לא חיישינן

משום סמיכות המקומות לדמי ע"ז, ורבא נאיד מטעמא דאביי משום דס"ל דדמי ע"ז ביד עכו"ם מותרין כדמסקי' בפ' השוכר [ד' פ"ד] הילכך ליכא למימר לא חשי משום דמי ע"ז דאפילו בידוע מותרין הן וס"ל נמי דמנבלה ליכא למילף למשרי משא ומתן ביום אידם דודאי כשנותן עכו"ם בשר לקדירה שלו מכוין הוא שלא יתננו אלא לקדרה שלו שהרי יש לו קפידא בדבר אלא מאי לא חשו משום בשולי עכו"ם דניחוש דילמא קודם שנתבשלה קדירת ישראל כמאכל בן דרוסאי מסלק אותה העכו"ם מעל גבי כירה שסבור הוא לסלק את שלו שהרי אין לו קפידא בכך. ואפ"ה לא חיישינן דאחזוקי איסורא לא מחזקינן. ה"נ לא חשו משום יום אידם מפני סמיכות המקומות. ורבה בר עולא נאיד מאוקימתא דרבא משום דס"ל דאע"ג דלא חיישינן לבישולי עכו"ם. הי' לנו לחוש ליום אידם ואפי' לפני אידיהם דאיסור בישולי עכו"ם קיל טפי דלית לי' דררא דאסורא דאורייתא. משא"כ ביום אידם ואפי' בלפניו דחיישינן דאזיל ומודה. אלא דילפינן מצנורא שאע"פ שיש לו עיקר בדאו' לא חיישינן כיון דלא שכיח. ה"נ לפני אידיהן אע"ג דאית לי' עיקר בדאורייתא כיון דלא שכיח מילתא לא חיישינן. אבל ביום אידם עצמו דשכיח טובא שבני חוצה לה נגררין אחר תוכה חיישינן. ולדברי כולם למדנו דישראל ועכו"ם ששפתו קדרותיהן זו אצל זו אין חוששין לה לא משום נבילה ולא משום צנורא ומשום תערובת טעמים נמי ליכא למיחש ואפי' למאן דפסק כרב דאמר בפרק כיצד צולין דבשר שחוטה שצלאו עם בשר נבלה אסור משום דריחא מילתא היא. דהנ"מ בצלי אבל בקדירה לא. וכ"ש לדעת ר"ת ז"ל שכ' דאפילו בצלי לא אסרו אלא בתנורין שלהן שהיו צרים ואין הריח יכול להתפשט אבל בתנור רחב לא:

דף יב:

אמר רשב"ל לא שנו אלא שמעוטרות בורד והדס דקא מתהני מריחא. וא"ת דהא לא קא מכוין וקיי"ל בפ' כל שעה [ד' כ"ה] דכל דלא מכוין אפי' אפשר שרי י"ל חיישינן דילמא מתוך טרדתו לישא וליתן מכוין ולאו אדעתי'. וא"ת עוד כי מכוין מאי הוי והא קיי"ל כרבא דאמר לקמן בפרק השוכר [ד' ס"ה] גבי בת תיהא ריחא לאו מילתא י"ל הני מילי גבי יין דלאו לריחא קא עביד. אבל וורד והדס דלריחא קא עביד. ריחא בכה"ג מילתא היא וכדאמר רבא בפ' כל שעה [שם] גבי הנאה הבאה לו לאדם בע"כ. וא"ת חנויות שאינן מעוטרות למה מותרות נהי דלא שקיל מניהו מכסא לע"ז מ"מ הו"ל נושא ונותן ביום אידם. תי' רש"י ז"ל דליקח מהם דבר המתקיים מותר דסתם מוכר עצב הוא. וק' לדבריו דהא אמרי' בסוגין דר' ירמי' זבין פיתא ובודאי כשהפלטרין מוכרין פיתן אינם עצבין אלא שמחין. אלא דאפשר דלא פלוג רבנן בדברים המתקיימים דכיון דברובן מוכר

עצב. התירו מיעוטן אע"פ ששמח במכירתן. וכבר כתבנו למעלה שד' הגאונים עיקר דדבר המתקיים קתני אסור ליקח ביום אידם ולפ"ז קשיא שמעתין לכך פי' דמתניתין הכי קתני וכו' עד וכ"כ רבינו האי גאון ז"ל בתשובה. וככתוב בפירוש הר"ן להרי"ף עיי"ש):

דף יג.

אין מקדישין ואין מעריכין. פרש"י ז"ל דקא סבר האי תנא סתם חרמין לבדק הבית והכי משמע מדאמר אביי ונשחטי' משחט. ואי בקדשי מזבח הא איכא משום שחוטי חוץ. אלא בבדק הבית עסקי' דשרי וכדתני' בפ' (הוציאו לו) [שני שעירים ד' ס"ג]. וא"ת היכי אקשינן עלה דרבא נראה מטיל מום מעליא הוא כלו' ואדאורייתא עבר דכתיב כל מום לא יהי' בו. ואי' בקדשי בדק הבית הא לא מתסר מדאורייתא. ועוד כיון דס"ל למקשה דמטיל מום מעליא הוא מאי קשי' ליה מעקרא ועקור כה"ג הוא הלא בקדשים אינו יכול לעשות כן משום דהוי כמטיל מום מעליא. ולמאי אצטריך לפירוקא דאביי דאמר משום בזיון קדשים. לכך נראה דמעקרא חרמין מקשי' דק' דהיינו בדק הבית וכולה נמי מקדישין ומעריכין אפי' בשל בדק הבית היא דומיא דחרמין דלא מתסר בהו מומא. ואוקמא אביי משום בזיון קדשים. ורבא חדית ואמר דבתמימים עסקי' וכיון שתמימים הן בין שהקדישן למזבח בין לבדק הבית מידי מזבח לא יצאו ולפי' אסור להטיל בהם מום ומשו"ה מתמהינן מטיל מום מעליא הוא ואי בקדשי מזבח אסור מדאורייתא. ואי במתפיס תמימים לבדק הבית אסור מדרבנן. ומ"מ ל"ש למימר בהו נראה כמטיל מום כיון שקדשים הן או מדאורייתא או מדרבנן:

דף יד:

ויהבי לי' שחור ושקל. פרש"י ז"ל ולר' יהודה קא בעיא דאלו רבנן הא אמרי אפי' בין התרנגולים אסור. והקשה הרמב"ן ז"ל ולר' יהודה נמי הא אמרי' לעיל דכל היכא דאמר תרנגול לבן למי אפי' בין התרנגולים אסור לכך פי' דאפי' לרבנן קא בעי דע"כ לא אסרי אלא לבן בין שחורים ואדומים ביחד דכיון דחזי בהו תרנגול לבן אפשר דכולהו זבין להו משום תרנגול לבן. אבל הכא קא מבעיא לן בדיהבו לי' שחור לחודי' ושקל דמוכחא מילתא דכיון דשקל להו בלא לבן לאו לע"ז קא בעי. והאי דאמר תרנגול לבן משום דמיבק הוא דאביק בע"ז. ולא אפשיטא בעיין הלכך אזלינן לחומרא:

דף טו:

מתקיף לה רב אשי וכל היכא דאין אדם מצווה שרי. הא ודאי לאו אתקפ' היא. דרבה גופי' דאמר מי דמי התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית בדאיכא למתלי קאמר וכדאסיק רב אשי גופי'. וכדתנן בהדיא מפני שיכול לשוחטה. אלא שבא רב

אשי להשלים קושיתו של אביי ולומר דלאו במצווה תליא מילתא. ורצה להביא משנה זו דכלים. דמפרש בה טעמא דהיכא דאיכא למתלי תלינן דקתני סיפא זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור. לאיסור ולהיתר מותר. כן כתב הראב"ד ז"ל :

כל היכא דאיכא למתלי תלינן וכו'. הקשה ר"ת ז"ל מדתנן בפ' הנזקין [דס"א] משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה ריחים ותנור מפני דרכי שלום. ובמאי עסקינן אי בדאיכא [למתלי אף אי לאו משום דרכי שלום שרי כדאמרי' הכא ואי בדליכא למתלי] הא אסיקנא הכא דכל היכא דליכא למתלי אסור. תי' הוא ז"ל לעולם בדליכא למתלי ואפ"ה משום דרכי שלום מותר. אבל בשמעתין במכירה עסקי' ומי שאינו רוצה למכור את כליו אין מחזיקין לו איבה. ואין זה נכון דודאי גבי אומן כיון דלהאי מזבין ולהאי לא מזבין איכא איבה. א"ו ההיא דגיטין בדאיכא למתלי הוא. וכי תימא א"כ למה לי טעמא דדרכי שלום הא אסיקנא בשמעתין דכל היכא דאיכא למתלי תלינן י"ל ה"מ במכירה שכיון שהוא צריך למעות לא החמירו חכמים עליו כל היכא דאיכא למתלי אבל בשאלה דלא מטי' לידי' היינו אומרים דלא להשאיל ולא לוקי נפשי' בספק איסור. אם לא שהתירו חכמים משום דרכי שלום, וכן מפורש בירושלמי בפ' ה' דשביעית ר' זעירא בעיא קומי ר' מנא מתני' בסתם אבל במפרש לא. א"ל סתמא לאו (כפירושו) שאני אומר נפה לספור בו מעות כברה לכבור בה חול ריחים לטחון בה סמנין. תנור לטמון בו אונין של פשתן:

שם כדרך שאמרו אסור למכור לעכו"ם כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לעכו"ם. וא"ת וכי היכי דלעיל תלינן אימור לשחיטה זבני הכא אמאי לא תלינן דלישראל מזבן לי' י"ל כי תלינן ה"מ במידי דאפשר דבשעת המקח הוברר הדבר דלהתירא בעי לה ומקפיד בכך כגון הרוצה בהמה לשחיטה שמקפיד בה שלא תעשה מלאכה. אבל ישראל חשוד שאין לו קפידא בין ישראל לעכו"ם כה"ג לא תלינן:

דף טז.

ולטעמיך אין מקריבין אותו היום למחר מ"ט וא"ת הא נ"מ טובא כדי שלא ילך ויודה לע"ז שלו תי' הרמב"ן ז"ל שכיון שמס מושל עליהם הי' ליכא למיחש למודה. ומה שטרח לבטלה מפני שהי' ע"ז בזוי' עליהם. ועוד שהי' להם חלישות דעת בדבר דרבנן לאו בני מתן כרגא נינהו:

דף כא.

מתני' אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו וכו'. אמרי' עלה בירושלמי הא במקום שנהגו למכור מוכר הוא לו אפי' לבית דירה ומשכיר הוא לו אפי' לבית דירה.

ולפ"ז מתני' ה"פ אף. באותן מקומות שהקילו להשכיר כגון סוריא לר"מ או א"י לר' יוסי לא לבית דירה הקילו. אבל בחו"ל שהקילו אפי' למכור אף להשכיר לבית דירה התירו וטעמא דמילתא משום דהאי לא תביא תועבה אל ביתך להא מילתא אסמכתא בעלמא היא דעיקר קרא בישראל המכניס ע"ז בביתו הוא. והכי מוכח בסוף מכות [ד' כ"ב] הלכך בארץ שאנו מצווין לשרש אחר ע"ז אסרו חכמים שלא להשכיר לבית דירה. וכן נמי בסוריא מפני סמיכתה לא"י. אבל בחו"ל שאין אנו מצווים לשרש אחרי'. משכיר אפי' לבית דירה. וא"ת אי האי במקום שאמרו להשכיר למעוטי חו"ל אתי היכי דייקינן מינה מכלל דאיכא דוכתא דלא מוגרי וסתמא כר' מאיר. דילמא בכל דוכתי מוגרי ומתני' למעוטי חו"ל שהתירו אף למכור אתיא. וי"ל דתרתי שמעת מינה מדקתני מקום שאמרו להשכיר מכלל דאי' דוכתא דלא מוגרי. ומדקתני אף משמע אע"פ שהקילו בשכירות לא הקילו לבית דירה. ומדאצטריך לאשמעי' שאע"פ שהקילו בכך לא הקילו לבית דירה משמע שהייתי אומר כן אם לא שלימדנו התנא. הילכך במקום שהקילו יותר כגון בחו"ל מסתמא אף לבית דירה הקילו. ולפיכך נהגו להשכיר בחו"ל אפי' לבית דירה. ולי נראה דמתני' נמי דיקא הכי דקתני סיפא ובכ"מ לא ישכיר לו את המרחץ. ואי איסור בית דירה בכ"מ נמי הוא. לא הו"ל למתני ולא ישכיר לו את המרחץ דרישא נמי בכ"מ ה אלא ש"מ דאיסורא דרישא ליתא אלא דוקא בא"י אבל בחוצה לארץ [לא] כדברי הירושלמי. משו"ה תנא סיפא ובכ"מ:

דף כא:

ותיפוק לי' משום ולפני עור לא תתן מכשול. יש שלמדו מכאן דמלאכה בחולו של מועד דאורייתא. ואין זו ראי' דאפי' הוי דרבנן איכא משום לפני עור מדרבנן וה"ק מאי איריא מפני שנקראת על שמו דמשמע שאין בדבר איסור דרבנן עד שעת מלאכה. הא משעת מכירה עבר משום לפני עור מדרבנן וכן שמעתיה מפי מורי ז"ל. ובודאי אשכחינן בדרבנן חששא דלפ"ע כדתני' לעיל גבי מכירת בהמה דאינה אלא מדבריהם. כשם שאסרו למכור לעכו"ם כך אסרו למכור לישראל החשוד למכור לעכו"ם. וה"נ משמע בירושלמי [מ"ק פ"ב ה"ג] דחש"מ דרבנן דאמרי' התם אמר ר' בא בר ממל אלו הי' לי מי שימנה עמי הייתי מתיר מלאכה בחולו של מועד כלום אסרוה אלא כדי שיהי' אוכלין ושותין ושמחים. ואינון אוכלים ושותין ופוחזין. אלמא איסורו אינו אלא מדבריהם. וכן דעת הר"מ במז"ל בפ"ז מה' שביתת יו"ט. אבל הרמב"ן ז"ל כ' דהא דירושלמי לא מוכחא דודאי חולו של מועד מן התורה הוא דאסור מיהו דוקא במלאכת קרקע וכיוצא בה שטרחתן מרובה. אבל חכמים הוסיפו אף מלאכות אחרות. ואותן מלאכות הי' רוצה ר' בא בר ממל להתיר

אילו מצא מי שימנה עמו. וה"נ משמע בר"פ מי שהפך [ד' י"א] דאמרי' לא מבעיא וכו' חולו של מועד דאיסור מלאכה מדאורייתא. וה"נ משמע בפ' אין דורשין [די"ז] דאמרי' התם מכלל דתרוייהו ס"ל חש"מ אסור בעשיית מלאכה. ומשמע דמדאורייתא קאמר. דבדרשי דקראי קיימינן התם:

דף כב.

אבעיא להו סתמא מאי. הקשה הראב"ד ז"ל ונפשוט מרישא דקתני לא יאמר לו טול אתה חלקך בשבת וכו' טעמא דא"ל הכי הא סתמא שרי. ותי' דאדרבה אי' למימר דרבותא קמ"ל דאפ"ה אסור דסד"א אפי' אי סתמא אסור כה"ג שרי דהו"ל כהתנו מעיקרא קמ"ל דאפ"ה אסור כיון שלאחר שקבלו התנו וכ"ש סתמא:

פרק ב - אין מעמידין

דף כג.

ורמינהו האשה שנחבשה ע"י עכו"ם. פירש"י ז"ל באשת ישראל וע"י נפשות אסורה שמא נתרצת לא' מהם. אבל הגאונים ז"ל פי' דכל שמא נתרצת לא חיישינן. והכא באשת כהן דוקא דמתסרא אפי' באונס וכן עיקר. ובמס' כתובות יתבאר בס"ד. וא"ת הכא מסקינן דלא שני בין לכתחילה לדיעבד. וע"י ממון היינו טעמא דשריא משום דמתירא מפני הפסד ממונו. וא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו כשירה לכהונה דכיון דנתיחדה עם העכו"ם נפסלה. תירצו בתו' דביחוד דאשה גרידא ודאי שני לן בין לכתחילה לדיעבד אף ע"ג דבבהמה לא שני משום דבהמה שותקת ואשה צווחת ויוצאה לחוץ. אבל נחבשה הוא דמדמינן לבהמה לפי שהיא [אינה] ברשות עצמה. חובשה כבהמה. ובכה"ג מסקינן דלא שני לן בין לכתחי' לדיעבד אי לאו משום הפסד ממונו:

שם ודילמא היינו טעמא דר"א כדר"י א"ר דאמר ר' יהודה א"ר הניח עלי' עודא של שקין.בדין הוא דהו"מ למדחה מדקתני סיפא וכן הי' ר"א פוסל בכל הקרבנות דאי משום דר"י שאר קרבנות מי פסיל בהו עול. ונדחי לי' להאי בהאי ודילמא דבסמוך אלא דלא אצטריך להכי דמילתא דפשיטותא היא דליכא למיחש להכי דמשום הנאה פורתא לא מפסיד טובא:

דף כה:

הגרש"י ז"ל אי' ביניהו אשה חשובה בין האנשים. ואינה חשובה בין הנשים ופי' דלר' ירמי' מותרת להתיחד בין האנשים כיון דאינה יפה. ולרב אידי אסורה דרב אידי לא בעי חשובה דכל אשה אפי' אינה חשובה איכא למיחש לעריות. וקשה לדבריו דהא אמרי'

לעיל דחביבה עליהם בהמתן של ישראל מנשותיהם ומי גרעה כעורה לר' ירמי' מבהמה ואפשר דהכא בזקינה ובהמה עדיפא לי'. אבל רבי' יצחק בעל התוס' ז"ל גריס איכא ביניהו חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים. ותרתי מילי נינהו וה"פ ר' ירמי' אמר באשה חשובה עסקינן כלומר קרובה למלכות הלכך לשפ"ד ליכא למיחש אבל עריות חיישינן שמא תתרצה. ורב אידי נאיד מאוקימתי' דר' ירמי' דאי באשה חשובה כי היכא דליכא למיחש לשפ"ד ה"נ ליכא למיחש לעריות שהעכו"ם מתירא לתבוע אותה. אבל הכא לאו באשה חשובה עסקינן ואפ"ה ליכא למיחש לשפ"ד דאשה כלי זיינה עלי'. ואמרי' דתרתי אי' ביניהו אשה חשובה להתיחד בין האנשים דלר' ירמיה אסורה משום עריות ולר' אידי מותרת דאיהו ס"ל דבאשה חשובה כמו דליכא למיחש לשפ"ד. ליכא למיחש נמי לעריות. ואי' ביניהו נמי אשה שאינה חשובה להתיחד בין הנשים דלרב אידי שרי דמשום שפ"ד ליכא למיחש באשה ומשום עריות נמי כיון שאינה מתיחדת אלא בין הנשים. שאם תשמע שיבואו שם אנשים תלך לה. אבל לר' ירמי' דחייש לשפ"ד אפי' בין הנשים אסורה להתיחד שמא יהרגוה הנשים עצמן. או שמא יבואו שם אנשים. וא"ת תלך לה כדאמרי' לרב אידי ליתא שכמה שערים יש להנצל מעריות שאינן מספיקים להנצל משפ"ד:

דף כו:

להכעיס מין הוא. והכי הלכתא דכיון דרב אחא ורבינא פליגי בהא מילתא וליכא לאכרועי מיני' מידי. אע"ג דכל ר"א ורבינא הלכה כדברי המיקל. בהא מילתא שייכי בי' קל וחומר וחזינן לר' יוחנן דאמר מין הוא וכדאמרינן קסבר או"נ להכעיס מין הוא קיי"ל כותי' וכן נראה דעת אלפסי ז"ל בהלכות וכן פסק הר"מ במז"ל בפ"ד מה' רוצח ושמירת נפש:

שם. לא נצרכה שאם היתה מעלה בבאר מגררה. וא"ת אכתי קשיא אי אחותי מחתי אע"ג דלא מצי נקיט כה"ג מבעיא. י"ל דה"ק מורידין בשידינו תקיפה ואפילו בשאין ידינו תקיפה מסבבין מיתה בידים בכל מה דאפשר כגון בחד מהני גוני. כך למדתי מדבריו של הרב הנז' בפרק הנז':

שם. מנין למילה בעכו"ם שהיא פסולה. לענין פסק הלכה קיי"ל כר' יוחנן דרב ור"י הלכה כר' יוחנן ועוד דקראי כפשטיהו כר' יוחנן אתו. דלרב צריכינן למדחי קרי בי' ותקח ותכרות הלכך אשה כשירה למול וישראל שמתו אחיו מחמת מילה כשר למול דהמול ימול קרי בי' אבל ערבי וגבעוני מהול פסולין דמולי שאר העכו"ם כערלים נינהו כדכתיב כי כל העכ"ום ערלים:

דף כח.

חושש הוא דלא הא כייבי לי' טובא שפיר דמי. כלומר דככי ושיני הרי הן כמכה של חלל. וא"ת ומאי קושיא דילמא שאני גמיעה דכיון שאין בה איסור כלל אע"ג דלאו סכנתא היא כיון דכי כייבי לי' טובא שפיר דמי ולא גזרינן משום שחיקת סמנין. ויש לומר דאי לאו משום סכנתא לא הוה שרינן לגמוע ולפלוט כיון דאיכא תקנתא כדתני סיפא אבל גומע ובולע:

שם ת"ש דר' יוחנן חש בצפדינא וכו'. אלמא מכה דר' חלל היא. וא"ת מאי קושיא שאני הבא דליכא מלאכה דאורייתא וכיון שאינו אלא שבות בעלמא ראוי להתירו אפי' במקום שאין בו סכנה וכדאמרי' בפ' מפנין [דקכ"ט] צרכי חולה עושין ע"י עכו"ם בשבת. י"ל ה"מ בחולה אבל מיחוש בעלמא שאדם מתחזק והולך עמו כבריא בשוק כגון צפדינא וכיוצא בה אי לאו משום סכנה אפי' שבות בעלמא לא היינו מתירין בו. עוד י"ל דכי שרינן בחולה שאין בו סכנה שבות של דבריהם ה"מ שבות דאמירה לעכו"ם דלית בי' מעשה. אבל ע"י ישראל אפי' שבות של דבריהם אין מתירין בו אלא היכא דאיכא סכנת אבר לפי שיותר הוא חמור שבות של דבריהם ע"י ישראל ממלאכה גמורה ע"י עכו"ם ולפנינו נאריך עוד בזה בס"ד:

דף כח:

מ"ט דשוריאני דעינא בלבא תלו. מהא שמעי' דמשום סכנת אבר א' אין מחללין את השבת. אא"כ יש בדבר סכנת מיתה דטעמא דשוריאני דעינא בלבא תלו הא לא"ה משום סכנת עורון לחוד אין מחללין את השבת. וכן פירש"י ז"ל דכי קס"ד מעיקרא דלמשחק ואתויי סמנין לא. משום דהוה סבירא לן דלאו סכנת נפשות הוא אלא סכנת עורון. ושמעי' נמי דכל היכא דאיכא סכנת אבר אע"פ שאין מתירין בו מלאכות של תורה. מלאכות של דבריהם מתירין בו אפי' ע"י ישראל שהרי אפי' היכא דשחיק סמנין מאתמול שבות של דבריהם יש בו גזירה משום שחיקת סמנין. אפ"ה שרינן לי' ע"י ישראל. וכיון שאנו מתירין שבות על ידי ישראל כ"ש אמירה לעכו"ם במלאכה גמורה שיותר הוא חמור שבות ע"י ישראל ממלאכה גמורה ע"י עכו"ם כמו שיתבאר בס"ד. ומיהו כי שרינן אפי' שבות ע"י ישראל ה"מ היכא דאיכא מיהא סכנת אבר אבל חולה שאין בו לא סכנת אבר ולא סכנת נפש נהי דשרינן בי' מלאכה גמורה ע"י עכו"ם וכדאמרינן בפרק מפנין [שם] צרכי חולה עושין ע"י עכו"ם בשבת. אין מתירין לו ע"י ישראל אפי' שבות של דבריהם וראי' לדבר מדאמרינן בפ' יו"ט שחל [ביצה ד' כ"ב] אמימר שרא למכחל עינא מעכו"ם בשבת ואמר לי' רב אשי מאי דעתיך דאמר רב עולא ברי' דרב עילאי כל צרכי

חולה עושין ע"י עכו"ם בשבת ה"מ היכא דלא מסייע בהדי' ומר הא קא מסייע בהדי' דקא עמיץ ופתח ומשני מסייע אין בו ממש. והרי איסורו של כותל אינו אלא מדבריהם כדאי' בפ' המצניע [ד' צ"ג] ואפ"ה לא שרינן לי' ע"י ישראל היכא דליכא אפי' סכנת אבר אלמא דחולה שאין בו אפי' סכנת אבר אין צרכיו נעשין אלא ע"י עכו"ם אבל לא ע"י ישראל כלל ומסתברא דכי שרינן לי' ע"י [עכו"ם] ה"מ בחולה שהוא נופל מחמת חליו למשכב אבל במיחש שאדם מתחזק בו והולך כבריא לא. ולא עוד אלא אפי' דברים שהן מותרים לבריאים אסורים לו כל היכא שמעשיו מוכיחים שלרפואה הוא מתכוין. זו היא ששנינו החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ ואמרי' לעיל דאפי' היכא דכייבי לי' טובא חושש קרי לי' לפי שדבר זה אינו חולי אלא מיחוש בעלמא:

נמצאת למד דחולה שיש בו סכנה כל צרכיו נעשין ע"י גדולי ישראל. אין בו סכנת נפש אלא סכנת אבר צרכיו במלאכת דאורייתא נעשין ע"י עכו"ם ובשל דבריהם אפילו על ידי ישראל. אין בו אפי' סכנת אבר אלא חולי בעלמא צרכיו נעשים ע"י עכו"ם אפי' במלאכות של תורה. אבל לא ע"י ישראל ואפי' בשל דבריהם. מיחוש בעלמא כגון חושש בשיניו וכיוצא בו אין מתירין בו כלום ולא עוד אלא שאפי' דברים המותרים לבריא אסורין לו כל שמעשיו מוכיחין שהוא מתכוין לרפואה. זהו דעת הרמב"ן ז"ל בדברים הללו בס' תורת האדם:

דף לב:

ומני ר' יהודה בן בתירא היא פי' דמדתנן מפני שהוא כזבחי מתים משמע דהרי הוא כמת ממש ואף לענין טומאה ומני ר"י בן בתירא היא דאלו לרבנן דפליגי עלי'. דוקא איסור הנאה אית להו אבל טומאה לא דכיון דאסור איסור אכילה בדאורייתא סברי רבנן דאתא דוד ואמר דבההוא איסור יש בו איסור הנאה אבל טומאה שלא הוזכרה בתורה לא דרשי לה מההוא קרא:

פרק ג - כל הצלמים

דף מג:

ומי חיישינן לחשדא והא ההיא כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא. ק"ל אלא מאי ס"ל למקשה דקיומן אסור מן התורה ולא משום חשדא וכמו שכתבתי למעלה. וא"כ כ"ש דקשיא לדידי' היכי מקיימו לה אבוה דשמואל ולוי להההוא אנדרטא. אלא שראיתי לגאון שפירש דשעת השמד הי' וכשבטל השמד העבירוהו משם. ולפ"ז א"ש דהכי מקשי בשלמא לדידי קיומן אסור מן התורה אבל לחשדא לא חיישינן ומשו"ה הוה מצלו בה

אבהו דשמואל ולוי דלחשדא לא חיישינן ולא הוה מצי למיעקרי' דשעת השמד הי'. אבל לדידך דאמרת דקיומן מותר מן התורה אבל לחשדא חיישינן נהי דלא מצו למעקרי' משום שמד לא לעלוייה לצלויי התם. ומשני דכיון דשכיחי בה רבים ליכא למיחש לחשדא. ונראה לי שזה שהזקיקו לגאון ז"ל לכתוב כך:

דף מה:

מבעי להו לאילן שנטעו מתחילה לכך. וא"ת בשלמא למ"ד ע"ז של נכרי אסורה מיד א"ש דבשעת אסורא הוי בה תפישת ידי אדם. אלא למ"ד עד שתעבד מאי איכא למימר הא הויא ליה בשעה שהיא נאסרת בעבודתה כאילן שנטעו ולבסוף עבדו. י"ל דאפי' למ"ד עד שתעבד כיון דנטעו מתחילה לכך מתסר דמהניא לה תפיסת ידי אדם דמעיקרא:

דף מו.

המשתחוה להר אבניו מה הן למזבח. פירש"י ז"ל דרמי בר חמא חדא מגו חדא קא מבעיא לי' אי יש נעבד במחובר לגבוה או לא. ואם תמצא לומר יש נעבד במחובר לגבוה. למזבח מאי מכשירי קרבן כקרבן הן או לא. ואתא רבא ופשיט להו תרוייהו לאיסורא מק"ו דאתנן. דאתנן אסרה תורה ל"ש תלוש ול"ש מחובר ואפי' למכשירי קרבן נמי אסרו מדכ' בית ה' אלהיך. ואחרים פי' דמפשט פשיטא לי' לרמי בר חמא דמכשירי קרבן כקרבן דמי. וליכא נמי דמספקא לי' הא דלכו"ע מכשירי קרבן כקרבן אלא קא מבע"ל אם יש נעבד במחובר לגבוה מי אמרי' מידי דהוה אבע"ח דאסירי או דלמא התם גזירת הכתוב היא אבל הכא כיון דכ' אלהיהם על ההרים ולא הרים אלהיהם אפי' לגבוה שרי. ואינו מחוור בעיני דא"כ כי אמרי' בסמוך אי משום בית ה' אלקיך מבע"ל לכדתני'. לא קאי אמכשירי קרבן דלא שקלינן וטרינן בהא בכולי בעיין כלל וע"כ הכי קאמר משום בית ה' אלהיך דמשמע אפי' מחובר כגון שאם נתן לה בית באתננה שתהא אסור להקדישה מבע"ל לכדתני' וכו' וא"כ קמה לה סוגין דלא כרב דאמר לקמן המשתחוה לבית אסרו דכתלוש דמי וליכא מאן דפליג עלי' אלא ע"כ רמי בר חמא תרתי בעי כד' רש"י ז"ל, ואתא רבא ופשיט לה תרוייהו לאיסורא דל"ש תלוש ול"ש מחובר ולמכשירי קרבן נמי מדכ' בית ה' אלהיך. ואתא רב הונא ברי' דרב יהושע ודחי לי' מתרוייהו דנעבד מותר במחובר לגבוה ואפי' לקרבן עצמו ואם משום בית ה' אלקיך כלומר ולא תפשוט נמי דמכשירי קרבן כקרבן וכל מידי דאסור לקרבן יהא אסור נמי למכשירי קרבן ואע"ג דלא נ"מ מידי לגבי נעבד דאי מחובר אפי' לקרבן עצמו מותר ואי תלוש אפי' להדיוט אסור ואפי' למכשירי קרבן. מ"מ נ"מ לענין אתנן דתפשוט מבית ה' אלקיך דאפי' למכשירי קרבן אסור שכל דבר שהוא אסור לקרבן אסור אף למכשירי קרבן לא תפשוט הכי דאי

משום בית ה' אלקיך מבע"ל לכדתני' וכו' כנ"ל. ורש"י ז"ל כתב ואי משום בית ה' אלקיך ובעית למימר דבית דהוי במחובר קא אסר ודרשת לי' הכי לא תביא אתנן זונה של בית שאם נתן לה בית באתננה אסור להקדישו לבדק הבית. טרח הרב ז"ל לפרש כן דליהדר אמחובר כי היכי דיהא נ"מ לענין נעבד משום דבהא נחתינן וסלקינן ובודאי שזה פשטה של שמועה אלא שא"א דא"כ קמה לה סוגין דלא כרב, ואיפשיט בעיין לאסורא דיש נעבד לגבוה במחובר. ומקשי בירושלמי א"כ היכן בנו בהמ"ק שאין לך הר גבוה וגבעה נשאת שלא עבדוה ומתרץ ע"פ נביא בדבר גד. כלו' וגלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שלא נעבדה

דף מו:

המשתחוה לקמה למנחות יש שנוי או לא. וא"ת מאי קא מבע"ל פשיטא דיש שנוי דמחובר לגבוה מנא לן מאתנן מה התם שנוי מותר אף ה"נ שינויו מותר. י"ל דק"ו גופי' לאו מאתנן גמרי לנעבד אלא הכי קאמרינן ומה אתנן הקל שאינו אסור להדיוט עשה בו לגבוה מחובר כתלוש נעבד החמור אינו דין שנעשה בו לגבוה מחובר כתלוש. הלכך ליכא למימר בי' דיו. דמחובר מתלוש אתי. ותלוש אפי' שנויו אסור ולא ילפינן מאתנן זונה אלא גלויי מילתא בעלמא דלהוי מחובר כתלוש. ומ"מ מספקא לי' לרמי בר חמי אי יש שנוי או אין שנוי דכיון דמ"מ מאתנן ילפי' אסורא לנעבד דילמא לא מחמרינן בי' טפי מבאתנן ושנויו מותר כאתנן אע"ג דליכא למימר דיו:

דף מז.

קרני' מה הן לחצוצרות. וא"ת דהא חצוצרות מן הכסף היו באות כדכתיב חצוצרות כסף. ותניא בפ' הקומץ רבה [ד' כ"ב] חצוצרות הי' באה מן העשת מן הכסף עשאו של גרוטאות כשירה של מיני מתכות פסולה. וי"ל מאי חצוצרות שיפורא דאשתנו שמיהו מכי חרב בהמ"ק כדאי' בסו"פ במה מדליקין ד' ל"ו] ושיפורא נמי הוה במקדש שכל מיני זמר היו שם כדאמרי' נמי מה הן לחלילין ומה הן לכנור. והיינו דאמרי' לבסומי קלא הוא דעביד כלו' לבסם קול המשוררים בפה. וחצוצרות אינן עשוין לכך שהרי אין תוקעין בהן אלא בין פרק לפרק כדאיתא בסוף תמיד. אלא מין זמר של שיפורא הוא:

דף מח.

גידעו ופיסלו אין לא גידעו ופיסלו לא. וא"ת ונימא לי' גדעו ופסלו אע"פ שלא השתחוה. השתחוה אע"פ שלא גדעו ופסלו וכיון דלענין בטלה גדעו ופסלו חד הוא חשיב להו חד וכדמשנינן לעיל גבי בתים. וי"ל דתנא בכל חדא מהני תלתי בבי דמתני' אשמעי' מילתא חדתא. רישא דבתים קמ"ל בנה אע"פ שלא השתחוה דע"ז של עכו"ם אסורה

מיד. וסיידו וכיירו לשם ע"ז וחידש אע"פ שלא חידש בגופו של בית כגון דשיעה והדר שיעה. ומציעתא דאבנים קמ"ל שאע"פ שחידש בגופה של אבן לא מתסרא כולה. אלא סיפא דאשרות למה לי קס"ד דאתא לאשמעינן גדעו ופסלו אין לא גדעו ופסלו לא דמחובר לא מתסר בהשתחואה אפי' תוספתו ולדיוקא הוא דאיצטריך דלגופא ממציעתא דאבנים דסיידה וכיירה וחידש נוטל מה שחידש שמעי' לה ואם אי' להא דמשתחוה לאילן תוספתו אסורה ליתני הכי לאשמעי' דאע"פ שאין ע"ז במחובר להדיוט גדוליו אסורין. וא"ת אם כן במסקנא דשמעתין דמשנינן גדעו ופסלו אצטריכא לי' מהו דתימא כיון דגדעו ופסלו עקרו נמי לתסר קמ"ל מאי אשמעי' הך סיפא דאשרות הא ממציעתא דאבנים שמעי' לה כדאמרי' מהו דתימא כיון דסייד וכייר בגופה של אבן. כאבן שחצבה מתחילה לבימוס דמיא ותתסר כולה קמ"ל. י"ל דטפי הוא רבותא באשירה כי לא מתסרא כולה מאבן דאלו גבי אבן מאי דסייד וכייר בגופה של אבן לא מהני מידי למה שנשאר מהאבן שלא עשה בו מעשה אבל הכא כי גדעו ופסלו כיון דלכולי' אילן מהני סד"א תאסר כולה קמ"ל סיפא:

דף מט:

מתני' ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח. פירש"י ז"ל דמי הנאת עצים לפי שהרב ז"ל סובר שהפת אין אנו רואין אותה כאלו היא כולה גוף האיסור אלא כאלו יש בה תערובת איסור. ולפיכך הוא ז"ל מפ' דר"א דפליג ואמר יוליך הנאה לים המלח לאו אנתערבה בלחוד פליג אלא אפי' פת ראשונה בעינה יוליך הנאת עצים שנאפת בהן ומותרת שהרי אף היא עצמה אינה אלא תערובת איסור אבל לא בגופו של איסור. אבל הר"מ במז"ל כ' בפ"א מה' ע"ז יוליך דמי אותה הפת לים המלח. לפי שהוא סובר שהפת עצמה כל שהיא בעינה הרי היא כממשו של איסור. ולפ"ז ר"א דפליג ואמר יוליך הנאה לים המלח דוקא אנתערבה באחרות קאי אבל כל שהיא בעינה לא אמר ר"א יוליך הנאה לים המלח שהרי היא כגוף האיסור. ועוד שאפי' תימא שהיא עצמה אינה אלא כתערובת איסור אין ראוי להתיר אותה כל שהיא בעינה בהולכת דמי עצים לים המלח. והראי' מדתנן בפרק בתרא ד' ע"ד] יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רשב"ג אומר ימכר כולו חוץ מדמי יין נסך שבו. ופסקינן בגמ' כרשב"ג ואמר ר"נ התם הלכה למעשה יין נסך יין ביין אסור חבית בחבית מותר סתם יינם אפי' יין ביין נמי מותר. אלמא כל שיש בכאן בודאי תערובת של איסור ע"ז לא סמכינן עלי' דרשב"ג למכרו לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבו. ומשו"ה אמרי' אבל לא יין ביין. וכיון שכן אם הפת היא בעיני' שהדבר ידוע שיש בה תערובת איסור ע"ז. לא שרי' למכרה חוץ מדמי איסור שבה. וכ"ש שאין לנו להתירה בתקנתו של ר"א דהיינו

יוליך הנאה לים המלח. דודאי ר"א מיקל טפי מדרשב"ג דאלו בדרשב"ג אינו נהנה מן האיסור כלל וכאן נהנה ממנו לאחר שהוליך הנאה לים המלח. וכן דעת הרב ר' יונה ז"ל דר' אליעזר לא פליג אארישא דודאי קודם שנתערבה אין לה תקנה בהולכת הנאה לים המלח. והביא ראי' מהא דתני' שדה שנזדבלה בזבל ע"ז וכן פרה שנתפטמה בכרשיני ע"ז שדה תבור ופרה תרזה ומהדרינן בשמעתין לאוקמא כר"א דאמר זה וזה גורם אסור. ואלו היתה תקנה לשדה ולפרה בהולכת הנאה לים המלח לא הי' לי' למתני' שדה תבור אלא יוליך הנאה וכו'. וכ"כ הרמב"ן ז"ל דר"א לא פליג אארישא ולפי דעת זה א"ש הא דאמרי' בפ' כל שעה [ד' כ"ו] קערות וכוסות וצלוחיות אסורות משמע דלא סגי בהולכת הנאה לים המלח משום דהתם לאו בנתערבו עסקינן. אבל לדברי רש"י ז"ל שאמר דר"א אארישא נמי פליג קשיא אמאי אסורות יוליך הנאה. אלא שיש שחשבו ואמרו דכי שרי ר' אליעזר ביוליך הנאה לא להשתמש בהן ישראל עצמו אלא למוכרו לעכו"ם. ולפ"ז אפשר לומר לדעת רש"י ז"ל דמשו"ה אמרי' התם אסורות סתמא משום דאין להם תקנה להשתמש בהן ישראל. אלא שאין סברא זו מחוורת דכיון דר"א אמר סתמא יוליך הנאה משמע דלאחר שהוליך הנאה אפי' ישראל משתמש בהן שאל"כ הי' לי' לר"א לפרש. ועוד שאלו היו דברים הללו אסורים לישראל אף למוכרן לעכו"ם אסורין שמא ימכרום לישראל שכן הדין בכל הדברים הנקחים מן העכו"ם כדאמרינן בפרק אלו טריפות דס"ג] אין מוכרין ביצת טריפה לעכו"ם אא"כ מטורפת בקערה וכן מפורש בירושלמי וכמו שאכתוב בסמוך. ואלו במתני' שרי ר"א אף בבגד שהוא ניקח מן העכו"ם. וכן דעת הרב ר' יונה ז"ל שלאחר שהוליך הנאתו לים המלח מותר לאכלו ישראל ומשתמש בבגד:

שם גמ'. אמר ר' חייא ברי' דרבה בר נחמני משמי' דר"ח וכו' הלכה כר"א. וא"ת והא אנן תנן [ד' ע"ג] אלו אסורין ואוסרין בכ"ש יין נסך ועורות לבובין. ותנן נמי חבילי תלתן וחבילי זמורות הרי אלו ידלקו ואמאי נימא יוליך הנאה לים המלח. ועוד דרב גופי' דפסיק הלכתא כר"א אמר בזבחים פ' התערובת ד' מ"ד] דטבעת של ע"ז שנפלה לתוך מאה טבעות הרי כולן אסורין ואמאי נימא יוליך הנאה לים המלח. ותי' הרב ר' יונה ז"ל דכי אמר ר"א יוליך הנאה ה"מ דוקא היכא שאין האיסור בעינו כגון פת שאפאה בעצי אשירה וכן בגד שארגו בכרכר שנטל ממנה שאין כאן לגוף האיסור אלא שבחו בלבד. א"נ כשהאיסור בעינו אם הוא מאסורין דרבנן כגון חבית בחבית בסתם יינם. אבל טבעת ע"ז ועורות לבובין ויין שנתנסך לע"ז וכן חבילי תלתן וחבילי זמורות דכולהו הני איסורא דאורייתא נינהו ואיתנהו בעיניהו ליכא תקנתא ביוליך הנאה לים המלח שהוא היתר מרובה שמתיר אף להנות מאסורין עצמן וכמו שכתבנו למעלה. ולפי דבריו ז"ל הא

דאמרי' בגמ' ההוא גברא דאיערבה ליה חביתא דאסורא בחמרא ואתא לקמי' דרב חסדא ואורי לי' כר"א. דוקא בחבית דסתם יינם אבל יין נסך לא וכמו שנפרש בס"ד. וא"ת נהי דניחא לן בכל הני אמאי לא עבדינן תקנתו של ר"א וכדכתיבנא אכתי לא ניחא לן בעורות לבובין וחבילי תלתן וחבילי זמורות למה ידלקו. וכן טבעות של ע"ז. הא אפשר למיעבד בהו תקנתא דרשב"ג דאמר ימכר כולו חוץ מדמי איסורין שבו. דע"כ נהי דתקנתו של ר"א שהיא היתר מרובה להשתמש מן האיסור בעצמו לא סגיא באיסור תורה כי איתי' לאסורא בעיני' וכדכתיבנא. תקנתו של רשב"ג שהוא היתר מועט סגיא אפי' בכה"ג דהא פסקי' כותי' בפ' בתרא דמכילתין ביין נסך בחבית אע"ג דאיתי' לאסורא בעיני' והוא מאיסורין של תורה. תירוץ קושיא זו מתלמוד שלנו לא למדנו אבל מתלמודא של ארץ ישראל למדנו דגרסי' התם במס' ערלה פ"ג אמר ר' חגיי כד נחית מן אלפא שמעית קל ר' יעקב בר אחא מקשי בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלוק. ותנינן נטל הימנה כרכר וכו' אסור בהנאה ותנינן יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רשב"ג אמר ימכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי יין נסך שבו. אמר ר' יעקב בר אחי חגיי קשייתא חגיי קיימא מאי כדון תמן אין דרך בני אדם ליקח מן העכו"ם ע"כ גירסא ירושלמית ופירוקא דפריך אינהו איפריקו להו כולהו קושיין. דכולהו הני דתנן בהו ידלקו זו דרך בני אדם ליקח אותן מן העכו"ם ומשו"ה לא אמרי' דימכרו לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבהן. ולפ"ז הא דאמרי' בפרק כל שעה כוסות וצלוחיות אסורות איכא מאן דאמר דמשו"ה אמרי' אסורות סתמא משום דליכא למיעבד בהו תקנתא לא כר"א ולא כרשב"ג. כר"א לא לפי שר"א לא התיר אלא בנתערבה אבל בפת עצמה לא וכמו שכתבנו במשנתינו. וקערות וכוסות שלא נתערבו הרי הן כפת. וכרשב"ג נמי לא דאע"ג דרשב"ג אפי' בתערובת של איסור שרי למכרו חוץ מדמי איסור שבו אפ"ה בקערות וכוסות א"א למיעבד הכי מפני שהם דברים הניקחים מן העכו"ם וחיישינן שמא ימכרום לישראל. הא אילו היו דברים שאינן נקחים מן העכו"ם נהי דלא אפשר למיעבד בהו קולו של ר"א לפי שר"א לא הקל אלא כגון חבית בחבית מפני שהתירו של ר"א מרובה וכמו שכתבנו למעלה. מ"מ עבדינן בהו תקנתו של רשב"ג שהתיר אפי' יין ביין. מפני שהיתרו של רשב"ג היתר מועט שאינו מתיר להנות ישראל מהן אלא למוכרן ולפ"ז הא דתנן תבשיל שבשלו בקליפי ערלה ידלק דוקא בתבשיל שנאכל כמו שהוא חי שהוא ניקח מן העכו"ם הא בשאר המבושלים לא ידלק אלא ימכר חוץ מדמי איסור שבו וכרשב"ג. שהרי אין ספק דרשב"ג דשרי באסורי ע"ז למכרן חוץ מדמי איסור שבהן כ"ש דשרי בשאר אסורין ועוד שהרי אתה רואה מפורש בירושלמי שהקשו מבגד שצבעו בקליפי ערלה אמתני' דיין נסך דאמר רשב"ג ימכר אלמא לרשב"ג

לא שני ליה בקולא דימכר בין ע"ז לשאר אסורין. הלכך תבשיל שאינו נאכל כמו שהוא חי שנתבשל בקליפי ערלה ימכר חוץ מדמי איסור שבו וכן הי' דין זה בקערות וכוסות וצלוחיות אלא שאנו חוששין שמא ימכרום לישראל מפני שהם דברים הנקחים מהן. דנהי דלא קיי"ל כרשב"ג ביין ביין [אלא] חבית בחבית גבי יין נסך. וקערות וכוסות וצלוחיות וכן תבשיל שנתבשל בקליפי ערלה כיין ביין דמי. אפ"ה כיון דקיי"ל כותי' בסתם יינם אפי' יין ביין מסתברא דלא חמירי שאר איסורין מסתם יינם. אדרבה מצינו בהן צד קל שאינן אוסרין במשהו כסתם יינם. ואילו בסתם יינם לא מצינו צד קל אשאר איסורין. הלכך כיון שאנו מקילין בסתם יינם אפי' יין ביין כקולו של רשב"ג כ"ש שנקל בשאר איסורין בדבר שנתערב בו איסור דומיא דיין ביין. הילכך כי אמר' קערות כוסות וצלוחיות אסורין דוקא מפני שהן דברים הנקחים מן העכו"ם הא לא"ה ימכרו חוץ מדמי איסור שבהן ומ"מ א"א לתקן (מכאן ואילך חסר איזה דפים בספר הכת"י):

פרק ד - רבי ישמעאל

דף נ:

זריקה משתברת הויא לה כזריקת פנים ומשום הכי לא בעי' בה [אלא] חדא מהנך תרתי דבעינן בכעין (זביחה) [זריקה]. וכי תנן במתניתין וכל דבר שכיוצא בו קרב לגבי מזבח ה"ק שכיון שכיוצא בו קרב לגבי מזבח אנו חוששין שמא הקריבו אותן לע"ז בזריקה משתברת. אבל אילו לא היו קריבין לגבי מזבח אין חוששין להם שמא הקריבום לע"ז דאחזוקי איסורא לא מחזקינן. אין בדבריך כלום חדא דלר' יוחנן דבעי כעין פנים ממש וכמו שנפרש בסמוך ע"כ כי תנן במתני' וכל דבר שכיוצא בו קרב לגבי מזבח דוקא תנן שאם לא הי' קרב לגבי מזבח לא הי' נאסר אפי' נזרק ודאי לע"ז ומדר"י נשמע לרב דלא שמעי' להו דפליגי בפירושא דמתני'. ועוד דלרב גופי' ע"כ כי תנן וכל דבר שכיוצא בו קרב לגבי מזבח לגבי פרכילי ענבים ועטרות שבלין דוקא תנן שאם לא היו קריבין לגבי המזבח אפילו בידוע שבצרן מתחילה לכך כיון שאין דרכו של מרקוליס בהן אין נאסרין דה"ל כשבר מקל לע"ז שאין עובדין אותה במקל וכיון דלרב גופי' כי תנן וכ"ד שכיוצא בו קרב לגבי פרכילי ענבים ועטרות שבולין דוקא תנן. אף לגבי יינות שמנים וסלתות נמי דלא מפסקינן סיפא דמתני' בסכינא חריפא לומר דלצדדין קתני. הילכך הך ברייתא דספת לה צואה לא מתוקמא אלא בע"ז שעובדין אותה בצואה ומ"מ ברייתא דחגב דמחייב בה ר"י אפשר דאפי' אין עבודתה בחגב מחייב דכיון דהוי זביחה ממש אע"פ שאין דרכה בכך חייב כנ"ל. ואחרים פי' דהא דנקט ע"ז שעובדין אותה במקל

לאו למימרא דאם לא היו עובדין אותה במקל דשבר מקל לפני' ליפטר דליתא אלא כיון דהויא לי' כעין זביחה אע"פ שאין עבודתה במקל כלל חייב וכי נקט שעובדין אותה במקל לרבותא נקטי' שאע"פ שעובדין אותה במקל זרק מקל לפני' פטור כיון ששינה מקשקוש לזריקה. אמר ר"נ אמר רבה בר אבהו א"ר וכו'. פירש רש"י ז"ל כשעובדין אותה וכו' (עד סוה"ד. כ"כ בפי' להרי"ף עי"ש):

דף נא.

אמר ר"י מנין לזובח בהמה בעלת מום לע"ז שפטור וכו' לא אסרה תו' אלא כעין פנים. משמע דפליג עלי' דרב דסגי' לי' בכעין זביחה ולדידי' ודאי זובח בהמה בעלת מום לע"ז חייב. ומשמע דר' יוחנן ס"ל כרבנן דפטרי בשחט לה חגב. דאילו לר"י דמחייב בחגב משום דצוארו ארוך כבהמה כ"ש דמחייב בבהמה בעלת מום. וההיא ברייתא דספת לה צואה ר' יהודה היא. דאילו לרבנן דפטרי משום דבעו כעין פנים. ספת לה צואה או שנסך לה עביט של מימי רגלים פטור דכעין פנים בעינן. ואפי' בבהמה מחוסרת אבר פטרי רבנן והאי דנקט חגב להודיעך כחו דר"י דאפי' בחגב מחייב. וא"ת ולר' יוחנן דבעי כעין פנים ממש תקשי לי' מתני' דתנן מצא פרכילי ענבים ועטרות שבלים ואוקימנא כגון שבצרן מתחילה לכך כלומר דהויא לי' כעין זביחה ואע"ג דלא הוי כעין פנים. י"ל דלר' יוחנן כל שאותו דבר בא בפנים אע"פ שאין עובדין בו לגבוה באותה עבודה שהוא עובד בה לע"ז. כעין פנים מתקרי. ופרכילי ענבים באים הם בפנים לבכורים הלכך כי בצרן מתחילה לכך הויא לה שבירתן כעין זביחה וכיון שבאים בפנים הוי כעין פנים. והכי משמע לעיל בסמוך דכל שבצרן מתחילה לכך כעין פנים הוא דמקשינן מאי כעין פנים איכא ומאי כעין זריקה משתברת איכא. כלומר ותקשי לתרוייהו ומפרקינן כגון שבצרן מתחילה לכך דאלמא דבהכי סליק פירוקא אפילו למאן דבעי כעין פנים. והיינו נמי דאמרינן לקמן כל שהוא לפנים מן הקילקלון אפילו מים ומלח אסור לפי שכיון שמים ומלח קריבין לגבי מזבח אף על פי שאין עבודתן בזריקה חיישינן שמא זרקום לע"ז והויא לה זריקה המשתברת ואסור כדין תקרובת שאין לה בטילה עולמית דכל כה"ג כעין פנים הוא לענין פסק הלכה יש שפסקו כר' יוחנן דבעי כעין פנים. משום דרב ור"י הלכה כר"י. ועוד דאמרינן לעיל דכו"ע לא אמרי' כעין זביחה אלא כעין פנים בעי'. הלכך כל היכא דל"ה כעין פנים אינו נאסר משום תקרובת ע"ז אע"ג דהוי כעין זביחה ולזה הסכים הרמב"ן ז"ל. אבל ראיתי להראב"ד ז"ל בס' הגהותיו שפסק כרב וכל כעין זביחה חייב ונאסר. ושחט לה חגב חייב וספת לה צואה נמי חייב. ואפשר שטעמו ז"ל דאע"ג דרב ור"י הלכה כר"י כיון דר"נ ורבה בר אבהו ורב יהודא ס"ל כרב ואביי ורבא נמי

שקלו וטרו אליבי' נקטינן כותי'. ועוד דסוגין בפרק ארבע מיתות [ד"ס] דשבירת מקל תולדה דזביחה. ומן התימה על הר"מ במז"ל שפסק בפ"ג מע"ז דספת לה צואה חייב. ושחט לה חגב ובהמה מחוסרת אבר פטור. וכבר השיג עליו הרב הנז' ז"ל דודאי לא גרעי חגב ובהמה מחוסרת אבר מצואה ומימי רגלים ואותן נרות של שעוה שמדליקין לפני ע"ז נוי ע"ז נינהו. ואע"פ שעשוי מתחילה לכך אינן אסורות עד שעת הדלקה דאין הקדש לע"ז וכיון שאין אסורות בשעת הדלקתן משום תקרובת אלא משום נוי ע"ז בביטול סגי להו. הלכך אם נתנן או מכרן כומר לישראל מותרות. ואע"ג דבע"ז עצמה אמרי' דאפי' מכרה או משכנה לצורף ישראל אסורה. התם משום דמימר אמר איידי דדמיה יקרין מזבין לה לגוי ופלח לה. אבל נרות הללו אין דמיהן יקרים. וכן הדין בכל משמשי ע"ז שאין נכרין שהן משמשין ועוד שאין חיבת משמשין עליהן כחיבת ע"ז עצמה שיהיו נקחין ביוקר מכדי דמיהן דניחוש דמימר אמר איידי דדמיהן יקרין מזבן לה לגוי ופלח לה והיינו דתניא בתוספתא וכו' (ככתוב בפירוש הר"ן להרי"ף עיי"ש):

דף נא:

מתני' ע"ז שיש לה גינה ומרחץ נהנין מהן שלא בטובה וכו'. פרש"י ז"ל בטובה בשכר. וא"ת א"כ למ"ד בסיפא דאפילו בטובת כומרים שרי היכי אפשר ליקח מהן והלא מירד אסור משום מכס של ע"ז. וי"ל התם רווחא גרידא הוא ומהנה אסור אבל הכא כיון דשקיל מיניהו פירות לאו מהנה הוא. אבל הראב"ד פי' בטובה ושלא בטובה טובת דברים וטעמא דאסור בטובת דברים כדי שלא ימשך אחריהם. והכי דייק לישנא בטובה ושלא בטובה מדתנן במס' עדיות [רפ"ה] גבי פירות שביעית אין נהנין מהן אלא בטובה ופי' טובת דברים דאי בדמים אסור דסחורה היא. וטעמא דאין נהנין אלא בטובה כדי שלא יהיו רגילים בכך. ומיהו בירושלמי מוכח דבשכר ושלא בשכר קאמר לפיכך נראה דבכלל בטובה דאסרי' תרוייהו איתניהו שכר וטובת דברים. ואם הי' שלה ושל אחרים מותר בכל ענין דגרסי' בירושלמי חלילין לשם ע"ז אסור לשכרן. ואם היו מעלין שכר למדינה אע"פ שעושין שכר לע"ז מותר. הגובה של ע"ז אסור ליתן לו. ואם הי' מעלה שכר למדינה אע"פ שהוא גובה לשם ע"ז מותר ליתן לו. מתני' אמרה כן הי' שלה ושל אחרים נהנין מהן בטובה ושלא בטובה. אלמא דבכלל בטובה שכר. ומיהו לענין הלכה אין לסמוך על הירושלמי אלא לענין פי' משנתינו שבכלל בטובה שכר אבל לענין דינא כיון דבגמ' דילן [תרי] לישני נינהו קיי"ל כמאן דמתני לה אסיפא ואפילו שלה ושל אחרים בטובת כומרין אסורין. והירושלמי שכתבנו הוא ע"ד לשון ראשון שבגמרתינו דשלה ושל אחרים אפי' בטובת כומרין מותרים. ומשו"ה הוא מתיר לתת לגובה של ע"ז

כיון שהוא מעלה שכר למדינה. ולדידן דקיימא לן כלישנא בתרא אסור והרמב"ן ז"ל התיר אם גובה לשם מדינה אף על פי שבני מדינה נותנים חלקם לע"ז וצ"ע:

דף נב.

גמ' סברא הוא מדנכרי עד שתעבד דישראל אסורה מיד. נ"ל דהכי פי' כיון שהוצרך הגמ' להקיש אלוה לכלים מכלל דאי לאו היקשא הו"א דאלוה מתסר מיד דאי לאו הכי היקשא למה לי. וכיון שכן סברא הוא דדוקא בנכרי עד שתעבד דבע"כ הקישה הכתוב. הא דישראל שלא הוקשה אסורה מיד דהוה לי' כע"ז של נכרי אי לא הקישה הכתוב. שכיון שע"ז של ישראל חמורה לענין ביטול מע"ז של נכרי אין לנו ללמוד קולא עלי' מע"ז דנכרי דאין למדין חמור מקל להקל עליו. ואפ"ה לא ניחא לן בהכי ומקשי' ואימא כדנכרי. דלעולם אימא לך שגלה לך הכתוב בע"ז של נכרי שאינה אסורה עד שתעבד וה"ה ע"ז של ישראל שאין ע"ז של ישראל חמורה ממנה אלא למה שהחמיר בה הכתוב שטעונה גניזה. אבל שאר מילי לא הילכך גלי בנכרי וה"ה לשל ישראל ועוד דאפשר שאף ע"ז של ישראל בכלל היקשא דהא אמרי' לקמן דגוים שבא"י שליחותי' דישראל קא עבדי. הילכך אפשר בכלל את אלהיהן איתניהו תרוויהו ע"ז דנכרי וע"ז דישראל:

שם מנין לנכרי שפוסל אלוה ת"ל פסילי אלהיהם וכו'. וא"ת והיאך היו גוים שבא"י יכולים לפסול אלהות שלהם דהא אמרינן לקמן דא"י הי' ירושה לישראל מאבותיהם וגוים שהיו בתוכה כשעבדו ע"ז שליחותי' דישראל עבוד והויא לי' ע"ז של ישראל ואין לה בטלה עולמית. תי' הרמב"ן ז"ל דה"מ כגון אשירה דכיון דמחוברת לקרקע הרי היא כקרקע והויא לי' בכלל ירושתן ומשו"ה טעונה שריפה. אבל ממון האמוריים המטלטל שלהם הי' עד שעת כבוש ומשו"ה היו יכולין לבטל ע"ז שלהן המטלטלת:

שם מנין לע"ז של ישראל שטעונה גניזה. הק' הראב"ד ז"ל תיפוק לי'. מואשריהם תשרפון באש. שאילו הי' לה בטלה לע"ז של ישראל למה הטעינה הכתוב שריפה בבטול בעלמא סגי להו. אלא (ודאי) משום דשליחותי' דישראל עבדו הויא לה ע"ז דישראל ואין לה בטילה כדאמרי' בסוגי' דלקמן. תי' הרמב"ן ז"ל דאי מואשריהם הו"א דגוי העובד ע"ז של ישראל אין לה בטילה עולמית. משום דישראל לא עבדה שיבטלנה. וגוי לאסרה הוי שליח לבטלה לא הוי שליח. אבל ישראל העובד קס"ד דאית לה בטלה דאיהו אסרה ואיהו שרי לה:

שם מאי משמשי' משמשין דנכרי גמר. מיבעי לי' לרמב"ן ז"ל דומיא דבעיא דגמ'. משמשי ע"ז דישראל יש לה ביטול או אין לה ביטול משמשי' ממשמשין דנכרי גמרי' מה התם יש להם ביטול ה"נ יש להם ביטול או דילמא מינה גמרי' איסורא מה התם אין

לה בטילה לעולם ה"נ אין להם בטילה לעולם וכתב בשם הראב"ד ז"ל דאין להם ביטול וסמך לדבר שהרי אמרה תורה ונתצתם את מזבחותם ומינה דא"א ע"י ביטול עכו"ם וכדאמרי' לקמן גבי ואשריהם תשרפון באש. והרי מזבח אינו אלא משמשי ע"ז שמקרבין עליו ואפ"ה גלי לך רחמנא דלא סגי לי' בביטול. ואין הדבר נראה שיהיו משתחוין לגופו של מזבח שיהא כע"ז עצמה. ואין הכרעה זו מכרעת אצלי דאיכא למימר דהתם היינו טעמא משום דישראל לא נשתמש במזבח זה שיבטלנו. ועכו"ם לאסרו נעשה שליח אבל לא לבטלו וכמו שכתבנו בשם הרמב"ן ז"ל בסמוך. אבל מ"מ משמשי ע"ז של עכו"ם שהיא ביד עכו"ם ומשמשי' ביד ישראל וביטל העכו"ם ע"ז שבידו אע"פ שהמשתמשין ביד ישראל בטילין הן אגב ע"ז. וכ"כ הראב"ד ז"ל:

שם טומאה דאורייתא הדרא. טומאה דרבנן לא הדרא. וא"ת דהא אמרי' בפ"ק דשבת [ד' ט"ז] גבי כלי זכוכית נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא. מכאן ולהבא אין למפרע לא. ומפרש לה משום דטומאת כלי זכוכית דרבנן וטומאה ישנה דרבנן בטומאה דאורייתא אחיתו להו רבנן טומאה. בטומאה דרבנן לא אחיתו להו רבנן טומאה ומאי שנא הכא י"ל שאני כלי זכוכית דכל טומאתן דרבנן אבל הני כלים כיון דבשאר טומאה אית להו טומאה דאו' מבעיא לן אי גזור בהו אפי' בטומאה דרבנן. וכי אמרי' ותבעי ליה שאר טומאות דרבנן בכה"ג אמרי' בטומאת משקין ובכלים שאם נגע בהן שרץ טמאין מן התורה:

שם ותיבעי לי' כלים. פי' כלים של משמשי ע"ז מי אמרינן דכי היכי דמהני להו ביטול לגבי אסורא מהני להו לגבי טומאה או לא. וכן פרש"י ז"ל. וא"ת ולימא לי' כיון דאיסורא בטיל טומאה נמי בטילה כדאמרי' לי' בסמוך גבי ע"ז גופה. ומכאן נראה לי להכרע דמשמשי ע"ז של ישראל אין להם בטילה ומשו"ה לא שני לי' כיון דאסורא בטיל דאי הוה משני לי' הכי הוה משמע דמשמשי ע"ז של ישראל דאסורא לא בטיל. טומאה נמי לא בטלה. ואינו כן דכיון דאית להו טהרה במקוה טומאה נמי בטלה אע"ג דאיסורא דידהו לא בטיל. ואפשר נמי דמעיקרא כי אמר לי' ותבעי לי' כלים. כלים דומיא דתקרובת שאין להם בטילה קאמר ובמשמשין דישראל:

והא דאמרי' ע"ז גופה לא קא מבעיא לי' דכיון דאסורא בטיל טומאה נמי בטלה קשיא לי' לראב"ד תבעי לי' ע"ז של ישראל דלא בטיל איסורא. וניחא לי' דהתם ביטולי' כמאן דליתי' דמי. הילכך פשיטא דלא מהני אפי' בטומאה דרבנן. אבל הכא דמבטל ע"ז וכולה משמשי' מי אמרי' מגו דאהני ביטולי מהני ביטול זה לטומאה דתקרובת אע"ג דלא מהני לאיסורי' או דילמא לא מהני כלל:

דף נב:
ברוך אתה לשמים שהחזרת לי אבידתי וכו' הקדשנו שהקדשנו אחרים תחתיהם וא"ת נהי דמצי לדחויי הכי [מ"מ] מאי קאמר ברוך אתה לשמים דאלמא מהכא גמר לה דילמא הקדשנו דאקדשינהו דפשטי' דקרא הכי משמע. י"ל דאדרבה הקדשנו אחרים תחתיהם משמע דאי בהנהו כיון דאבטלינהו ממילא לא קדישי ומאי והקדשנו ומ"מ קשיא ומאי קא מוכח מהכא דילמא ע"י מעשה אסרום ואפי' להדיוט כדאי' לקמן וי"ל דר"י בן שאול ורבי סבירא להו כר' נחמן ורב עמרם ור' יצחק דאמרי דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה כדאי' במס' חולין פ' השוחט [ד' מ"] ופליגי עלי' דר"ה דאמר אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה. ואפי' לפי פי' רבי' חננאל ז"ל שפי' שם דע"כ לא פליגי אלא במעשה זוטא אבל במעשה רבה מודו. הכא כיון שהכלים בעצמם לא נשתנו מעשה זוטא חשיב דלא עדיף ממנסך דקא אמרי' התם לא כל הימנך שתאסור ייני לאונסי דחשיב מעשה זוטא כיון שאינו ניכר. ולפ"ז לדידן דקיי"ל כר"ה ור' יוחנן דאמרי לקמן דאע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה אסור וגמרי לה מכלים דאחז דאלמא דכלים דאחז אפי' להדיוט הוו מתסרי. לית לן למיפשט בעיין מכלים דאחז. ואפ"ה קיי"ל דכלים שנשתמשו בהן בבית חניו אסורין דכיון דר' פשיטא לי' לר"י בן שאול ואמר דאסורין הן. אע"ג דאנן לא מצינן למגמר מקרא שהי' בידו מ"מ נקטינן כפשטי' כיון דלא אשכחן מאן דפליג עלי' וכ"כ הר"ם במז"ל בפ"ט מהל' ביאת מקדש:

דף נג:
מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וא"ת ודילמא ע"י מעשה אסרום כדאמרי' לקמן דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה ואפשר דר"י סבר לה כמ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י שום מעשה. אבל הרמב"ן ז"ל תי' שאפי' אם נאמר שע"י מעשה אסרום מ"מ בביטול בעלמא סגי להו דאע"ג דע"ז של עכו"ם שבאה ליד ישראל אין לה ביטול הכא יש לה ביטול שכיון שע"ז זו שלא מדעת בעלי' נאסרה מפני מעשה שנעשה בה כי היכי דמהני ההיא מעשה שתהא נאסרת כאילו הי' של עכו"ם ה"נ הויא כשלו לענין בטול הלכך קודם שלקחה ישראל מן העכו"ם בביטול בעלמא סגי לה. ולא נראה לי כן אלא אף בזו אין לה בטילה עולמית. וראי' לדבר מדאמרי' לקמן אע"פ שאמרו שהמשתחוה לבהמה של חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה כלו' ואפי' להדיוט וכמו שנפרש בס"ד. ומוכחי לה מכלים דאחז. ובודאי עיקר אוכחתין היא מדלא פרקינהו לאשתמושי בהו להדיוט דאל"כ היכי ילפינן הדיוט מגבוה דילמא לגבוה שאני דמאיסי. כדחזינן בנעבד דבע"ח דאסר רחמנא גבוה ושרי להדיוט. אלא ע"כ הכי קאמר

אלא מכלים דאחז דמדלא פרקינ' לאשתמושי בהו להדיוט ש"מ דעשה בה מעשה בדבר שאינו שלו נאסר ואפי' להדיוט. וכ"כ רש"י ז"ל אלא מכלים של בהמ"ק שהזניחם אחז איתסרו להו גזרו עליהם חזקי' וסיעתו איסור עולם אף להדיוט דקתני גנזום ולא אמר ליפרקי' ולפקי' לחולין ע"כ וכיון שכן ע"כ לית לן הא דאמרי' בסוגי' דלעיל גבי אבני מזבח אבל הכא כיון דמעיקרא אשתמשו בהו לגבוה לאו אורח ארעא לאשתמושי בהו להדיוט. דאי אית לן הכי לא מוכחי' ולא מידי דלגבוה שאני משום דמאיסי. ולהדיוט נמי משום דלאו אורח ארעא. וטעמן של חלוף סוגיות הללו דמשום דלעיל מהדרינן למימר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ואפי' לגבוה צריכינן לשנויי משום לאו אורח ארעא וכו'. אבל השתא דסבירא לן דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה ואפי' להדיוט. נקטינן מילתא כפשטא דלהדיוט אסירי מדינא ולאו משום לאו אורח ארעא. וכיון שכן אם אי' דעכו"ם שעשה מעשה לע"ז בדבר שהוא של ישראל ואסרו יש לו ביטול הדרא קושיא דלעיל לדוכתא גבי אבני מזבח ששקצום מלכי יון לתברינהו ולבטלינהו ולפקינהו לחולין ולא מצינן לשנויי מאי דשנינן לעיל דכיון דמעיקרא אשתמשו בהו לגבוה לאו אורח ארעא לאשתמושי בהו להדיוט דהשתא לית לן הכי וכדכתיבנא. אלא ע"כ טעמא דמילתא דלא בטלינהו לאשתמושי להדיוט משום דכיון דע"י מעשה נאסרו הוו להו ע"ז דישראל ואין להם בטילה עולמית. וכי תימא אפ"ה לא סגי דכיון דקרא כתיב ובאו בה פריצים וחללוה הוו להו אבני מזבח חולין ומהפקירא קא זכו בהו גוים והו"ל ע"ז דעכו"ם ויש לה ביטול וכדאמרי' בסוגי' דלקמן ואלא מאבני מזבח ודילמא כדרב פפא דאר"פ התם קרא אשכח ודרש ובאו בה פריצים וחללוה. לא תטעה בזה דלקמן הכי אמרי' ואלא מאבני מזבח כלו' דנאסרו ע"י מעשה והאי דלא בטלינהו משום דהו"ל ע"ז דישראל ואין לה בטילה ואמרי'] ובכה"ג אין לה בטילה דילמא כדר"פ דדריש מובאו בה פריצים ויחללוה דיצאו לחולין. וכיון שכן הו"ל ע"ז דעכו"ם וע"כ האי דלא בטלום לאשתמושי בהו להדיוט משום דלאו אורח ארעא כיון דאשתמש בהו לגבוה וכו' וכטעמא דמסקי' בסוגי' דלעיל והדרי' ואמרי' אלא מכלים דאחז כלו' דמניהו גמרי' ע"כ דע"י מעשה נאסרו אע"פ של"ה שלו. דליכא למידרש הכא ובאו בה פריצים וחללוה ולומר שמן ההפקר זכו בהם דקרא בפריצי עכו"ם כתיב. אלא ע"כ ע"י מעשה נאסרו ומשו"ה נמי נאסרו אבני מזבח ולא מטעמי' דר"פ וכיון דלא התירום להדיוט ש"מ דעשה בה מעשה נאסר אף להדיוט וכיון דלא בטלינהו לאבני מזבח ולמישרינהו להדיוט ע"כ משום דהו"ל ע"ז של ישראל ואין לה בטילה שאם לא תאמר כן הדרא קושיא דלעיל דליבטלינהו ולתברינהו ולפקינהו לחולין לדוכתא דהשתא לית לן טעמא דלאו אורח

ארעא. אלמא עכו"ם שעשה מעשה בע"ז בשל ישראל הויא לי' כע"ז של ישראל ואין לה בטילה לעולם כנ"ל:

שם. ואי משום הנך קמייתא בביטול בעלמא סגי להו. וא"ת והיכא סגי להו בביטול. והא כשנתנה להם הארץ אף אותן האשירות שהיו בה קודם לכן באו לרשותן והוו להו ע"ז דישראל ואין לה בטילה עולמית. י"ל דמעולם לא באו ברשותן של ישראל דמסתמא מה שנאסר בהנאה לא ניתן להם:

דף נד.

מתקיף לה ר' זירא אונס רחמנא פטרי' וכו'. וא"ת והא קיי"ל דבע"ז יהרג ואל יעבור. וכ"ת ר"ז כר' ישמעאל ס"ל דאפי' בע"ז בצנעה יעבור ואל יהרג כדאי' בפ' אין מעמידין [ד' כ"ז] מ"מ היכי מקשה בפשיטות אונס רחמנ' פטרי' כיון דאי' נמי תנאי דאית להו יהרג ואל יעבור ואפשר לאוקמי הך ברייתא דלעיל כותייהו י"ל דהכי קאמר אע"ג דיהרג ואל יעבור מ"מ אם עבר ולא נהרג רחמנא פטרי' ממיתת ב"ד. וכיון דרחמנא פטרי' לא מיקרי נעבד. ואתא רבא ופריק דאפי' בכה"ג מיקרי נעבד:

שם. אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם. פי' הרמב"ן ז"ל דרבא ה"ק לא תימא דנעבד באונס לא שמי' נעבד ואפי' בפרהסיא ולא אמרי' יהרג ואל יעבור והאי [דדרשי'] מקרא דלא תחללו את שם קדשי קדוש השם בעלמא הוא. אבל לא שיהא מאיסור ע"ז ושיהא נקרא נעבד ליאסר. שאין הדבר כן דהכל היו בכלל לא תעבדם וכשפרט לך הכתוב וחי בהם ולא שימות בהם יצא אונס. וכי אהדר רחמנא פרהסיא מולא תחללו את שם קדשי לדוכתי' אהדרי' ובכלל לא תעבדם הוא ונעבד מיקרי. ומיתסר מדרשא דמן הבקר להוציא הנעבד:

שם. הא בצנעא הא בפרהסיא. לא קיי"ל הכי אלא בין בצנעא בין בפרהסיא יהרג ואל יעבור. והכי אי' בפ' בן סורר ומורה (ד' ע"ד] ורבא נקיט לה אליבא דר' ישמעאל דאית לי' האי סברא וכדאי' בפ' אין מעמידין [שם] ולאו דס"ל לרבא כר' ישמעאל אלא לומר דאפי' לר' ישמעאל משכח"ל דאפי' באונס נקרא נעבד:

שם. האי נעבד הוא בימוס בעלמא שוי' פירש"י ז"ל דבעלי חיים לא מיתסרי משום משמשי ע"ז. פי' לפירושו שכיון שלא מיעטן הכ' מקרבן אלא נעבד ומוקצה למשמשין לא למדנו. והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דכיון דמשום מעשה אתינן עלה ואפי' להדיוט מתסר דודאי כי אמרי' שחט בה סימן א' אסרן אף להדיוט קאמרי'. וכן פירש"י ז"ל בפ' השוחט [ד' מ] וכ"כ הראב"ד ז"ל. דאי לגבוה דוקא מאי איריא כי שחט לשם ע"ז כי שחט להדיוט נמי פסולה לקרבן שהרי נעשית בעלת מום וטריפה. א"ו אף להדיוט קאמרי' וכיון דאף

להדיוט מתסר ע"י מעשה אלמא לאו מדרשא דמן הבקר גמרי'. וכיון שכן אמאי לא חייל איסורי' נמי אמשמשין. לכך פי' הרמב"ן ז"ל דהכא בלישנא בעלמא קפדינן היכי קתני נעבד הוא. הא לאו נעבד הוא אלא בימוס בעלמא שויא. והכי דיקא לישנא מדלא אמרי' ומי מתסר בימוס בעלמא הוא:

דף נד:

אלא מכלים דאחז וכו'. כבר כתבתי למעלה שרש"י ז"ל מפ' דעיקר אוכחתין היא מדלא שרינן לאשתמושי בהו להדיוט. דכיון דאמרי' עשה בה מעשה אסרה אפי' להדיוט וכמ"ש למעלה. דליכא למילף מכלים דאחז מאיסורה דלגבוה דדילמא שאני לגבוה דמאיסי. אלא מדלא התירו להדיוט ילפינן דע"י מעשה אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' להדיוט. ומכאן נראה לי דמשמשי ע"ז של ישראל אין להם בטילה וכמ"ש למעלה. דמסתמא משמע דכלים דאחז לע"ז משתמש בהן אבל לא עשאן ע"ז עצמה. ואי ס"ד דבביטול סגי להו למה להו גניזה לבטלינה ולשתמש בהו הדיוט דהשתא לא ס"ד טעמא דלאו אורח ארעא וכמ"ש למעלה אלא ש"מ שאין להם בטילה:

שם. הוו להו ע"ז ושביעית שני כתובים הבאים כא'. הקשה הרמב"ן ז"ל היכי הוו שני כתובין הבאין כא' הא כל חד מניהו אצטריך שהרי אין שוין באיסורן. דהא ע"ז חליפיו וחליפי חליפיו עד סוף כל העולם אסורין מכל שאתה מהנה ממנו. ואילו שביעית זה נכנס וזה יוצא וצ"ע:

דף נה:

יין כיון שהתחיל לימשך עושה יין נסך. פירש"י ז"ל מכיון שהתחיל לימשך בגת עצמו מעליונו לתחתונו קרוי יין. ונראה לפי שיטתו שמכיון שהתחיל לימשך קצת היין שבגת נעשה יין נסך כל היין אפי' מה דלא נמשך ממנו. וראי' לדבר מדאצטרכינן לשנויי בקושין דלוקחין גת בעוטה בגת פקוקה ומלאה. ופרש"י ז"ל פקוקה שלא יוכל לירד לבור ומליאה כדי שלא ימשך בגת עצמו אלא במקום שנסחט שם עומד. ואם אי' דלרב הונא אינו נעשה יין נסך אלא מה שנמשך. אבל מה שלא נמשך לא. לא הוה לן לשנויי אלא בגת מלאה. שכל שהיא מלאה ואין היין יכול לימשך בתוכה מתוך הענבים אע"פ שאינה פקוקה וירד מן היין שהיא בתוכה לבור לוקחין אותה מן הנכרי שאע"פ שמה שבבור אסור מה שבגת מותר שהרי לא נמשך. אלא ע"כ מדאצטריך לשנויי בפקוקה ש"מ שאילו לא הי' פקוקה אע"פ שהיא מלאה ואין היין שבתוכה ראוי לימשך מכיון שכבר נמשך קצת (היין) שבתוכה לבור אף מה שנשאר בה נעשה יין נסך. וראי' לדבר עוד מדמקשינן תנן ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר. ופרש"י ז"ל והא הכא דהתחיל לירד והוי

נמשך וקתני מה שבגת מותר. ואם איתא דרב הונא כי אמר נעשה יין נסך דוקא באותו יין שנמשך לבדו. אבל באותו שלא נמשך לא. מאי קשיא דהא מתני' בגת מלאה אוקימנא לה ומשו"ה תני והשאר מותר שכיון שהגת נשארה מליאה עדיין אין היין שבתוכה נמשך ומשו"ה שרי אע"פ שירד קצת מן היין שבתוכה לבור אלא ע"כ לר"ה מכיון שהתחיל לימשך נעשה יין נסך אפי' מה שלא נמשך זהו שיטתו של רש"י ז"ל. ודבריו עיקר אבל הרמב"ן ז"ל נדחק לפרש דלר"ה אינו נעשה יין נסך אלא מה שנמשך אבל מה שלא נמשך לא. והוא ז"ל צריך לידחק למה לן לאוקמה בגת פקוקה ובקושיין דירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר. ואין דבריו מתישבים. ולענין פסק הלכה קיי"ל כר"ה (וכו' ככ' בפי' להרי"ף ע"ש):

דף נו.

ואין בוצרין עם ישראל העושה פירותיו בטומאה. פי' דכיון דטבולין הם לתרומה אסור לגרום טומאה להם ואע"פ שלא הגיעו לעונת המעשרות שכיון שאם רצה מקדים ומפריש ענבים כדאמרי' מעשר ראשון שהקדימו בשבלין גורם טומאה לתרומה מיקרי. וא"ת דהא תנן [חלה פ"ג] ומייתי לה בפ"ק דנדה [ד' ו] נולד לעיסה ספק טומאה עד שלא גילגלה תעשה בטומאה משנתגלגלה תעשה בטהרה. פי' מפני שכבר הוקבעה לחלה לגמרי. אלמא כל זמן שלא הוקבעה לחלה דהיינו עד שלא גילגלה. מותר לגרום לה טומאה אע"פ שאם רצה מפריש משתטיל לה מים כדתנן (חלה רפ"ג] אוכלין עראי בעיסה עד שתגלגל בחטים. גלגלה האוכל ממנה חייב מיתה. וכיון שהיא נותנת מים מגבהת חלתה וי"ל דהתם לפי שכבר נטמאה מספק הוא דלא חיישינן אלא משהוקבעה לחלה] ולא משראוי ליטול ממנה חלה אבל אלו לא נולד לה ספק טומאה הכי נמי דמכיון שראוי להפריש ממנה חלה אסור לטמאה. והכי אי' בירושלמי דמס' חלה עלה דההיא מתני' דגרסי' התם בדין הי' שיטמא אדם את טבלו דבר תורה דכתיב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי התרומה צריכה שימור ואין הטבל צריך שימור. מה אני מקיים ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן. עשה שתנתן לאהרן בכהונתו. וכאן הואיל ואין אתה יכול ליתנה לאהרן בכהונתו רשאי אתה לטמאן:

דף נז.

קתני מיהת גדולים עושין יין נסך קטנים אין עושין. וא"ת לשני לי' קטנים אין עושין יין נסך ליאסר בהנאה אבל בשתי' אסור. י"ל לא אפשר דא"כ אפי' גדולים נמי דכיון שמלו הרי קבלו עליהם לקיים כל המצות וא"כ לא גרעי מגר תושב דאמרי' בפ' השוכר ד' ס"ד] דיינו כשמנו. כלו' דאינו אסור בהנאה. הלכך ע"כ קתני קטנים אין עושין יין נסך אפי'

ליאסר בשתיה קאמר. ואין זה מחוור דא"כ הו"ל לרב למימר דכי היכי דאקילי בגדולים מקילו בקטנים דומיא דבני השפחות לפי שאין מנסכין. אבל עכו"ם אפי' בן יומו עושה יין נסך ליאסר בשתי'. א"ו כי קתני גדולים עושין יין נסך לגמרי קאמרי' דלא דמו לגר תושב. דגר תושב קיבל עליו שבע מצות לקיימן לאלתר אבל אלו לא קבלו אותם אלא כדי לקיימן אחר טבילה, וכ"ת א"כ הדרא קושיין לדוכתה ולשני לי' מאי אין עושין יין נסך ליאסר בהנאה איכא למימר דמשמע לי' לתלמודא דבתרוייהו מילתא פסיקתא קתני גדולים עושין יין נסך לגמרי, וקטנים אין עושין כלל:

דף נט:

אמר להו רב אשי נקטוה לידי' כי היכא דלא לשכשך. פירש"י ז"ל כי היכא דלא לשכשך וליתסר בהנאה, וכן פי' בהא דתני מדדו בין ביד בין ברגל ימכר דטעמא דמילתא משום דנסוך לא הוי אלא ע"י שכשוך וכ"כ הר"מ במז"ל בפי"ו מה' מאכלות אסורות, ואף במגעו ע"י דבר אחר תפש לו רש"י ז"ל שיטה זו דכל היכא דשכשך אסור בהנאה, ואפי' שלא בכונת נסוך ואם לא שכשך אסור בשתי' ומותר בהנאה שהרי כתב לקמן גבי עובדא דחביתא דאשתקיל ברזא מיני' דבהדי ברזא אסור בשתי' ומותר בהנאה לפי שאין כאן שכשוך, וכן נמי כתב גבי עובדא דחביתא דאיפקעה] לאורכה, דהיינו טעמא דשריוהא לאזדבוני לנכרים משום דלא שכשך אע"פ שקירב החצאין זו בזו והוי נוגע ביין ע"י חצאי החבית לא הוי כנוגע בקנה דהתם שכשך בקנה, והכא ליכא שכשוך, והא בהני עובדא ודאי מגעו ע"י דבר אחר שלא בכונת נסוך הוא ואפ"ה אם שכשך אסור בהנאה לפי דבריו ז"ל. ואיכא למידק עלי' דא"כ הא דתנן נפל לבור ומדדו בקנה והתיז את הצרעה בקנה, כולה בשלא שכשך, והוא מן התימה האיך אפשר להתיז את הצרעה בקנה שלא ישכשך, וכ"ת שכשוך גדול בעינן והלא הוא ז"ל כתב כאן שאם יוציא את ידו א"א לשומרו שלא ישכשך, אלמא שכשוך בכל דהו הוי א"ו לא חיישי להכי כלל וכולה מילתא תליא אי מחזי כמכוין לנסך או לא, והכא כשהכניס ידו למנקטא לאתרוגא הו"ל מגעו שלא בכונה ומשו"ה אמר להו דלינקטוה לידי' כדי שלא יעשה מעשה מוכיח שהוא מכוין לנסך דכל דלא עביד הכי הו"ל כמדדו בין ביד בין ברגל דמותר בהנאה, ולפיכך השמיט הרב אלפסי ז"ל האי עובדא דאתרוגא מפני שהוא סובר מגע עצמו אע"פ שהוא שלא בכונת נסוך אסור בהנאה מעובדא דהוה במחוזא דלעיל ודוחה מהלכה ההיא דמדדו בין ביד בין ברגל ימכר. וכמו שכתבנו למעלה. אבל הרמב"ן ז"ל כ' שאין צריך לדחות האי עובדא אפילו לפי סברתו דאפשר דהאי עכו"ם היה סבור למנקטי' לאתרוגא קודם שיפול לתוך היין. נמצא שכשנגע עכו"ם ביין הו"ל מגעו שלא בכוונה ומשו"ה א"ל רב

[אשי נקטוה] לידיה כי היכי דלשתרי לזבוני לעכו"ם. והראב"ד ז"ל מיקל עוד שפי' דהאי עובדא דאתרוגא להתירו בשתי' לפי שרובן אינם מנסכים אלא בשכשוך וכדרך שיטת רש"י ז"ל והוא הק' על דבריו מדאמרי' בההוא עכו"ם דאשתכח בי מעצרתא דאי ליכא טופח בהדחה בעלמא סגי אלמא הדחה מיהא בעי ואמאי והא הכא שרינן לי' אפילו בשתיה משום דליכא שכשוך. איכא למימר דהתם היינו טעמא משום דהוי מגעו בכונה הילכך חיישינן למיעוט המנסכין בלא שכשוך אבל הכא דליכא כונה לא חיישינן. ואין פי' זה מחוור דכל היכא דאי' מגע עצמו ליכא למשרי' בשתיה דלא גרע מנפל לבור ועלה מת דאמרי' ימכר:

שם. אמר רב אשי מנא אמינא לה דתני' וכו' ולא כל הימנך שתאסר ייני לאונסי. פירש"י ז"ל דאע"ג דלא ס"ל כוותיהו למוכרו לעכו"ם אחר, מההוא עכו"ם מיהא שרי דדמי נזקו הוא דקא שקיל ויכול ישראל לומר לו לא כל הימנך שתזיקני ולא תהא משלם דמי נזק וזו מן התימה מנ"ל לרב אשי דרבנן דפליגי עליהו דר"י בן בתירא ור"י בן בבא מודו דלמשקל דמי דההוא עכו"ם שרי דדילמא לרבנן כי היכא דלזבוני לי' אסור ה"נ למשקל דמי מההוא עכו"ם גופי' ותו איכא למידק אשמעתין והני תנאי דאמרי' דיכול לומר לו לא כל הימנך שתאסור ייני לאונסי מי נימא דפליגי אכולה מכילתין דע"ז דאסרי מגע עכו"ם אפילו בהנאה. לפיכך פי' הרמב"ן ז"ל דבמגע עכו"ם כו"ע מודו שהוא אסור אפי' בהנאה דאפי' תמצא לומר דמדאו' לא מתסר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מדרבנן מיהא אסור ומשום בנותיהם שאפילו איסור הנאה גזרו בו מטעם זה כיון שיין שנתנסך אסור בהנאה מן התורה וכמ"ש בפ' אין מעמידין. והני תנאי לא במגע עכו"ם פליגי אלא במנסך יין לע"ז בלא נגיעה כגון ששפך ע"ג קרקע לשם ניסוך שאילו מתקנת בנותיהם לא מתסר אלא בשתיה כדין מוריק אורוקי ואי אמרי' דאדם אוסר דבר שאינו שלו אסור אפי' בהנאה כדין תקרובת ע"ז. ורב אשי פשיטא לי' דבסתם מגען לא מתסר אלא מדרבנן דאסור למשקל דמי ואפי' מההוא עכו"ם דנגע בי' דאי שקיל דמי יין נסך קא שקיל ולא דמי הזיקו שכיון שהוא מותר מן התורה ואין עליו שם ע"ז כלל יכול העכו"ם לומר לו אנא לא אזקתיך ולא מידי שהרי אין היין אסור עליכם אלא מפני גדר שגדרתם לעצמכם כדי להתרחק ממנו ואינו בדין שאהא נפסד בשביל כך אבל כשנסכו לע"ז ממש מחייב בתשלומין דמקלא קלייה כיון דאסיק עלי' שמא דע"ז ואסריה בין לדידיה בין לאחרים שאיסורה של ע"ז אף בב"נ הוא נוהג ומשו"ה קאמר רב אשי דהאי עכו"ם דנסכי' לחמרי' דישראל בפירוש לע"ז שרי למשקל דמי חמרא מני' דמקלא קלי' וקא מייתי מנא אמינא לה מדרבנן דאמרי דאדם אוסר דבר שאינו שלו הילכך עכו"ם דנסכי' לחמרי' דישראל

לא משום בנותיהם בלבד נאסר כדי שיהיה העכו"ם פטור מן התשלומין שאף משום ע"ז ממש הוא נאסר וכיון דמקלא קלי' חייב בתשלומין אבל לר' יהודה בן בתירה ור' יהודה בן בבא שאומרי' שאין העכו"ם אוסר יינו של ישראל לאונסיה מאיסורא של ע"ז. עכו"ם דנסכי' במגעו לחמרי' דישראל אעפ"י שנסכו בפי' לע"ז לא נאסר מאיסורא של ע"ז כדי שיתחייב העכו"ם בתשלומין. ונהי דמ"מ משום בנותיהן הוא נאסר בהנאה מצי אמר עכו"ם אנא לא עבידנא ולא מידי שהרי אין היין נאסר אלא מפני גדר שגדרתם לעצמכם: **שם**. כל דבהדי ברזא אסיר ואידך שרי פירש"י ז"ל כל דבהדי ברזא אסור בשתי' ואידך שרי לגמרי וכן נמי לישנא בתרא כל דאתי בברזא אסיר בשתיה ואידך שרי לגמרי וכן דעת הר"מ במז"ל בפי"ו מהל' מאכלות אסורות, ואינו מחוור שהרי הסכימו הגאונים ז"ל לפסוק הלכה בנצוק שהוא חיבור ואפילו מוריק אורוקי מן החבית לכלי ונגע עכו"ם בכלי מה שבחבית אסור כ"ש מה שבחבית עצמה שהוא חיבור זה לזה ואסור, ועוד הביא הראב"ד ז"ל ראי' לדבר מדתני' בפ"ב מתוספתא דמס' טבול יום חבית שנקבה בין מפיה בין משולי' בין מצדי' טמאה ר' יהודה אומר מפיה ומשולי' טמאה, מפיה מפני שהמשקה משוך לתוך ידו [ומשולי'] מפני שהמשקה גרוד לתוך ידו אבל מן הצדדין יעלה בא' ומאה, אלמא דכמעורב חשבי' ליה ומשו"ה ה קתני הכא מן הצדדין טהורה לפי שנתבטל ועולה בא' ומאה, וכיון דכמעורב חשבינן לי' לגבי יין נסך א"א להתירו בשתיה, ולפיכך יש לפרש דעד דאתי בברזא אסור אפי' בהנאה ומכאן ואילך שרי בהנאה והאי דקאמר שרי סתמא משום דכלפי שאמר כל דאתי בברזא אסור דהיינו איסור הנאה אמר נמי ואידך שרי כלו' שאינו אסור מאיסור זה וכדתני' לעיל ר' יהודה בן בתיר' ור"י בן בבא מתירין מפני שני דברים כלו' מתירין אותו איסור חמור שאסר ת"ק דהיינו איסור הנאה, ומכאן ראיה לדברי הרב אלפסי ז"ל שהוא סובר דמגעו שלא בכונת נסוך אוסר אפילו בהנאה ודוחה ההיא ברייתא דמדדו בין ביד בין ברגל מהלכה וכמו שכתבנו למעלה דהא הכא דמגעו שלא בכונה הוא ואפ"ה כל דאתי בברזא אסיר ואפי' בהנאה:

ולעניין פסק הלכה כ' רש"י ז"ל דלית הלכתא כר"פ כיון דרבנן דברייתא קיימי דלא כוותי' דאמרי' דבין מפיה בין משולי' בין מצדי' טמאה. ואין דבריו מחוורין שאפי' נאמר דקם לי' ר"פ כר' יהודה הלכתא כותיה דאמורא הוא ובתרא. ועוד דר"פ ללישנא בתרא כרבנן אתי' דכיון דכל דאתי בברזא אסיר משו"ה קתני בין מפיה בין משוליה בין מצדי' טמאה דמסתמא כל דאתי בברזא א"א להעלותו בא' ומאה. וכתב הרב בעל התרומה ז"ל דהאי דלא אסר ר"פ אלא עד ברזא היינו דוקא כשהעכו"ם לא תחב אצבעו עד חלל החבית שאילו נגע עד חלל החבית הוה לי' לגבי יין שלמעלה כנגע בשולי' ולגבי יין

שלמטה כנגע בפיה דהכל טמא אפי' לר' יהודה. אלא הכא כשהניח ידו על עובי הנקב עסקינן וכתבו רבותינו הצרפתים ז"ל שאם תחב בו את הברזא כך הוא דינו שכל היין אסור בשתיה וכן אם נטלו מן החבית שא"א שלא ישכשך בראש הברזא שבתוך החבית והרמב"ן ז"ל רצענין יין שנשפך אפילו הי' הנקב סתום במגופה שאין שם שכשוך בראש הברזא אסור שכיון שנשפך היין כחו הוא כדאמרי' בסנהדרין (ד' ע"ז) האי מאן דכפתי' לחברי' ואשקיל עלי' בדקא דמיא וקטליה מחייב גירי דידי' [נינהו] וה"מ בכח ראשון כלו' שכפתי' סמוך לשפת המים ופתח להם וקלחו עליו עד שמת אבל בכח שני לא. והכא כולי חמרא כח ראשון הוא הלכך כחו מיקרי והו"ל מוריק אוריקי ואסיר בשתיה. ומיהו שלא בכונה מותר דלא גזור רבנן בכחו שלא בכונה:

דף ס.

עכו"ם נקיט דנא וישראל כובא וקא מוריק חמרא אסור דוקא דנקיט לי עכו"ם בלחודיה אבל אי נקיטי ישראל ועכו"ם דנא ומוריקו חמרא שרי כדאמרינן בפ' השוכר (ד' ע"ג) דילמא משתליתו ושדיתו עלי' וקא אתי מכח עכו"ם ואסיר, כלו' דאתי מכח עכו"ם לבדו ואסיר, וכן פירש"י ז"ל אלמא כל היכא דאי' כח ישראל בהדי עכו"ם שרי. אבל אמרו בתוס' דה"מ בשישראל יכול להריק היין לבדו אבל זה אינו יכול וזה אינו יכול וכ"ש אם העכו"ם יכול וישראל אינו יכול אסור דהו"ל בכח עכו"ם גרידא והכי מוכחא סוגי' דבפ' המצניע גבי טומאה:

שם. ואי מצדד אצדודי חמרא אסיר. פירש"י ז"ל דבכובא מלאה עסקי' ואסרינן לי' משום דילמא נגע. ואחרים פי' דמשום קרקושי נאסר לפי שהוא משכשך בכונה. וא"ת א"כ בסמוך גבי כובא היכא אסיקנא חסר שרי והא כי דרי לי' מקרקש לה. איכא למימר דהתם היינו טעמא דשרי משום דלא ניחא לי' בקרקושה דדילמא משתפיך עילוי' והראב"ד ז"ל פי' דהיינו טעמא דאסרי' כי מצדד אצדודי לפי שבצדוד הכובא א"א שלא ירבה בשפיכת היין שהדנא עומדת על שפת הכובא ונמצא שהורק מכח עכו"ם. ואינו מחוור דאכתי כחו וכח ישראל אי' ושרי כדאמרי' בפ' השוכר (דע"ב) א"ל רבא להנהו שפוכאי כי שפכיתו חמרא לא ליסייע עכו"ם בהדייכו דילמא משתליתו ושדיתו לי' עלוי' וקא אתי מכח עכו"ם ואסיר. כלו' מכח עכו"ם לבדו אלמא כי לא שדו לי' עילוי' אלא דהוה בו כחו וכח ישראל דיעבד שרי וכן פירש"י ז"ל שם. ומיהו לראב"ד ז"ל לא קשיא ליה שהוא פי' בההיא דהשוכר דאפילו דיעבד נמי אסור משום דחיישינן דילמא שדו לי' כוליה עילוי'. ויש לזה הוכחה בירושלמי:

אמר להו רבא להנהו שקולאי דחמרא כי דריתו חביתא דחמרא לא תקרו לעכו"ם וכו' כתוב במקצת הנוסחאות וא"ת דרבא גופי' אמר בפ' השוכר להנהו שפוכאי דשפכי לא תשבקו לעכו"ם לסיועי בהדייכו דילמא משתליתו אלמא דדוקא בשפיכה הוא דגזרינן אבל בהולכה לא. י"ל דאין ה"נ דמדינא הולכה שריא אבל הכא רבא היה [אומר] עצה טובה דכי דרי חביתא דחמרא כדי לשפכה לא ליקרו לעכו"ם לסיועי בהדיהו שמא יסייע העכו"ם אף בשעת שפיכתן ואפשר דשדו ליה כולי עילוי'. אבל בשאין דעתו לשפכה מידן של פועלים ודאי שרי. אבל נראה מפירש"י ז"ל דלא גרסי' הכא להאי מימרא כלל. ואף בהלכות הרב אלפסי ז"ל אינה דדוקא בשעת שפיכה הוא דגזרי' אבל לא מחמרי' כולי האי למיסר הולכה מפני חששא של שפיכה:

שם. זיקא בין חסר בין מלא שרי אין דרך נסוך בכך. פי' ואפילו מקרקש בי' טובא שרי והכי איתא בירושלמי הדין דמרגיל זיקא מעיל לרע אין בו משום מערה מכלי אל כלי. וכובא מליא דאסירי משום דדלמא נגע ביה עכו"ם אי' מ"ד דבשתיה הוא דאסירי אבל בהנאה שרי שאעפ"י שכל ספיקי מגע שבפ' השוכר פי' בהם רש"י ז"ל איסור הנאה הכא כיון דלמלאכתו מתכוין וישראל אזיל בהדי' ליכא למיחש אלא למגעו שלא בכונה הילכך לא מתסר אלא בשתיה. ורבותינו הצרפתים ז"ל התירו לישא ע"י מוט בין מלא בין חסר לפי שאינו עשוי ליגע בכעניין זה ואי משום שנשפך ממנו הו"ל כחו שלא בכונה ואף מה שנשפך מותר: מעצרא זירא אסיקנא דהוה עובדא ואסר ר' יעקב מנהר פקוד אפילו בכח כחו. ומשמע דכיון דכח כחו אסרינן ה"ה לכמה כחות. וטעמיה דרב אשי דשרי בכחו משום דבעידנא דקא עצר ענבים קא עצר ולא יין ובשעה שהיין זב לאו כחו איכא ולאו כח כחו היינו טעמיה דרב שה אבל מ"מ למסקנא אסרי' לי' דכיון דסוף סוף מכח עכו"ם נמשך היין אסור וכן פסק ר"ח ז"ל ויש לתמוה על הרב אלפסי ז"ל שהשמיטה:

כללא דנקטינן מהני שמעתתא. במגעו של עכו"ם בגופו. ומגעו ע"י דבר אחר. ובכחו ובמזיגתו. מגעו של עכו"ם בכונה כל היכא דאיכא למיחש שמא נסך אסור בהנאה. והיינו ברייתא דאגרדמים ועובדא דרבא דאיתותב ובין ביד בין ברגל ובכ"מ שבגופו עכו"ם עושה יין נסך: מגעו שלא בכונת נסוך ואי' כונת מגע היינו ברייתא דמדדו בין ביד בין ברגל וכבר כתבנו למעלה שאפשר לקיים דברי חכמים שאומר' ימכר להלכה אבל דעת הרב אלפסי ז"ל וחכמי הצרפתים ז"ל אף בזה לאוסרו בהנאה לפי שהם סוברים דברייתא דאגרדמים פליגא אברייתא דמדדו בין ביד בין ברגל וכיון דרבא איתותב מברייתא דאגרדמים סמכינן עלה מדקתני זה היה מעשה וקיי"ל מעשה רב: מגעו שלא בכונת מגע יין אעפ"י שיש בו כונת מגע אסור בשתי' ומותר בהנאה והיינו דתני' עכו"ם

שהושיט ידו לתוך החבית. וכן הדין במגעו שלא בכונת מגע כלל דאסור בשתי' ומותר בהנאה וזו היא ששנינו נפל לבור ועלה ימכר ומוקמינן לה בגמ' בשעלה מת. ויש מגע גופו שמותר אפי' בשתי' דהיינו מגען דבני השפחות קטנים וכדתני' בברייתא דלעיל. וכן הדין בכל תינוק עכו"ם לדברי מי שפוסק דתינוק בן יומו אינו עושה יין נסך אבל לדברי מי שפוסק כרב דאמר עושה יין נסך אין לך מגע עכו"ם מותר בשתיה אלא מגע בני השפחות קטנים: מגעו ע"י דבר אחר שלא בכונת נסוך כגון שנראה מתוך מעשיו שאינו מתכוין אלא למלאכתו אסור בשתיה ומותר בהנאה וזו היא ששנינו מדדו בקנה התיז את הצרעה בקנה ימכר: וכן הדין במגעו ע"י ד"א שלא בכונת יין דאסור בשתיה ומותר בהנאה מדאקשינן בעובדא דר' יוחנן בן ארזא והא קא נגע ביה בנטלא. ובסמוך תמצא דעת אחרת בזה: מגעו ע"י ד"א שלא בכונת מגע כלל. מסתברא דמותר אפילו בשתיה מדאמרינן לקמן בסמוך גבי נטל את החבית וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה בבית שאן והתירו. ואוקימנא לה בגמ' כגון דאזיל מיני' ומיני' דנגיעה ממש הוות ואפ"ה בחמתו שרי. אבל לגי' רש"י ז"ל שגורס לעיל בההוא עובדא דהוה נגע ברישא דלולבא בחמרא שלא בכונה. משמע דמגעו ע"י ד"א שלא בכונה אסור בשתיה: מגעו ע"י ד"א בכונת יין ובכונת מגע כגון שהוא מקרקש בקנה ביין שלא לצורך ואפשר שאוא מתכוון לנסך לא נתפרש דינו בגמ' ואעפ"י ששנינו התיז את הצרעה בקנה ימכר דמשמע דוקא כשהוא מתכוין לד"א אבל לא נתכוין לדבר אחר שיש לומר לנסך מתכוין אסור בהנאה. אינה ראי' מכרעת דאי' למימר דרבותא קמ"ל דאע"ג דאינו מתכוין לנסך נגיעתו ע"י ד"א אסור בשתי' ולאפוקי מדר' שמעון דשרי. ומיהו למאן דגרסי ברישא דלולבא בחמרא שלא בכונה בעובדא דבי רב משמע דדוקא שלא בכונה אבל בכונה אסור בהנאה דהתם לאשמעי' התירא אתו ואם אי' דאפי' בכונה שרי בהנאה למה להו לפרושי ונגע וכו' שלא בכונה. אבל רת"ם ז"ל כ' דמגעו ע"י ד"א הרי הוא ככחו וכי היכי דכחו אפי' בכונה אינו אסור אלא בשתיה ה"נ במגעו ע"י ד"א. ולפ"ז מגעו ע"י ד"א שלא בכונת יין מותר ואפי' בשתי' כדאמרי' בכחו בעובדא דר"י בן ארזא. ולפ"ז צריך לפ' דכי מקשינן לעיל והא קא נגע בי' בנטלא לאו ממגעו ע"י ד"א מקשינן שכיון שהי' סבור דשיכרא שתו אין מגע ע"י ד"א אוסר עליהם כמו שלא הי' אוסר כחו. אלא הכי מקשינן והא קא נגע בי' בנטלא שנוגע ביין בידו כשהכוס מלא: כחו של עכו"ם בכונה כגון דמוריק אורוקי אסור בשתי' ומותר בהנאה. והיינו דאמרי' עכו"ם אדנא וישראל אכובא חמרא אסור ופי' אסור בשתי', אבל הראב"ד ז"ל פי' אסור בהנאה ומיהו ה"מ במאי דנפיק לבראי אבל מאי דישתאר לגואי וכדאמרי' לקמן בפ' השוכר [דע"ב] תרגמה ר"פ בעכו"ם המערה דאתי מכחו א"ה

דחבית נמי מתסר כח עכו"ם לבראי גזרו בי' רבנן דחבית לא גזרו בי' רבנן. אבל יש מי שאומר דלדידן דקיי"ל נצוק חבור אף מה שבחבית מתסר לפי שנאסר בנצוק. כחו שלא בכונת יין אע"פ שהוא מכוין להריק מותר אפי' בשתי' וכדאמרי' בעובדא דר"י בן ארזא למאן דשרי הו"ל כחו שלא בכונה ולא גזרו בי' רבנן: מזיגתו כגון ששפך מים לתוך כוס של יין בין דמקטף קטופי בין שהקלוח נמשך ומחובר ליין אסור בשתיה ומותר בהנאה. ושלא בכונה מותר אף בשתי'. ומיהו בזמן הזה שאין העכו"ם בקיאין בטיב ע"ז ומשמשי' אלא שמנהג אבותיהם בידיהם, אפי' מגען מותר בהנאה לפי מה שנמצא בתשו' הגאונים ז"ל וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל. אבל הרשב"א ז"ל לא הסכים לזה:

דף ס:

ינוחו לו לר' שמעון ברכות על ראשו כשהוא מתיר אפי' בשתיה וכו', פי' טעמי' דר' שמעון משום דקסבר דיינן של עכו"ם הוא נאסר משום בנותיהן אבל מגען לא הילכך כל היכא דאיכא לחוש שמא נסך אסור אפי' בהנאה. אבל כל היכא דליכא למיחש שמא נסך מותר אפי' בשתי'. דמשום בנותיהם ליכא אלא בסתם יינם דאיכא אקרובי דעתם. אבל במגען ביינו של ישראל לא. הילכך כל היכא דליכא למיחש שמא נסך שרי לגמרי. ורבנן סברי דמגען נמי בכלל גזירה דבנותיהן הוא. הילכך אע"ג דליכא למיחש לנסוך אסור בשתי' כשאר דברים שנאסרו באכילה משום חתנות. וקשה לי א"כ לר"ש גזירת בנותיהן ביינן למה דאי במגען בשל ישראל הא אמרת דלא גזרי' בי' משום בנותיהן. ואי לסתם יינם תיפוק לי' דאיכא למיחש שמא נסך כמו שאתה חושש למגען בשל ישראל. אע"כ שאין בו משום בנותיהן כלל. ואם תשיב במגען בשל ישראל הוא שנאסר משום שמא נסך דאיכא רגלים לדבר דאי לאו לנסוכי למאי נגע בשל ישראל אבל בסתם יינם דליכא הוכחה לומר דנסך אלו לא הי' מטעם בנותיהן לא היה נאסר כלל. א"א לך לומר כן דלדבריך לר"ש מותר לישראל להפקיד יינו אצל עכו"ם בחותם א' דלנסוכי ליכא למי' דליכא רגלים לדבר כמו שאתה אומר בסתם יינם. ואי משום חלופי כיון דאי' חותם א' לא טרח ומזייף כדאמרי' לעיל ולא שמעי' לי' לר"ש דפליג במפקיד יינו אצל עכו"ם כלל. ואפשר שכל שישראל מפקיד יינו אצל עכו"ם איכא משום אקרובי דעתא וגזרי' בי' משום בנותיהן כסתם יינם מה שאין כן במגען בשל ישראל דליכא אקרובי דעתא הילכך לא גזרי' בי' משום בנותיהן. א"נ משום דבשל ישראל חיישינן טפי לומר שמא נסך מביין שלהן דמילתא חשיבא להו לדידהו להקריב לע"ז משל ישראל אבל בדידהו לא חיישינן לנסוך מסתמא. ועוד דאם איתא דנסכי' לא הוה מזבן לי':

שם אמר רב אשי כל שבזב טמא בעכו"ם עושה יין נסך וכו'. פירש"י ז"ל דלאו כללא הוא לכל מילי שהרי היסט שבזב טמא ועכו"ם אינו עושה יין נסך כדאמרי' לעיל בזיקא. ועוד דמגעו ע"י ד"א כגון קנה וכיוצא בו בזב טהור ועכו"ם עושה יין נסך. אלא הכי קאמר כל שבזב נקרא היסט עכו"ם נקרא מגע כלו' כל שבזב טמא בהיסט כגון קנה בידו והסיט בידו את הטהור בעכו"ם עושה יין נסך בנגיעה. וכל שבזב טהור כלו' שאינו נקרא הסיטו כגון בזריקה שאם זרק כלים והסיט טהור. אף בעכו"ם אם נגע ביין בזריקה כגון זו אינו עושה יין נסך משום דלאו מגעו הוא. נמצא דהאי דמשוינן זב עם עכו"ם לאו לגמרי משוינן להו אלא האי למילתי' והאי למילתיה זב להיסטו ועכו"ם למגעו דאלו היסט בעכו"ם לא אפשר שאין העכו"ם עושה יין נסך בהיסטו. ורב אשי לאפוקי צרורות אתא. ודכותה אמרי' בב"ק בפ' כיצד הרגל [ד' י"ז] כל שבזב טמא בנזקים משלם נזק שלם. ואמרי' עלה ורבא צרורות אתא לאשמעינן. וא"ת והיכי משוה היסטו של זב למגעו של עכו"ם כלו' דכל שאינו נקרא היסט בזב אף בעכו"ם אינו נקרא מגעו. והא תני' קנה בקומטו של זב והיסיט בו את הטהור טהור. ואילו בכה"ג ודאי בעכו"ם עושה יין נסך. י"ל דבכה"ג נמי משכחת בי' היסט הזב כגון קנה בקומטו של טהור והיסיט בו את הזב טמא. ועוד דאנן הכי קאמרי' כל ענין שבזב טמא בעכו"ם עושה יין נסך. אבל אמקומות לא קפדינן דודאי איכא מקום שאע"פ שבזב טהור. בעכו"ם עושה יין נסך כגון קומטו וכיוצא בו. דהתם טעמא אחרינא הוא משום דטומאת בית הסתרים הוא ולא מטמא. וביין נסך לא שייך למימר הכי. והרב אלפסי ז"ל השמיטה ולא נתברר למה. והרמב"ן ז"ל כ' דאפשר שהוא סובר דרב אשי דאמר הכי לית לי' גזירה בכחו ביין נסך כלל. וכדאמר רב אשי במעצרא זירא ללישנא (קמא) [בתרא] דאפי' בכחו שרי ולדידי' אפי' מוריק אורוקי ואפי' בכונה שרי. הלכך לית הילכתא כותי' והעכו"ם עושה יין נסך בזריקה כמו שעושה במוריק אורוקי וצריכא רבה אלו דבריו ז"ל. וכתב הרשב"א ז"ל שאין טעמו מספיק דהא אמרי' לעיל בלישנא (בתרא) (קמא) דמעצרא זירא דבכחו כו"ע לא פליגי דאסור. אלמא אפילו רב אשי מודה דמוריק אורוקי אסור ולא בא רב אשי להתיר כחו אלא זריקתו:

פרק ה - השוכר

דף סב.

אילימא הואיל ויין נסך אסור בהנאה שכרו נמי אסור בהנאה. פי' דכיון דאסור בהנאה אסור ליהנות מכל דבר הבא בגרמתו אע"פ שאינה חלופיו ולא דמים שלו לא מצית

אמרת הכי דהרי ערלה וכלאי הכרם דאסירי בהנאה ואפ"ה ממון הבא בגרמתו שלהם מותר כדתנן מכרן וקדש בדמיהן מקודשת לפי שדמים הללו כמתנה הם בידו של זה וכך אמרו בירושלמי במס' קדושין ר' חגי בשם ר' זעירא בשאין דמיהן. כלו' לפיכך מקודשת לפי שאין ממון זה דמים של ערלה וכלאי הכרם שאילו הי' כן אף דמים הללו הם אסורים בהנאה שכיון שערלה וכלאי הכרם אסורין בהנאה אף ליהנות מדמיהן אסור. דמה לי הן מה לי דמיהן הא מ"מ מיניהו מתהני שמכרן בדמים. אלא משו"ה מקודשת לפי שאין ממון זה דמיהן של ערלה וכלאי הכרם שכיון שהן אסורין בהנאה אינן שוין ממון ומעות הללו מתנה הן בידו, ולפיכך מותרין דדוקא בע"ז הוא שחידש הכתוב שאע"פ שאין לה דמים שיהיו חליפי' נתפסין באיסור שלה אבל בשאר אסורי הנאה לא ולפיכך מקודשת אלמא כיון שאין ממון זה דמי איסור הנאה אע"פ שבגרמא שלהן ומחמתן באו לידו מותר. אף שכר פעולה ביין נסך כיון שאינו דמיו אע"פ שבגרמא שלא בא למה נאסר. אלא הואיל ותופס את דמיו בע"ז גזרו בי' רבנן אף על שכר פעולה מפני שנראה כמחליף והרי שביעית וכו'. ומן הירושלמי הזה שכתבנו נראה שאם עבר ומכר איסורי הנאה שדמיהן מותרין אף למוכר עצמו חוץ מע"ז ושביעית. לפי שאינן דמי איסורי הנאה אלא מתנה או גזל בידו. וזה שלא כד' רש"י ז"ל שכ' בפ"ק דחולין גבי חמצן של עוברי עבירה דלמוכר עצמו אסורין ואין מקום להאריך בזה:

שם. נמצא פורע חובו מפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה. כלומר שגזירת הכ' הוא בפירות שביעית דלאכלה ניתנו ולא לדבר אחר. והיינו דתנן במס' שביעית [פ"ח] אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מפירות שביעית. והא דאמרי' בפ' האיש מקדש (ד' נ"ב) וש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת דיעבד קאמר הא לכתחי' אסור לקדש בהן את האשה כמו שאסור ליקח בהן בהמה עבדים וקרקעות דלאכלה ניתנו ולא לדבר אחר, והיינו ש"מ לומר דאע"ג דאסור מקודשת היא וכך אמרו בירושלמי מה בין הקונה אשה לקונה שפחה וכו':

דף סג.

והא מחסרא משיכה. וא"ת ומאי קושיא והא קיי"ל כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות וא"כ מדאו' לא מחסרא משיכה. ואע"ג דרבנן תקון משיכה איסור אתנן דאורייתא הוא. י"ל דלר' יוחנן הכי נמי אבל הכא אליבא דר"ל מקשי' כלומר הניחא לר' יוחנן מתוקמא שפיר הך ברייתא דאמ' התבעלי לי בטלה זה. אבל לר"ל מאי איכא למימר ומצינו סוגיות בתלמוד דמקשה. אליבא דחד אע"ג דלית הלכתא כותי' כדמקשי' בפרק האיש מקדש [ד' נ"א] את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה ואילו אנן קיי"ל דקנה ובריש פ'

האשה שנתארמלה מקשי' ונימא רוב נשים בתולות נשאת ואילו אנן קיי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב. וכן נמי הא דמיפרק בזונה גוי' דלא קניא במשיכה ופרש"י ז"ל דכי כתיבא משיכה בישראל כתיבא. כר"ל אתיא דאלו לר' יוחנן איפכא הוא בישראל מעות [קונה] ובעכו"ם משיכה:

דף סד.

שאני גר כיון דדעתי' לאיגיורי ודאי בטלה. פי' נ"ל דהכי קאמר כיון דדעתי' לאיגיורי ודאי בטלה במכירתו דאע"ג דקיי"ל כרבנן דאמ' בפרקין דלעיל דמכרה לא בטלה. ה"מ בעכו"ם שנשאר בגיותו משום דמימר אמר דעכו"ם פלח וישראל נמי מזבן לה לעכו"ם ופלח לה אבל כל שמכרה משום דדעתי' לאיגיורי בטלה. או אפשר שיסתייעו מכאן אותן שפסקו כמ"ד דבצורף ישראל ד"ה בטל והכי קאמר כיין דדעתי' לאגיורי ודאי בטלה דמזבן לי' לצורף ישראל דאפי' רבנן מודו דבטל: אבל א"א לפרש ודאי בטלה בפחיתה וכיוצא בזה דא"כ בתר דבטלוה למה להו לזבוני. אלא הכי קאמר א"כ תאמר דכל שהוא עצמה בטלה ומשהה לה גבי' לאחר שנתגייר גזרי' בי' דילמא משהה לה גבי' קודם ביטול כדגזרי' לעיל דילמא מגבה לה והדר מבטל לה וכו', וא"ת תינח ע"ז דמהני לה ביטול אלא יין נסך מאי איכא למימר הא לא מהני בי' ביטול ואיהו סתמא קאמר כל מאי דאית לכו דמשמע אפי' יין נסך וא"כ תפשוט דלא תפיס דמיה ביד עכו"ם וה"ה לע"ז. י"ל דמסתמא סתם יינם הוא ואפשר בסתם יינם לא גזרו בו שיהא תופס את דמיו. א"נ כיון דאפי' אי מתסר לא מתסר אלא מדרבנן משום מצוה דגר התירו:

דף סה:

מתני' יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחם והם מותרות ואם היו מבוקעות אסורות פי' משום דבלעי ושמא יש בהם נותן טעם. וכתב הראב"ד ז"ל נ"ל שאם היו הענבים מרוטות. והענבה מטולטלת מעוקצה וקרובה לינטל הרי היא כמבוקעת ואסורה:

דף סה:

. גמ' שרא רבא למפיני' ולזבוני לעכו"ם שלא בפני ישראל. כתב ר"ח ז"ל ש"מ דפת של עכו"ם אסור איסור חמור דחיישינן דילמא נפל בחטי יין נסך והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דא"כ חטים לא ניקח שמא נפל עליהם יין נסך אלא אחזוקי איסורא לא מחזקינן:

דף סו:

. אמר רבא מנא אמינא לה דתנן תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת. הפת מותרת. וא"ת מאי קא מייתי רבא ראי' דילמא שאני התם דאינו אסור בהנאה הילכך דינא הוא דלשתרי דהא אין כאן טעם כמון. אבל יין נסך דאסור בהנאה כיון דמתהני

מריחא אסור. דמ"מ הא מתהני מאסורי הנאה. תי' הרמב"ן ז"ל דטעמא דאביי דאסר משום דס"ל דריחא כטעמא הוא ואפי' בשאר איסורי אכילה דלאו איסורי הנאה אסר בהו ריחא כטעמא ואפי' לא מכוין אסור כדאמרי' במתעסק בחלבים ובעריות שכבר נהנה והא דאמרי' בפ' כל שעה [ד' כ"ה] דכל היכא דלא מכוין שרי כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר. שאני התם שאינו שואף הריח בפיו אבל כאן שמשים פיו כנגד קלוחו של הריח ס"ל לאביי דהרי הוא כאילו טועם מממשו של איסור. ומשו"ה מייתי רבא סיעתי' מהא דתרומה דאי ריחא כטעמה בכמון של תרומה הו"ל למיסר שהרי טועם ריחו של איסור. ולענין פסק הלכה בכל הני דאיפלגי בהו אביי ורבא כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות והלכתא בכולהו כרבא דקיי"ל דכל היכא דאביי ורבא [פליגי] הלכתא כרבא לבר מיע"ל קג"ם. ובפרק גיד הנשה כ' הוא ז"ל דהא דאפליגו רב ולוי בפסח שני בפ' כיצד צולין [ד' ע"ו] בבשר שחוטה שצלאו עם בשר נבילה דרב אמר אסור דריחא מילתא היא. ולוי שרי ואפילו בשר נבילה שמן ובשר שחוטה, כחוש דריחא לאו מילתא היא. דפלוגתיהו שייכא בהא דרבא ואביי דרב ס"ל כאביי ולוי ס"ל כרבא וקיי"ל כלוי כיון דקאי כותי' דרבא. וכן פסק שם משמי' דרבוותא ז"ל וכ' שם דאיכא מאן דאמר דפסקי' כרב לחומרא ומייתי ראי' מדגרסי' התם תני רב כהנא ברי' דרב חיננא סבא פת שאפאה עם הצלי בתנור אסור לאכלו בכותח. ואמרי' נמי התם ההוא ביניתא דאטוי' בהדי בשרא אסרא רבא מפרזיקיא למיכלי' בכותחא דאלמא ס"ל דריחא מילתא הוא. ורבינו אלפסי ז"ל קיים דברי הראשונים ודחה ראיות הללו ואמר דלאו סייעתא הוא לרב ולאו כותי' שייכי דאפי' לוי נמי מודה בכי הא דכיון דשרו למיכלינהו בלא כותחא אי שרית לי' למיכלינהו בכותחא הו"ל כמאן דשרית לי' לכתחילה לצלותו. ולוי לא שרי אלא בדיעבד דהא שצלאו קאמר. וכן דעת הר"מ במז"ל דלוי דוקא בדיעבד הוא שכן כ' בפט"ו מה' מאכלות אסורות אין צולין בשר שחוטה עם בשר נבילה ואם צלאן הרי זה מותר. וזה אינו מחוור דהתם מוכח דלוי אף לכתחי' קאמר מדאקשי עלה ממתני' דקתני אין צולין שני פסחים כא' מפני התערובת ולא משני התם לכתחי' הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי. ועוד דרבא דאזיל בשיטתי' דלוי שרי הכא בבת תיהא אפי' לכתחי'. ועוד דגרסי' בירושלמי במס' תרומות מהו לצלות שני שפודין א' של שחוטה וא' של נבילה כאחד בתנור א"ר ירמי' בשם רב אסור שמואל בשם לוי מותר. אלמא דלוי אפי' לכתחי' שרי. וכן הטעם האחר שכ' הרב אלפסי ז"ל לדחות ראיות הללו שהביאו לפסוק כרב ואמר ז"ל שאינן ראיות דכיון דשרינן לי' למיכלינהו בלא כותחא הוו להו כדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל והרי כל דבר שאינו אלא א' מאלף כריחא בעלמא הוא. אינו מחוור שהרי רבא

כי אמר ריחא לאו מילתא הוא אפי' בפ"ע קאמר הכא בבת תיהא והיאך אפשר דבפ"ע לאו מילתא הוא. וכשנתערב בדבר שיש לו מתירין יאסר את תערובתו ועוד דכשאמרו דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל לא אמרו אלא במינו אבל שלא במינו בטל הוא כשאר איסורים בנותן טעם. וראי' לדבר דתנן בנדרים (ד' נ"ב) הנודר מן הדבר ונתערב באחרים אם יש בו נותן טעם אסור ונדרים דבר שיש לו מתירין הוא כדאי' בפ' הנודר מן המבושל) [הירק דנ"ט] משום דאי בעי מתשיל עליהו. ואפ"ה [הוא] בנותן טעם ולפנינו יתבאר עוד בס"ד. והרמב"ן ז"ל כתב דודאי הלכתא כלוי וכד' הרב אלפסי ז"ל והא דתני רב כהנא וכו' וכן עובדא דהאי ביניתא דהתם לא מסייע לרב דאפי' לוי מודה בהו משום דכיון שריח בשר נרגש בהם הטועם אותם יהא סבור שממשו של בשר נבלע בהם וכי אכיל להו בכותחא מתחזי כבב"ח ומשו"ה אסור. משא"כ בבשר שחוטה שצלאו עם בשר נבילה שאין ריחו וטעמו של נבילה נרגש בהם כלל. ועוד שאפשר שחומר הוא שהחמירו בבב"ח יותר משאר אסורין דמשום דלא בדילי אינשי מיני' מפני שכל א' היתר בפ"ע החמירו בו יותר משאר אסורין כמו שהחמירו בו שלא להעלותו עם בשר על השולחן. משא"כ בשאר אסורין שאם אוכל עם העכו"ם על השולחן מעלה עליו יין נסך ושאר אסורין. הלכך בפת שאפאה עם הצלי נמי גזרו בו הואיל ויש בו ריח בשר שלא לאכלו בכותח ולאו משום דריחא מילתא דא"כ אפי' בפ"ע תהא אסורה וכדאמרי' אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה שמפני שאדם אופה ממנו בפעם א' לימים הרבה אם אתה מתירו לאכלו בפ"ע יבא לאכלו בכותח. אבל כאן כיון שאף בחלב אינה אסורא מן הדין דריחא לאו מילתא היא לא אסרוה בפ"ע דהו"ל גזירה לגזירה. אבל לאכלה עם חלב אסורה לכו"ע משום חומרא דבב"ח. ואפי' לוי ורבא דאית להו ריחא לאו מילתא היא מודו בה:

שם. כל שאינה חסירה כלום ואינה נאכלת מפני זה פירש"י ז"ל דלאו דוקא אינה נאכלת אלא שנפגם טעמה מפני זה, וראי' לדבריו מקדירה שאינה בת יומא דקרינן לה נותן טעם לפגם. ובודאי שאינה פוגמת התבשיל כל כך עד שלא יהא נאכל. ובקדירה בת יומא נמי אמרי' א"א דלא פגמה פורתא אלמא דפגם שרי. וראי' לדבר עוד משמן ודבש וקורט של חלתית ודומיהן שהתירו בפ' אין מעמידין משום נותן טעם לפגם ובודאי שאינן נפסלים מאכילת אדם שהרי כולן נאכלין הן ש"מ דכל היכא דאי' פורתא דפגם שרי. ואע"ג דנותן טעם לפגם מנבילה גמרי' לי' וכל שראוי' לגר שמה נבילה ואע"פ שנפגמה התם היינו טעמא מפני שנאכלת בפ"ע והלכך עד דמפגמה לגמרי מאכילת גר אסירא אבל איסור תערובת שהולכין בו אחר נתינת טעם. כל שטעמו פגם התבשיל קצת מותר

לפי שאינו נותן טעם אדרבה פוגם הוא. וכי גמרי' בנבילה בנו"ט לפגם מותר. י"ל דהכי גמרי' מה מצינו בנבלה שלא אסרה תורה אלא כשהיא ראוי' לגר מפני שהאוכלה נהנה מן האיסור אע"פ שהיא פגומה קצת אבל כל שאינה ראויה לגר כיון שאינו נהנה מן האיסור התורה התירתה ואע"פ שחל עלי' איסור מתחי' אף באיסור שנתן טעם בהיתר כיון שההיתר נפגם קצת מן האיסור נמצא שזה שאוכלו אינו נהנה מן האיסור אלא מצטער עליו הלכך שרי ואע"פ שחל איסור מתחי' באותו דבר שנתערב בהיתר. ולפ"ז נ"ל שאם הגדיל האיסור מדתו של היתר עד שהוא משביח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו אסור עד שיפסל מלאכול לאדם כנבילה. וכי אמרי' דבפגם כ"ש סגי כשפוגם יותר בקלקול טעמו ממה שמשביח בגודל מדתו וצ"ע. ומ"מ נ"ל ברור דכל דאיכא כזית בכדי אכילת פרס אע"ג דנותן טעם לפגם אסור עד שיפסל מלאכול לאדם דהיינו נבילה גופה ופשוט הוא. אלא שראיתי לרשב"א ז"ל בס' תורת הבית הארוך שהתיר בנו"ט לפגם כל שההיתר מרובה מן האיסור. וכן בדברים המאוסים מתחילתן כעכבר וכיוצא בו שנתערבו בהיתר מרובה מהן כ"ש ונתן טעם לדבר דאי משום ממשן דאורייתא מרובא בטיל ואי משום טעמן אין כאן משום נותן טעם כיון שהוא פוגם. אלו דבריו ז"ל. ולא נתחוורו לי דכל היכא דאיכא כזית בכדי אכילת פרס אסור ולוקין עליו ולא בטיל. ומנבילה נמי ליכא למגמר אע"ג דפגים כל היכא שהגדיל האסור מדתו של היתר וכ"ש בדאיכא כזית בכדי אכילת פרס דמ"מ נהנה מן האיסור אא"כ נפסל מלאכול לאדם כנבלה אלא כמו שכתבתי עיקר. אבל הראב"ד ז"ל טרח לפרש דכי קאמר ואינה נאכלת דוקא קאמר. ולא עלתה בידו:

דף סז:

לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלאו לפגם הוא. פי' כגון שידוע שנתבשל בה איסור באותו יום. הא אינו ידוע מדאו' שרי דסתם כליהם של עכו"ם אינן בני יומן כמו שנתבאר בראיות ברורות בפ' אין מעמידין. אבל מדרבנן הוא שאסור לבשל בהן לכתחי' ואם בישל בהן מותר וכדאמרי' בשילהי פרקין וכולן שבישל בהן עד שלא הגעיל עד שלא ליבן תני חדא מותר. ואוקימנא לה בסוף פרקין כמ"ד נו"ט לפגם מותר. ולא תימא דכי אמרי' דמדרבנן אסור לבשל לכתחי' הני מילי משום חשש קדירה בת יומא. הא כל שידוע שאינה בת יומא שרי אפי' לכתחי' דליתא אלא אפי' דודאי אינה בת יומא אסור לבשל בה לכתחי' אפי' מדרבנן. וראי' לדבר מדאמרי' בפ' כל הבשר [ד' קי"א] דההיא פינכא דהוה בי ר' אמי דמלח בה בישרא ותברה. ואי ס"ד דקדירה שאינה בת יומא שרי

לבשולי בה לכתחי' למה לי' לתברה לשהייה עד למחר ולשתמש בה אלא ש"מ דמדרבנן אסור לבשל בה לכתחי'. כך שמעתיה לזו בשם הרמב"ן ז"ל:

שם אמר עולא מחלוקת כשהשביח ולבסוף פגם אבל פגם מעיקרא ד"ה מותר. קשה לי דודאי לסברי' דעולא מאן דאסר לאו מגעולי עכו"ם גמר. דאי הוה גמר מנייהו אפי' בפגם מעיקרא הו"ל למיסר דגיעולי עכו"ם פגומין הן בתבשיל מעיקרו. א"ו לעולא כולהו סבירא להו דלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא. וכיון שכן בשהשביח ולבסוף פגם במאי פליגי דכל הך שקלא וטריא דאמרי' עד השתא מ"ט דר"מ. מ"ט דר"ש אליבא דעולא ליתה כלל וכדכתיבנא. ותו קשיא לי למסקנא דסוגין דאמרי' אליבא דר' יוחנן דבפוגם מעיקרא מחלוקת אבל בשהשביח ולבסוף פגם ד"ה אסור. אמאי מודה מאן דאמר נו"ט לפגם מותר דליתסר בשהשביח ולבסוף פגם. דודאי מ"ד מותר מנבילה גמר וס"ל דלאו בסרוחה מעיקרא בלחוד התירה התורה אלא אף במשובחת ולבסוף איפגמה וכיון שכן אפי' בשהשביח ולבסוף פגם הו"ל למישרי' כיון דמנבילה גמר. ונ"ל דאליבא דעולא היינו טעמיהו דר"מ ור"ש דתרויהו ס"ל דנבלה שהתירה התורה אפי' בשאינה סרוחה מעיקרא ומינה גמר ר"ש דמה נבילה אעפ"י שחל עלי' איסור כשהיתה משובחת כשנפסלה מלאכול לגר שריא. אף תערובת זה של היתר ואיסור אע"פ שחל עליו איסור כשהוא מושבח. כשנפגם לבסוף שרי. ואע"ג דלא דמי האי פגם לפגם דנבילה דהתם אינו ראוי כלל והכא ראוי' אע"פ שנפגם כבר כתבנו למעלה דכיון שאין ממשו של איסור כאן אלא טעמו. כל שאותו טעם פוגם אותו ההיתר קצת. ראוי להתירו כנבילה שאינה ראוי' לגר כלל. שהרי אינו נהנה מן האיסור. ור"מ ס"ל דדוקא בפגום מעיקרא הוא שראוי להשוות פגם זה ואע"פ שאינו פגם גמור כנבילה שאינה ראוי' לגר שהיא פגומה לגמרי. לפי שבפגום מעיקרא מעולם לא הושבח תבשיל זה מחמת טעם האיסור אדרבה נפגם ממנו ואיכא למישרי' אע"פ שהיא נאכל כנבילה שאינה ראוי' לגר [דמ"מ אינו] נהנה מן האיסור אבל כל שהשביח ולבסוף פגם. כיון שבשעה שהשביח נאסר תבשיל זה הוה לי' כנבילה וכיון שחל עליו אסור א"א להתירו עד שיפסל מלאכול לאדם כנבילה שאע"פ שאיסור זה מחמת טעם הוא בא ואלו הי' פגום מעיקרא אע"פ שהי' ראוי לאדם לאכול הי' מותר לפי שאינו נהנה מן האיסור. כל שמושבח מתחילתו נעשה תבשיל זה כנבילה. דומיא דמאי דאמרי' במס' חולין (ד' ק"ח) חתיכה עצמה נעשית נבילה ואסור עד שיפסל מלאכול לאדם אע"פ שמחמת טעם הוא בא. סופו כתחילתו לא אמרי' אלא אמרי' כל שאינו נפסל מלאכול לאדם נהנה הוא מתבשיל זה שנעשה איסור מתחילתו. אבל בפגום מעיקרו ד"ה מותר דאיכא לדמויי לנבילה כדכתיבנא. היינו טעמא דעולא אבל ר' יוחנן

דאמר בפגום מעקרו מחלוקת אבל בהשביח ולבסוף פגם ד"ה אסור. ס"ל דר"מ ור"ש בהא פליגי ר"מ גמר מגיעולי עכו"ם דאע"ג דפוגם מעיקרא אסר רחמנא הילכך ע"כ דר"מ נבילה דשרא רחמנא בסרוחה מעיקרא שלא חל עלי' איסור מעולם. ולפיכך אסרה תורה גיעולי עכו"ם לפי שכבר חזר איסור באותו בלע קודם שהיה בלוע בדופני הכלי שאילו התירו תורה נבילה שאינה סרוחה מעיקרא לא היה אפשר שיהיו גיעולי עכו"ם אסורין ואע"פ שאין נפסלין מלאכול לאדם לפי ששוין הן עם נבילה שהשביחה ולבסוף פגמה וכמו שכתבנו. היינו טעמא דר"מ דאסר אפילו בפגום מעיקרו. אבל ר"ש ס"ל דכשהתירה תורה נבילה אפי' בשהשביח ולבסוף פגמה התירתה אע"פ שחל עלי' איסור כשהיתה משובחת. הלכך ע"כ איסור שנתן טעם בהיתר ופגום מעיקרא שרי ששוה הוא עם נבילה שאינה ראוי' לגר אע"פ שהוא נאכל לאדם כיון שלא חל איסור על תבשיל זה מעולם אע"פ שחל על דבר זה איסור קודם שנתערב בהיתר. דמ"מ אינו נהנה מן האיסור. אבל בשהשביח ולבסוף פגם. בשעה שהשביח כל תבשיל זה נעשה כנבילה ושוב אין לו היתר עד שיפסל לגמרי מלאכול לאדם וכטעמי' דר"מ אליבא דעולא כנ"ל:

דף סח:

ור"ש ליצטרף היתר לאיסור וליתסר. קשה לי מאי קושיא דהא אמרי' בפ' אלו עוברין [ד' מ"ג] דבכל התורה כולה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאסורי נזיר. וא"נ שאור בבל תקטירו. אבל שאר איסורין לא ובהדיא אמרי' התם דבתרומה אין היתר מצטרף לאיסור דאמרי' גבי ההיא דהמקפה של תרומה וכו' מ"ט לאו משום דהיתר מצטרף לאיסור לא מאי כזית. כזית בכדי אכילת פרס. אלמא דבתרומה אין היתר מצטרף לאיסור. ובהדיא נמי תנן ומייתי לה בסו"פ כל הצלמים שאור של חמץ ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה וכו'. וחכמים אומרים בין שנפל איסור בתחילה בין שנפל איסור בסוף אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ דאלמא דאין היתר מצטרף לאיסור. אדרבה זה וזה גורם הוא ומותר. וניחא לי דשאור זה של תרומה אע"פ שאין בו כדי לחמץ בשעה א' מ"מ נותן טעם הוא בעיסה אלא שכיון שאינו מספיק לחמץ אותו טעם שהוא נותן בעיסה טעם פגום הוא שכל שהעיסה מתחלת להתחמץ ולא נגמרה נפגמה ומשום האי טעמא קרינן בפ' אלו עוברין לסידוק חמץ נוקשה כדאי' התם ומשו"ה מקשינן כיון שאיסור זה בפ"ע הוא נו"ט בעיסה בשעה א' אע"פ שאלו הי' בפ"ע היה פוגם בעיסה כיון שעכשיו בצירוף ההיתר אין טעמו פגמו ליתסר ולהוי כשהשביח ולבסוף פגם לפי שזה אינו צירוף גמור דתימא דאין היתר מצטרף לאיסור שאיסור זה בפ"ע יש בו כדי ליתן טעם בהיתר בשעה אחת. והיתר זה אינו צריך לו לסייעו בנתינת הטעם אלא גרמא בעלמא הוא שגורם לו

שאין טעמו של איסור לפגם. ועוד שבאיסור לבדו יש בו כדי לחמץ והיתר אין מסייעו אלא לקרב חימוצו. ומתרצינן דר"ש לטעמי' דאמר איסור ואיסור לא מצטרפי וכ"ש שכל שהאיסור בפ"ע אין בו כח לאסור העיסה בשעה א' אלא בסיועו של היתר שאין ההיתר מסייעו לאסור אע"פ שאינו מסייעו גמור אלא גרמא בעלמא וקירוב שעה א' בעלמא:

דף סט.

גמ' היכי דמי בחזקת המשתמר כדתני' וכו', וא"ת מאי קא מבע"ל כל היכא שלא הודיעו שהוא מפליג היינו חזקת המשתמר תי' הרמב"ן ז"ל דברישא דמתניתין דנכרי שה' מעביר כדי יין תרתי קתיני חזקת המשתמר להיתרא והודיעו שהוא מפליג לאיסורא דמשום דברישא נכרי אוחז כדי יין בידו אע"פ שהן סתומות בפקק של עץ וכמו שפיר' הרב ז"ל במשנתינו ליכא למישרינהו בלא הודיעו שהוא מפליג בלחוד כיון שאינן סתומות יפה. וסיפא דקתני ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום וכו' דמכלל דבלא הודיעו שהוא מפליג שרי בסתומות לגמרי היא וכדקתני כדי שישתום וכו' ומתני' הכי קתני נכרי שהי' מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום אם היה בחזקת המשתמר מותר ואע"פ שאינן סתומות אלא בפקק של עץ. ואם הודיעו שהוא מפליג אפי' סתומות לגמרי כדי שישתום ויסתום וינגב אסור הלכך בנכרי שהיה מעביר כדין לא שרינן בפתוחות בלא הודיעו שהוא מפליג בלחוד אלא א"כ הי' בחזקת המשתמר והיינו דבעי בגמ' היכי דמי בחזקת המשתמר ומסקנא בבא להם דרך עקלתון דבכה"ג שרי. הא אילו לא יכול לבא להם דרך עקלתון אע"פ שלא הודיעו שהוא מפליג אסור כיון שהעכו"ם נושא את החבית בידו ואינן סתומות אלא בפקק של עץ וכיוצא בו. והיינו טעמא דבבבא דנכרי שהי' מעביר עם ישראל כדי יין קתני תרתי. חזקת המשתמר להיתרא ואם הודיעו שהוא מפליג לאיסורא ובהנך בבי אחרינא לא קתני אלא הודיעו שהוא מפליג לאסורא משום דבהנהו בבי כיון שאין הנכרי אוחז החבית בידו כלל. לא הודיעו שהוא מפליג שרי. אבל רש"י ז"ל פי' היכי דמי בחזקת המשתמר כדתניא לומר שכל שלא הודיעו שהוא מפליג אע"פ שהפליג מהן יותר ממיל מותר כדתני' בברייתא. וכן נראה מד' הרב אלפסי' ז"ל שפ' בהלכותיו היכי דמי חזקת המשתמר כדתני' וכו' ולא הזכיר בבא עליהם דרך עקלתון:

דף סט:

אבל נכרי בחנותו אחיד לי' לדשא ועביד מאי דבעי אימא לא צריכה. כלומר קמ"ל מתני' דלא חיישינן להכי. ומיהו אי חזינן ליה דאיפליג לספינתי', א"נ דאחיד דשא דחנותא אי אית ליה לאשמוטי אסור ואי לא שרי. והיינו דתני' בתוספתא בפונדק ונכנס לכרך אע"פ ששהא לזמן מרובה מותר ואם הודיעו או שנעל עליו הפונדק אסור, המניח יינו

בספינה ונכנס לכרך אע"פ ששהא לזמן מרובה מותר. אם הודיעו או שהפליגה ספינתו אסור. וראי' לדבר עוד מדאמרי' בסמוך ההוא חמרא דהוה בביתא דהוה דרי ישראל בעיליתא ועכו"ם בתחתיתא וכו' אתא עכו"ם אחדא לדשא באפי'. והא התם כיון דעכו"ם דר בתחתיתא כמניח עכו"ם בחנותו הוא ולא הודיעו שהוא מפליג ואפ"ה טעמא דמימר אמר כי היכי דאקדים ואתאי אנא וכו' הא לא"ה כיון דאחדיה לדשא חמרא אסור לפי שמעשיו מוכיחין עליו דאי לאו לנסוכי למה ליה לאחדי' לדשא:

דף עא.

גמ' אמר אמימר משיכה בעכו"ם קונה. נראה לי דלאמימר בין דסבר ליה כרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות. בין אי סבר לה כר"ל דאמר משיכה קונה מפורשת מן התו' הכי קאמר משיכה בעכו"ם קונה ולא מעות. וראיה לדבר מדאמרינן בפ"ב דבכורות (ד' י"ג:) ולאמימר דאמר משיכה בעכו"ם קונה הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות אבל משיכה לא קניא לעמיתך בכסף לעכו"ם במשיכה. אלא אי סבר כר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לעמיתך במשיכה ולעכו"ם במשיכה לעמיתך למה לי. ומתרצינן לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר לעכו"ם אונאה. הניחא אי סבר לה כמ"ד גזילו של עכו"ם אסור היינו דאצטריך למשריא אונאה אלא אי סבר לה כמאן דאמר גזילו של [עכו"ם מותר אונאה מבעיא אמרי אי סבר לה כמ"ד גזילו] מותר ע"כ כר' יוחנן ס"ל ע"כ סוגיא דהתם. ולפי סוגי' זו אין ספק דאמימר דאמר משיכה בעכו"ם קונה משיכה ולא מעות קאמר דאי ס"ד אף משיכה קאמר וה"ה למעות מאי קא מקשי' התם אלא אי סבר לה כר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לעמיתך במשיכה ולעכו"ם במשיכה לעמיתך למה לי. הא מבעיא ליה למידרש לעמיתך בחדא דהיינו משיכה הא לעכו"ם בתרתי משיכה ומעות כדקס"ד למידרש לעמיתך בכה"ג בריש סוגי' דהתם. אלא ע"כ אמימר משיכה ולא מעות קאמר ומשו"ה מבעיא לן לעמיתך למה לי דישראל נמי הכי דיני' למ"ד משיכה מפורשת מן התורה. וכיון שכן יש כאן שאלה אליבא דאמימר דמוקמי האי מימרא דרב דאמר להו להנהו סבוותא אקדימו ושקולי זוזי מיניה בדאיכא עכבת יין אפומא דמנא שנעשה כיין נסך קודם שמשך אותו העכו"ם ומשו"ה מצריך רב למקדם ולמשקל זוזי מינייהו ולפום מאי דכתיבנא קשיא טובא כי מקדמי ושקלי זוזי מאי הוי דכיון דלאמימר משיכה קונה ולא מעות כי קא הוי יין נסך אכתי ברשות ישראל הוא וכשעכו"ם מושך אותו ונקנין באותה שעה. דמיו שהקדים לישראל דמי יין נסך קא שקיל. וכי תימא אע"ג דלא קני לי' זוזי לעכו"ם מ"מ על דעת שיוציאם ישראל נתנם לו וזוזי דישראל הוו לגמרי ומאותה שעה נעשו המעות של ישראל אע"פ שלא קנו

לו לעכו"ם את היין. ולא דמיא להא דאמרי' לקמן דבשהקדים לו דינר כל זמן שלא פסק דמיו אסורין כיון שלא [קנה] מעותיו דהתם [היינו] טעמא דכיון דלא פסק לו לא סמכא דעתיהו וזוזי הוו פקדון אבל הכא קים להו דלא הדרי בהו וקנה להו ישראל להנהו זוזי מההיא שעתא. אכתי לא ניחא דכיון דקיי"ל דכור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפי' בסאה אחרונה נמצא שזה העכו"ם אפי' לאחר שקיבל לתוך כליו רובו של יין ונעשה יין נסך יכול לחזור בו ואלו חזר בו חייב להחזיר לו המעות. וכיון שיכול לחזור בו נמצא שישראל זה רוצה בקיומו של יין נסך כדי שלא יחזור בו העכו"ם ויהא חייב להחזיר לו הדמים. והיכי אמרי' ש"מ נצוק חבור כלו' ניחא בהכי. אדרבה קשיא טפי שנמצא שיינו של ישראל שהוא עומד עדיין לתוך כליו נתנסך והוא צריך ליתן אותו לעכו"ם כדי שלא יהא חייב להחזיר דמים שקיבל ונמצא רוצה בקיומו של יין נסך. זו היא שאלתן של הראשונים ז"ל ומכח קושיא זו אמרו דאמימר דאמר משיכה בעכו"ם קונה אף משיכה קאמר וה"ה למעות. וזה א"א כמו שבארתי מההיא סוגי' דבכורות. ולפיכך נ"ל שאין זו קושיא כלל דודאי לאמימר רב הכי אמר להו להני סבוותא אקדימו ושקולו זוזי מנייהו והתנו עמהם שאם יחזרו בהם יהיו המעות שבידכם מתנה שבודאי לא יהיו ישראלים הללו מניחים שיתנסך יינם בכליו של עכו"ם ושאח"כ יהא רשות ביד עכו"ם לחזור בו. ועוד שקרוב אני בזה לומר שאין צריך תנאי בזה שכל שנתן העכו"ם מעות ליד הישראל אע"פ שאין המעות קונות כיון שהפסיד ישראל יינו ע"פ העכו"ם וא"א לעכו"ם להחזירו לישראל להיתירו הראשון נקנו לו לישראל מעותיו ואפי' חזר בו העכו"ם אין ישראל חייב להחזיר לו מעות. נמצא שאין ישראל זה רוצה בקיומו של יין נסך כלל ומשו"ה שרי באקדומי ומשקל זוזי מנייהו אעפ"י שלאמימר משיכה קונה ולא מעות:

שם רב אשי אמר לעולם משיכה בעכו"ם אינו קונה. פי' רב אשי ס"ל כר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה כדאי' בפ' הזהב ודרוש הכי לעמיתך במשיכה הא לעכו"ם בכסף. דאילו לר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות איפכא הוא לעמיתך במעות הא לעכו"ם במשיכה. וא"ת א"כ היכי א"ל רבינא לרב אשי בסוף סוגיין ת"ש דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הא רב אשי כר"ל ס"ל ודלא כר"י. י"ל דהכי קאמר ליה ת"ש ממילתא דקיי"ל הכי דההיא דר' חייא בר אבא הלכה פסוקה היא:

שם. אמר רב אשי מנא אמינא לה כדאמר להו רב להנהו סבוותא. וא"ת מאי קא מייתי ראיה רב אשי ממימריה דרב כר"ל ס"ל כדאמרי' בפ' הזהב אמר קרא ומתני' מסייע לי' לר"ל וכו' מתני' מאי היא נתנה לבלן ואמר רב בלן דוקא וכו' ולר"ל ודאי משיכה בעכו"ם

אינה קונה ומשו"ה צריך לאקדומי ולמשקל זוזי מיניהו ואמימר דאמר כר"י דס"ל דבר תו' מעות קונות הא לעכו"ם במשיכה. יש לי לומר דאמימר ודאי לא מסיימא אי כר' יוחנן דוקא ואי אפי' כר"ל וכדאי' בסוגי' דבכורות וכמ"ש למעלה דאי ס"ל לאמימר גזילו של עכו"ם אסור מימרי' אפי' כר"ל אתיא ומשו"ה מייתי רב אשי מנא אמינא לה מדרב אע"ג דרב כר"ל ס"ל. ועוד דמעשה רב:

ולענין פסק הלכה קיי"ל כאמימר דאמר משיכה בעכו"ם קונה דמסקנא דסוגיין הכי ש"מ משיכה בעכו"ם קונה הלכך לא צריך לאקדומי ולמשקל זוזי מיניהו אלא כיון דמשכי' קני' יין נסך לא הוי למיסר בהנאה עד דנגע בי' ביין במגע בכונה ואפי' אי כייל ורמי למנא דעכו"ם ואיכא עכבת יין אפומה דמנא שרי והא קיי"ל כרשב"ג בסתם יינם ואפילו יין ביין הלכך לא קיי"ל כרב. אבל רבי' האי גאון ז"ל פסקה לדרב בספר המקח בשער י"א:

דף עא:

אי דקא כייל ורמי למנא דישראל הכי נמי. מהא שמעי' שמשיכה או הגבהה אפילו בכליו של מוכר קונות דאל"כ לוקמה כגון דכייל ורמי לכליו של ישראל דלא קני לי' במשיכה וכי קא הוי יין נסך אכתי ברשותא דישראל הוא ומשו"ה צריך לאקדומי ולמשקל זוזי מיניהו. וזה שלא כדברי מקצת המפרשים ז"ל שהם סוברים דמשיכה והגבהה בכליו של מוכר אינן קונות מפני שעדין פירות ברשות בעלים הראשונים הן ושמעתין הויא תיובתיהו:

שם. הכא במאי עסקינן דקא כייל למנא דעכו"ם. פי' וכגון דאיכא עכבת יין בקרקעות של כלי וכדאוקי' לה בסוף. דליכא לפרושה משום איסור כלי עצמו דהא קיי"ל נודות העכו"ם וקנקניהם ויין של ישראל כנוס בהן אסורין ואין איסורן איסור הנאה. ומ"מ דלא כרשב"ג אתיא דאי כרשב"ג הא אמר ימכר כולו חוץ מדמי יין נסך שבו. וכן נמי הא דאקשינן ש"מ נצוק חבור הוא דלא כרשב"ג אתיא דאי כרשב"ג אע"ג דנצוק חבור האי נצוק לא מתסר אלא מפני תערובת של יין אסור זה שהוא בשולי הכלי ולרשב"ג ימכר כולו חוץ מדמי יין נסך שבו. אלא דנטר לה תלמודא עד סוף סוגיין לומר דלא כרשב"ג והראב"ד ז"ל אומר שאפילו נגע עכו"ם בקלוח היורד מכלי לכלי דמתסר יין שבכלים הללו משום נצוק ימכר כולו חוץ מדמי מגעו דנצוק כתערובת חשבינן לי' אבל לא כאלו היה כל היין בכלי א' ונגע בו העכו"ם הלכך ימכר כולו חוץ מדמי איסור שבו:

שם. סוף סוף מכי מטא אוירא דמנא קני' יין נסך לא הוי עד דנגע ביה. מהא שמעינן שאויר כלי ככלי דמי וקונה. וא"ת דהא אמרי' בפ' הזורק (ד' ע"ט) שתי קופות זו לפנים מזו פנימית שלה וחיצונית שלו וזרקו לה אע"פ שהגיע לאויר פנימית אינה מגורשת

מ"ט דהא לא נח ומקשי' וכי נח מאי הוי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא ומתרצינן הכא במאי עסקי' בקופה שאין לה שולים כלו' לחיצונה אלמא אויר כלי לא קנה עד שינוח בו. ואיכא למימר דשאני גט דמידי דמנטר בעי' דומיא דידה ובאויר כלי לא מינטר שאין מחיצות כלי עשויות לשמור מאוירן אבל לענין קני' מדמטא לאויר כליו קני' וגט נמי מדמטא לאויר חצירה ומינטר מגורשת כך כ' הראב"ד ז"ל. ואין צריך לכך דהתם היינו טעמא דכשהגיע לאויר פנימית אינה מגורשת לפי שהגט אף בתוך מחיצות של החיצונה שהיא של בעל הוא עומד וכיון דפנימית לאו במחיצות דחיצונה מינטרא דלאו להכי עבידי וכדאי' התם והאי גיטא מינטר אף במחיצות דחיצונה אינה [מגורשת] שאף במחיצות דבעל מינטר:

מיתיבי הלוקח גרוטאות וכו' ואי ס"ד משיכה בעכו"ם קונה אמאי יחזיר וא"ת ואלא מאי מעות קונות ולא משיכה א"ה היכי קתני סיפא אם משנתן מעות משך יוליך הנאה לים המלח אפי' לא משך נמי כיון שקיבל מעות יוליך הנאה לים המלח דמעות קונות ולא משיכה. י"ל דאין ה"נ דלמאי דקס"ד משך בסיפא לאו דוקא אלא איידי דתנא רישא משך תנא סיפא נמי משך וה"נ אמרי' בפ"ב דבכורות (די"ג:):

דף עב.

ההוא גברא דא"ל לחברי' אי מזבנינא לי' להאי ארעא לדידך מזביננא לה במאה זוזי אזל זבנה לאיניש אחרינא] ואסקי' דכל היכא דלאו זוזי אנסוהו קנה קמא. וכתב רבי' האי גאון ז"ל בס' המקח דדוקא כגון שקני מן המוכר וא"ל הקניתיך בדמים כך וכך מעכשיו ולכשארצה למוכרה והקרקע עומד ביד הלוקח. אי הו' כה"ג קני לי' ואי לא לא קני ליה. וכן כ' הרב אלפסי ז"ל בסוף פ' בית כור וקיי"ל כל הני שמעתתא נינהו כדאמר להו מעכשיו וקני מידו. וכן עיקר שלפי דרך זה הרי הוא כמוכרה על תנאי. אבל אם לא תאמר כן קנין דברים בעלמא הוא ואפ"ה אסקי' דאי משכח מאה ועשרים לא קנה קמא דזוזי אנסוהו. וכתב הרמב"ן ז"ל דטעמא דמילתא דמדמי לה לאונסא משום דכי היכי דאונסא מבטל תנאה דאמרי' אונסא לא אסיק אדעתיה עד דמקבל עלי' בפי' כל אונסא דמתיליד. ה"נ האי דזבנה במאה לא אסיק אדעתי' דהוה מצי לאזבונה במאה ועשרים ומשו"ה לא קנה קמא דהו"ל כמאן דאמר לי' אי מזבנינא לה במאה זוזי לדידך מזבנינא לה. וכיון דלאונסא מדמינן לה. אי א"ל בפירוש אי מזבנינא לה לעולם אפי' בכמה לדידך מזבנינא לה. קנה קמא דהו"ל כמאן דקביל עלי' כל אונסא דמתיליד בה. וכתב הראב"ד ז"ל שכיון שהראשון קנה משעת תנאי ראשון וכמו שכתבתי למעלה ואין מקחו מתבטל אלא בטענת אונס. ה"מ היכא שנמלך בראשון ולא רצה ליתן לו אלא מאה. הא אילו רצה

לתת מאה ועשרים או שלא נמלך בו כלל אלא שהלך ומכרה לשני קנה קמא. דכל כמה דלא ממליך בראשון לאו אנוס הוא והרמב"ן ז"ל חולק בדבר שמכיון שהוא מוצא עבירה יותר ממה שהתנה עם הראשון נתבטל ממכרו ואינו חוזר ונעור אע"פ שחוזר הראשון ונותן בה כל אותן דמים שנותן השני:

שם אמר ר"ה הנצוק והקטפרס ומשקה טופח חבור ליין נסך מסתברא דר"ה דאמר נצוק חבור ליין נסך אף בנצוק שאין סופו לירד קאמר דנצוק דמתני' דתני דאינה חבור לטומאה ולטהרה בנצוק שאין סופו לירד הוא. ודכוותה אמר ר"ה דאפילו נצוק כה"ג חבור ליין נסך וראי' לדבר דמתני' בנצוק שאין סופו לירד היא דהא בריש פרק המביא (גיטין ד' ט"ז) אוקימנא לה להאי מתני כר' יהודה ור' יהודה ס"ל דבכל שסופה לירד אמרי' גוד אחית והוה חבור דאמרי' גבי מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו בזה אחר זה דאם רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור דאמרי' גוד אחית כדאי' התם וכיון דהך מתני' דתני הנצוק אינו חבור לטומאה ולטהרה אוקימנא לה התם כר"י ע"כ בשאין סופו לירד הוא ועלה קאמר רב הונא דכה"ג הוי חבור ליין נסך אלמא דר"ה בנצוק שאין סופו לירד קאמר. ומאן דפליג עלי' ס"ל דאפי' נצוק שסופה לירד ל"ה חבור כדפליגי רבנן עלי' דר"י התם ואמרי דאפי' רגליו של ראשון נוגעות במים השני טמא דלא אמרי' גוד אחית וא"נ אפילו לר"י דס"ל דהאי דקאמר ר"י גוד אחית קל הוא שהקלו חכמים במקוה אבל שאר מילי ל"ה חבור. והכי מוכח בפ' המביא תניין וראי' לדבר דמאן דס"ל נצוק אינו חבור אפי' בנצוק שסופו לירד קאמר מדאמרי' בסוגיין ת"ש המערה מחבית לבור קלוח היורד משפת חבית אסור ש"מ נצוק חבור והא קלוח זה ודאי סופו לירד ואפ"ה אמרי' ש"מ נצוק חבור מכלל דלמ"ד אינו חבור אפי' בכה"ג קאמר נמצא דלמ"ד נצוק חבור אפי' בשאין סופו לירד הוי חבור ולמ"ד אינ' חבור אפי' בשסופו לירד לא הוי חבור: ולענין פסק הלכה כתב ר"ח ז"ל דאע"ג דלא מסתייע ר"ה מהני מתניאתא קיי"ל כותי' דליכא מאן דפליג עלי', דרב נחמן לא פליג עלי' אלא א"ל מנא לך לך האי סברא דילמא אית בידי' מתני' ואגמרה מני' אבל לא חלק עליו אלו דברי הרב ז"ל. וכן נראה דעת הרב אלפסי וכן פסק הר"מ במז"ל בפי"ב מה' מאכלות אסורות ואע"ג דאמרי' בדרי חייא נצוק תבעי לך. לא דחי' מימריה דר"ה משום ספיקא דר' חייא דמאי דאבעיא להו לקמאי הדר פשטוה בתראי. ורב חסדא נמי משמע דכר"ה ס"ל מדאמר להו להנהו סבוותא כי מזבינהו חמרא לעכו"ם קטיפי קטופו א"נ נפיצו נפוצו. הילכך קיי"ל כר"ה דנצוק חבור ואפי' בשאין סופו לירד דר"ה אפי' בכה"ג קאמר וכמ"ש למעלה. אבל מקצת מרבותי' הצרפתים ז"ל או' דאפי' לר"ה גופי' לא פשיטא לי' דנצוק חבור דמעיקרא הוה בעי למידק

הכי מרישא דהך מתני' דהנצוק והקטפרס ואקשי' ר"נ מסיפא וסלקא שמעתין דמהאי ליכא למשמע מינה. הילכך לר"ה גופי' מספקא לי' כי היכי דמספקא לי' לדתני ר' חייא. וראי' לדבר דלר"ה גופי' מספק' מדקאמרי בפ' ר' ישמעאל (ד' נ"ו) אהא דאמר ר"ה התם ל"ש אלא שהחזיר גרגותני לגת וכו', גרגותני גופא במאי מתסדא בנצוק ש"מ נצוק חבור הוא ודחינן כדאמר ר' חייא שפחסתו צליחתו ה"נ שפחסתו בירי ואם אי' דפשיטא לן לר"ה הו"ל למימר מידי הוא טעמא אלא לר"ה הא אמר ר"ה נצוק חבור. אלא ש"מ דלר"ה גופי' לא פשיטא לי', ומדרב חסדא נמי דאמר להו להנהו סבוותא קטיפו קטופו ליכא לאתויי ראי' דכיון דלר"ה מספק"ל רב חסדא נמי מזהר עלה לכתחי' כי היכי דלא לעייל נפשי' בספיקי' דרבי' אלא שיש לדחות ולומר דלר"ה ודאי פשיטא לי' כדמשמע הכא לכאורה בסוגיין. והא דאמרי' בפ' ר' ישמעאל ש"מ נצוק חבור ודחינן לה ולא אמרי' מידי הוא טעמא אלא לרב הונא ר"ה ודאי נצוק חבור ס"ל. לאו ראי' היא דדילמא התם הכי דייק ש"מ מהא דס"ל לר"ה דנצוק חבור ליין נסך וא"ה מאי קמ"ל הא אמרה חדא זמנא ומשו"ה דחינן בשפחסתו בורו והא קמ"ל דאפי' למ"ד נצוק אינו חבור בשפחסתו מודה. ועל זה הדרך מתקיימים דברי הראשונים ז"ל. אלא שקשה לדבריהם הא דאמרי' בסמוך דמר זוטרא ורבה בר ר"ה שרו למשתי (בקנושקניז) [בקנישקנין] ואיכא דאמרי דרבה בר ר"ה גופי' עבד עובדא בנפשי', וכיון שהנצוק אסור היאך אפשר דבקנישקניז שרי דודאי חבורו של כלי זה לא גרע מחבורו של נצוק. ואע"פ שהראב"ד ז"ל כתב בתשו' דכי אמרי נצוק חבור ה"מ מאי דאתי בההוא פתחא או בההוא ברזא אבל האי קנישקניז מאי דאתי בברזא דישראל לא אתי בברזא דעכו"ם ומשום הכי ל"ה חבור. אינו מספיק אצלי שכבר הכרחנו למעלה דלר"ה דאמר נצוק חבור אפי' בנצוק שאין סופו לירד קאמר. הלכך משמע דהך שריותא דקנישקניז פליגא אדר"ה וכן נמי ההוא עובדא דההיא חביתא דאשתקל לברזא דבסו"פ ר' ישמעאל דמסקי' דכל דאתי בברזא אסיר ואידך שרי. משמע דפליגא אדר"ה. סוף דבר שאין לאיסור של נצוק הכרע גמור מן הסוגיות ורפוי מרפיא בידן. והרב בעל המאור ז"ל כ' שדעתו נוטה להתירו בדיעבד דהא קיי"ל דטהרות עדיפי מיין נסך ואמרי' דנצוק אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה כ"ש שיש לנו לומר ביין נסך שאין הנצוק חבור הוא ולהתירו בדיעבד:

דף עג.

מתני' יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא. פי' רת"ם ז"ל בס' הישר דדוקא ביין נסך ממש דומיא דמים במים שאין הדברים אמורים אלא במים שנתנסכו ודאי לע"ז אבל סתם יינם בנותן טעם כשאר אסורין שבתורה. והקשו עליו מדתני' בתוספתא עכו"ם שטעם

במינקת ונפלה ממנו טפה כ"ש אסורה מפני שטפה של יין נסך אסורה ואוסרת בכ"ש. אלמא סתם יינם נמי במינם במשהו. וליכא למימר דהאי תנא דברייתא סובר כל מין במינו במשהו דא"כ למה לי' למתני מפני שטפה של יין נסך וכו' כל אסורין שבתורה נמי הכי דינייהו דבמינם במשהו אלא ש"מ דלהאי תנא דוקא ביין נסך אבל בשאר אסורין לא. וש"מ דסתם יינם אוסר במשהו כיין נסך. ומיהו דוקא ביין שנאסר בהנאה אבל יין שאינו נאסר אלא בשתי' אינו אוסר בכ"ש. דהא אמרי' בגמ' בסמוך דהאי דאוסר יין נסך בכ"ש משום חומרא דע"ז הוא. הלכך דוקא ביין שנאסר בהנאה שיש בו משום לתא דע"ז אבל ביין שלא נאסר אלא בשתי' דלית ביה משום לתא דע"ז לא:

גמר' כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן המערה יי"נ מחבית לבור אפי' כל היום כולו ראשון ראשון בטל. פי' כגון שלא נפל בבת אחת יין שהוא ראוי ליתן טעם במים שהוא כשיעור יין שבבור הא אילו נפל בבת אחת יין שהי' ראוי ליתן טעם בכיוצא בו בשאינו מינו ודאי לא אמר ר' יוחנן ראשון ראשון בטל. שכל שנפל בבת אחת כדי נתינת טעם אפי' איסורא לגו התירא לא בטיל שהרי שנינו שאור של תרומה ושל כלאי הכרם שנפל לתוך העיסה. אלמא איסורא שנפל לגו היתרא ב"א כדי נתינת טעם לא בטיל. וא"ת א"כ מאי קא מקשי עלי' דרב דימי אמר ר"י מדתנן יין במים בנותן טעם מאי לאו דקא נפיל חמרא דאיסורא לגו מיא דהיתירא מאי קושיא לימא לי' הכא במאי עסקי' כגון שנפל בב"א ובכה"ג אפי' ר"י מודה דלא בטיל וכדכתיבנא. י"ל אין הכי נמי דהוה מצי לשנויי הכי אלא איידי דאצטריך לאוקמא לרישא דוקא בדקא נפיל התירא לגו אסורא אוקמא לסיפא בכה"ג. ומתוקמא ביין שנפל במים מעט או בב"א שכל המים של איסור נתן טעם ביין של היתר נאסר:

שם תנן יין נסך אסור ואוסר בכ"ש וכו' לא דקא נפיל היתרא לגו איסורא פירש ז"ל דקמא קמא דהתירא בטיל ומשו"ה אוסר בכ"ש. ולפי דבריו ז"ל אילו נפל יין של היתר לתוך יין של איסור שיעור גדול בבת א' שלא הי' ביין של איסור שיעור כדי ליתן טעם בכיוצא בו בשאינו מינו מותר שמה ששנינו אוסר בכ"ש אינו אלא היכא דנפל התירא לגו איסורא פורתא פורתא ומשום דקמא קמא בטיל. וכיון שכן קשיא טובא א"כ מאי רבותי' דיין נסך משאר אסורין דתנן בי' אוסר בכ"ש אף בכל אסורין שבתורה יש לך לומר כן דהיכא דנפל התירא לגו איסורא פורתא פורתא ראשון ראשון בטל שאי אתה יכול לומר דדוקא משום חומרא דיין נסך הוא דאמרי' בהתירא לגו אסורא דראשון ראשון בטל אבל לא בשאר אסורין. שהרי אפי' לקולא אתה אומר כן דהיכא דנפיל אסורא לגו התירא ראשון ראשון בטל שהדין נותן כך אף בשאר אסורין יש לך לומר דהיכא דנפל התירא לגו איסורא

שיהא ראשון ראשון בטל ונמצאו יין נסך ושאר אסורין שוין ולא מצית אמרת הכי דהא ר' יוחנן גופי' אמר בסמוך כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך דבמינן במשהו וכו' כך הקשה הרמב"ן ז"ל ועוד קשה על דברי רש"י ז"ל שהוא פי' בהא באמרי' לא דקא נפיל חמרא דהתירא לגו מיא דאיסורא א דכי אמרי' דדוקא בנו"ט נאסר הא בשאין במים כדי ליתן טעם ביין אינו נאסר ה"מ כגון שנפל היין בב"א ואין במים כדי ליתן טעם בו הא אילו נפל היין מעט מעט אע"פ שאין במים של איסור כדי נתינת טעם אסור דראשון ראשון בטל. ולפי זה קשיא טובא א"כ מאי איכא בין מין במינו למין בשאינו מינו דהא אמרת לעיל ביין ביין דכי אמרי' דבדקא נפיל התירא לגו איסורא אוסר בכ"ש טעמא דמילתא משום דראשון ראשון בטל אלמא דוקא דקא נפיל פורתא פורתא הא אם נפל בב"א אין באיסור כח נתינת טעם בו ומותר וה"נ אמרי' ביין במים שאילו הי' נופל מעט מעט היתרא לגו איסורא אפי' לא הי' באיסור כדי ליתן טעם אסור וכי אמרי' דדוקא בנו"ט הנ"מ בשנפל ההיתר בב"א דבכה"ג אם אין באיסור כדי נתינת טעם מותר וה"נ אמרי' במין במינו. נמצאו מין במינו ומין בשאינו מינו שוין ואלו במתני' תנן זה הכלל מין במינו בכ"ש מין בשאינו מינו בנותן טעם. לפיכך נראה דכי אמרי' לא דקא נפל התירא לגו אסורא דאוסר בכ"ש גבי יין ביין אפי' בשנפלה חבית גדולה של היתר לתוך טיפה א' של יין נסך נאסר הכל והיינו חומרא דיי"נ משאר אסורין. ואע"ג דמחמרינן בי' בכה"ג היכא דנפל איסורא לגו התירא ראשון ראשון בטיל אלא א"כ נופל בב"א כדי נתינת טעם. וטעמא דמילתא לפי שאותו דבר שהוא עומד במקומו חשוב יותר מן הבא עליו ולפיכך כשהאיסור עומד במקומו אפי' כ"ש אוסר כל היין שבא עליו ואפי' חבית גדולה בב"א משום חומרא דיי"נ אבל כשההיתר במקומו והאיסור בא עליו ההיתר מבטל את האיסור אא"כ בא עליו איסור מרובה שיש בו כדי ליתן טעם בהיתר וזה כענין ששנינו במקואות דרביעית מים שאובין מתחילה פוסלין את המקוה מפני שמי המקוה באין עליהן ואילו על פני המים אין השאובה פוסלת אלא בשלשה לוגין וכל הני מילי במין במינו אבל בשאינו מינו קיל טפי דחמרא דהתירא דנפל בב"א למיא דאסורא ואין במים של איסור כדי ליתן טעם בו מותר והיינו דתנן יין במים בנותן טעם. ולפי דרך זה הדבר ברור חלוק בין יי"נ לשאר אסורין שביי"נ אם נפל היתר מרובה בב"א לתוך איסור מעט נאסר. ואילו בשאר אסורין בעינן שיהא באיסור כדי נותן טעם. וכן בזה הדרך עצמו הוא החילוק שיש בין מין במינו ומין בשאינו מינו ביי"נ וכן נראה מדברי הר"מ במז"ל ונראה לי שלפי שיטה זו אף בשאר אסורין היכא דנפל התירא לגו אסורא מעט מעט כגון במערה מחבית לבור או מצלצול קטן דאפילו כל

היום כולו ראשון ראשון בטל ונאסר הכל שזו שאנו מחמירין בייי"נ מבשאר אסורין אינו אלא בהיתר מרובא שנפל בב"א לגו איסור מועט שבייי"נ אסור במינו ובשאר אסורין א"נ בייי"נ בשאינו מינו מותר אבל בהיתר שנפל לתוך איסור מעט מעט אפי' בשאר אסורין א"נ בייי"נ בשאינו מינו ראשון ראשון בטל ואסור שהרי אנו אומרים כן להקל בייי"נ היכא דקא נפיל אסורא לגו התירא. ואם תשיבני לומר א"כ כי תנן דביין במים צריך כדי ליתן טעם ואוקימנא לה בנפל חמרא דהתירא לגו מיא דאסורא דוקא בשנפל חמרא דהתירא בב"א הא בנופל מעט מעט אפי' אין במים כדי ליתן טעם ביין אסור דראשון ראשון בטל. ואי בשנפל בב"א דוקא עסקינן למה ליה לאוקמא דקא נפיל [חמרא דהתירא בגו מיא דאסורא אפילו] חמרא דאסורא במיא דהתירא נמי מתסרי דכל בב"א כדי ליתן טעם לא אמרינן ראשון ראשון בטל וכמו שכתבנו למעלה. לא תקשי לך דאף על גב דודאי למאי דמתרצינן בדקא נפל חמרא דהתירא לגו מיא דאסורא דוקא בבת אחת מתוקמא הא בזה אחר זה אפילו אין באסור כדי ליתן טעם בהיתר ראשון ראשון בטל הני מילי לענין שריותא דפחות מכדי נתינת טעם דדוקא בבת אחת הא בזה אחר זה אפילו פחות מכדי נתינת טעם אסורא הא לענין אסורא דבנותן טעם מילתא פסיקא קתני בין בנופל [בבת אחת] ובין בנופל מעט מעט דומיא דרישא דיין ביין אוסר בכל שהוא דבדקא נפיל התירא לגו אסורא אסור בין שנפל בבת אחת או מעט מעט וכמו שפירשנו. ודכוותה קתני יין במים בנותן טעם דכל היכא שיש באיסור כדי נתינת טעם נאסר הכל ומתוקמא שפיר בדקא נפיל חמרא דהתירא לגו מיא דאסורא והכי קתני כל שיש באיסור כדי נתינת טעם מתסר בשאינו מינו בכל הני גוני דמתסר בכל שהוא מין במינו כלומר אפילו נפל ההיתר בב"א הא בשאין האסור כדי ליתן טעם אינו נאסר בכל הני גוני דמתסר במין במינו אלא דוקא כשנפל מעט מעט ומשום דראשון ראשון בטל. אבל בדקא נפיל חמרא דאסורא לגו מיא דהתירא לא הוי מצי לאוקמא דאם כן לא מתוקמא אלא בבת אחת ומתני' לענין אסורא מילתא פסיקתא קתני בין במין במינו ולכל שהוא בין לשאינו מינו ונותן טעם כן נראה לי. ולפ"ז לא למדנו לשאר אסורין א"נ למין בשאינו מינו ביין נסך שלא נאמר בהן ראשון ראשון בטל היכא דנפל התירא לגו אסורא ולחומרא. ומכל מקום דעת הרמב"ן ז"ל כך הוא דלא קאמרינן בהתירא לגו איסורא ראשון ראשון בטל לא בשאר אסורין ולא ביין נסך בשאינו מינו אף על פי שאנו אומרים כן להקל ביין נסך בדקא נפיל איסורא לגו התירא והטעם לפי שהאסור עשוי להתבטל אבל לא ההיתר והוא ז"ל מפרש זו שאמרו במין במינו לא דקא נפל התירא לתוך איסורא דבנופל מעט מעט הוא ומשום דראשון ראשון בטל וחומר הוא שהחמירו בייי"נ מה שאין כן בשאר אסורין לפי שאין היתר

עשוי להתבטל. ומכל מקום יש לדקדק בעיקר שמעתייהו היכי אמר ר"י ראשון ראשון בטל והתניא בתוספתא עכו"ם שטעם במניקת ונפלה ממנו טפה כל שהוא אסורה מפני שטפה של יין נסך אסורה ואוסרת בכל שהוא ולא אמרינן דראשון ראשון בטל. זו אינה קושיא שכבר כתבנו למעלה דטעמא דראשון ראשון בטל מפני שההיתר עומד במקומו ובחשיבתו ומבטל האיסור שהוא בא להתערב עמו. אבל בעכו"ם שטעם במניקת טפה זו האסורה מן החבית עצמה היא ולפיכך הרי היא חשובה מפני שעומדת במקומה ואין ההיתר יכול לבטלה:

שם. דוקא צלצול קטן דלא נפיש עמודי' אבל חבית דנפיש עמודי' לא. וטעמא דמילתא דחבית כיון דנפיש עמודי' הרי היא כאילו כל היין שבחבית מחובר לבור דכיון דנפיש עמודי' חבירו חשיב וכנופל בבת אחת דמי וכל שנפל בב"א כדי ליתן טעם בהיתר לא אמרינן ראשון ראשון בטל וכדאמרי' לעיל. אבל צלצול קטן דלא נפיש עמודי' אין כל היין שבצלצול כנופל בב"א לבור הילכך ראשון ראשון בטל, ואע"ג דקיי"ל נצוק חבור ויין שבצלצול הרי הוא מחובר לבור ע"י קלוח של נצוק אפ"ה לא מתסר שאין הנצוק חבור אלא לומר שהיין של מעלה דינו כאותו יין שנתערב למטה והרי הוא כמוהו וכיון שאותו שנפל למטה נתבטל ונעשה היתר היאך יאסור יין של מעלה. אבל הראב"ד ז"ל אומר דכי אמרי' ראשון ראשון בטל ה"מ היכא דמקטף קטופי הא במערה ואינו מפסיק כיון דקיי"ל נצוק חבור הרי הוא כאילו נפל בב"א. וכי תימא א"כ בחבית דנפיש עמודי' למה נאסר דכיון דמקטף קטופי אין היין שבחבית חבור ליין שבבור ובאותו שנפל לבדו ליכא כדי נתינת טעם דאי הכי פשיטא. תי' הרב ז"ל דכל שהקלוח גדול כקלוח חבית אע"פ שאין בו כדי נתינת טעם כל שהוא בעצמו חשוב אינו ראוי להתבטל ברבוי יין שבבור:

שם. כי אתא רבין אמר ר"י יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים. לכאורה משמע דהאי מימרא דרבין אמר ר"י פליגי אדרב יצחק בר יוסף אמר ר"י ואדרב דימי אמר ר"י. דקאמר דוקא בנפל שם קיתון של מים הא לא"ה מתסר כולי' בור ולא אמרי' ראשון ראשון בטל. וכי תימא נהי דפליגא אדרב דימי אמר ר"י דאמר אפי' במערה מחבית ראשון בטל. אדרב יצחק ב"ר יוסף אמר ר"י לא פליגא דהא מודה איהו דבחבית דנפיש עמודי' לא אמרינן ראשון ראשון בטל ומימרא דרבין רב יוחנן בחבית דנפיש עמודי' מתוקמא. לא משמע הכי דא"כ צריך אתה לומר דיי"נ זה שנפל לבור הי' בו כדי נתינת טעם עד שהיין שבבור לא הי' יכול לבטלו וא"כ היאך בטל אותו קיתון של מים א"ו הא דרבין אמר ר"י פליגא אתרויהו אדרב דימי ואדרב יצחק וזהו שכ' רש"י ז"ל ואין הלכה כרב דימי דאתא רב יצחק והחמיר ואתא רבין והחמיר. משמע דס"ל ז"ל דאמוראי נינהו ואליבא דר"י דרב

דימי אמר הכי אמר ר"י ואתא רב יצחק ואמר דלא"ה אמר אלא הכי ואתא רבין ואמר דאפ"ה לא אמרה ר"י אלא דוקא בשנפל שם קיתון של מים הלכך לית הלכתא לא כרב דימי ולא כרב יצחק ב"ר יוסף אלא כרבין אמר ר"י. אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפי"ו מה' מאכלות אסורות כרב יצחק ב"ר יוסף אמר ר"י דבצלצול קטן ראשון ראשון בטל. משמע דס"ל ז"ל דכי בעיא רבין אמר ר"י קיתון של מים דוקא בחבית דנפיש עמודי' ואפשר שהוא ז"ל מפרש זו שאמרו אבל חבית דנפיש עמודי' לא אפי' במערה ומפסיק ואע"פ שלא היה בקלוח זה כדי ליתן טעם מהיתר אוסר הכל מפני חשיבותו כדברי הראב"ד ז"ל שאל"כ אלא דוקא בשיש ביין שנפל כדי ליתן טעם ביין שבבור יהי' מן התימה שלה הי' ביין שבבור כדי לבטל וקיתון זה של מים ביטל אותו. ומ"מ לענין פסק הלכה מדברי כולם ז"ל נלמוד דבמערה מחבית לבור לא אמרי' ראשון ראשון בטל. ולפי מה שפרשנו למעלה אף בצלצול קטן נמי לא אמרי ראשון ראשון בטל. אבל לדברי הרמב"ם ז"ל בצלצול קטן ראשון ראשון בטל. וכ' הראב"ד ז"ל דאע"ג דלית הלכתא כר"י לענין יין ביין מיהו גבי יין במים ומים ביין וכן לכל איסור שנמוח כגון חלב ודם וכן כיוצא בהו הלכתא כותי' שאם יפול האסור לתוך ההיתר מעט מעט שאין בו נתינת טעם בשעת נפילה אע"פ שנפל בו איסור כל היום כולו מותר דראשון ראשון בטל וכיון שנתבטל הרי הוא היתר גמור ולא די לו שאינו מצטרף עוד לאסור אלא אף להיתר מצטרף לבטל האסור הנופל בו אחר מכן דתנן במס' ערלה פ"ב הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה כיצד סאה של ערלה שנפלה למאתים ואחר כך נפלה סאה ועוד ערלה או סאה ועוד של כלאי הכרם זו היא שהערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה. והערלה את הערלה. פי' שאותו ועוד אחרון מתבטל בסאה ערלה שנתבטלה שם בתחי' ונעשית חולין גמורין והוא שיש באותה סאה מאתים באותו ועוד. ותנן נמי לעיל מינה התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה כיצד סאה של תרומה שנפל למאה של חולין ואחר כך נפלו שלשת קבין ועוד ערלה או שלשת קבין של כלאי הכרם שנפלו למאה סאה חולין ואחר כך נפלה סאה ועוד תרומה זו היא שהתרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה. הנה נתברר מאלו כי התרומה והערלה לאחר שנתבטלו נעשו היתר גמור אף לבטל איסור הבא על ידם לאחר מכן כ"ש שאין מצטרפי' עוד לאיסור. ודוקא בערלה וכלאי הכרם דכיון שנתבטל אין צריך להעלותן כלל אלא נעשה הכל היתר גמור. א"נ בתרומה לגבי ערלה ולכהן שאינו צריך להרים אבל תרומה לגבי חולין בישראל שצריך להרים לא דתנן בתרומות סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה אחרת הרי זו אסורה ור"ש מתיר. וכן הדין לכל אסורין אחרים שלא נמוחו כגון

כזית חלב שנפל בשל ששים של היתר ולא נמוח כ"א חציו כיון שהאיסור קיים שאם יפול לקדירה אחרת יאסור כחלב גמור אם יפול עוד בקדירה זו זית א' של חלב ונמוחו שניהם יצטרפו שניהם לאסור את הקדירה ולא נחשוב את הראשון כאלו נמוח כולו כבר קודם נפילת השני שהרי מצאו בעין שעדיין ראוי לאסור במקום אחר משו"ה מצטרף עם האחרון כדין התרומה וכן כל כיוצא בזה עכ"ד הרב ז"ל. נראה שטעמו ז"ל דרב דימי תרתי אמר חדא דיי"נ אסורא לגו התירא אינו אוסר בכ"ש. ועוד דאפי' ריבה עליו כל היום ראשון ראשון בטל ואע"ג דבקמייתא לא סבירא לן כותי' היינו טעמא משום דאדחי' לי' מימרא דרבין אמר ר"י דמשמע דס"ל דבייי"נ אוסר בכ"ש אפי' התירא לגו אסורא. אבל במאי דאמר דאסור שאינו אוסר במשהו ואפי' רבה עליו כל היום ראשון ראשון בטל סבירא לן כותי' דלא אשכחן מאן דפליג עלי' ונ"מ לדידן לשאר אסורין שאין אוסרין במה שהן א"נ ליי"נ מין בשאינו מינו. אבל הרמב"ן ז"ל כתב דאפי' בשאר אסורין נמי לא אמרי' ראשון ראשון בטל אלא אם נפל בהיתר איסור מעט אע"פ שנתבטל מחמת מיעוטו אם חזר ונפל שם איסור שבצירופו של ראשון יש בו כדי נתינת טעם נאסר היתר זה דהא דחינן לי' לדרב דימי לומר דלא אמרה ר"י וכיון דאידחיא לה לגמרי אידחיא וליתא כלל וטעמא דמילתא משום דטעמא לא בטל ואפי' במין במינו דליכא למיקם אטעמא כיון דנפל שם שיעור שיש בו לתת טעם בכנגדו בשלא מינו אסור. ואין צריך לומר באיסור המקלח בלא הפסק דלא אמרי ראשון ראשון בטל דכנופל בב"א דמי. אלא אפי' היכא דמקטף קטופי אסור דחוזר ונעור. וראי' לדבר מדפרכינן לרב דימי ממתני' דקתני יין במים בנותן טעם דמשמע דלדעתי' דרב דימי דאמר ראשון ראשון בטל הוא דקשיא מתני' אבל לדידן ניחא ואם כד' הראב"ד ז"ל שאומר דבאיסור נו"ט אמר ראשון ראשון בטל לימא לי' לרב דימי ולדידך מי ניחא והא מין בשאינו מינו את גופך מודית דראשון ראשון בטל דמתני היא במס' ערלה א"ו משמע דלדידן לית לן אף בשאר איסורין ראשון ראשון בטל אלא איסור חוזר ונעור ומצטרף לאיסור. ועוד הביא ראי' מדפרכינן לחזקי' ממתני' דשאור של חולין ושל תרומה ואמרי' והא אמר אביי ל"ש אלא שקדם וסלק את האסור דאלמא לא אמרי' ראשון ראשון בטל. ואם איתא היכי מקשינן מינה לחזקי' דאמר הגדילו בהיתר מותר לימא טעמי' דחזקי' משום דכיון שבטלו המים ליין נסך אע"פ שעכשיו נפל שם של היתר אינו חוזר ונעור ככל איסורין שבתורה ושאני תרומה מפני שצריך להרים דע"כ בתרומה לישראל קא מיירי דאי לא"ה ראשון ראשון בטל לדברי הראב"ד ז"ל. א"ו משמע שאין חלוק בין תרומה לשאר אסורין בענין זה שבכולן לר' אליעזר אם לא קדם לסלק את האסור דלא אמרי ראשון ראשון בטל

ומדר"א בשלא קדם וסלק נשמע לרבנן דהא ר"א דאסר משום דסבר זה וזה גורם אסור ורבנן דשרו משום דסבירא להו זו"ז גורם מותר מכלל דאם נפל שם איסור אסור אפי' רבנן מודו דאסור ולא אמרי' ראשון ראשון בטל. עוד הביא ראי' מדגרסי' בירושלמי גריסין של תרומה שנתבשלו עם עדשים חולין ואין בהם בנו"ט רבה עליהן גריסין של חולין אסור מין מעורר מינו לאסור בתמי' הא לא תהא גדולה מיי"נ כמה דתימר ביי"נ אתה רואה את ההיתר כמו שאינו ואותו האסור אם יש בו נותן טעם אסור ואם לאו מותר הדא אמרה ריבה עליהן גריסין של תרומה אסור אלמא דאפי' בשאר אסורין לא אמרי' ראשון ראשון בטל שהרי גריסין ועדשים מין בשאינו מינו הוא ותרומה מין בשאינו מינו בטל לגמרי בששים ואפ"ה כשריבה עליהן עד כדי נותן טעם חזר האיסור ונעור. וכי תימא א"כ קשיא מתני' דערלה אינה קושיא דהתם שאני מפני ששיעורן במאתים ואע"פ שנפלה עוד סאה אחרת אכתי אין באיסור כדי ליתן טעם הלכך דינא הוא דנימא ראשון ראשון בטל דכיון דנתבטל מחמת מיעוטו ועדיין לא ניתוסף כ"כ שיתן טעם דין הוא שלא יהא נעור האיסור הראשון. אבל ודאי אם נתוסף עד כדי נתינת טעם חזר איסור ראשון ונעור. הלכך מתני' דקתני יין במים בנו"ט לדידן דלית לן דרב דימי כפשטה מתוקמא באסורא לגו התירא שאע"פ שנפל כדרך הנופלים ראשון ראשון לא בטל. וא"ת והא אמרי' בפ' כסוי הדם (ד' פ"ז] אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ל"ש אלא שנפלו מים לתוך דם אבל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל ואע"פ שיש בו מראית דם. והא מראית דם התם כנותן טפה הכא אפ"ה ראשון ראשון בטל. י"ל דהתם לענין קדשים בטל אבל לענין אסורין לא בטיל וכדאמרי' התם עלה דההיא ולענין כסוי הדם אינו כן דאין דחוי אצל מצות הלכך לענין אסורין נמי אינו כן דגבי קדשים הוי טעמא משום דכיון דנדחה אינו חוזר ונעור אבל לגבי מצות ואיסורין כיון שיש בו כשיעור לבסוף חוזר ונעור:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם: